

בכוח הזכות

תפיסת הביטחון של מנחם בגין
הקדמה מאת אלוף (במיל') יעקב עמידרור

מרכז מורשת
מנחם בגין
הדרך שלו, המסע שלנו

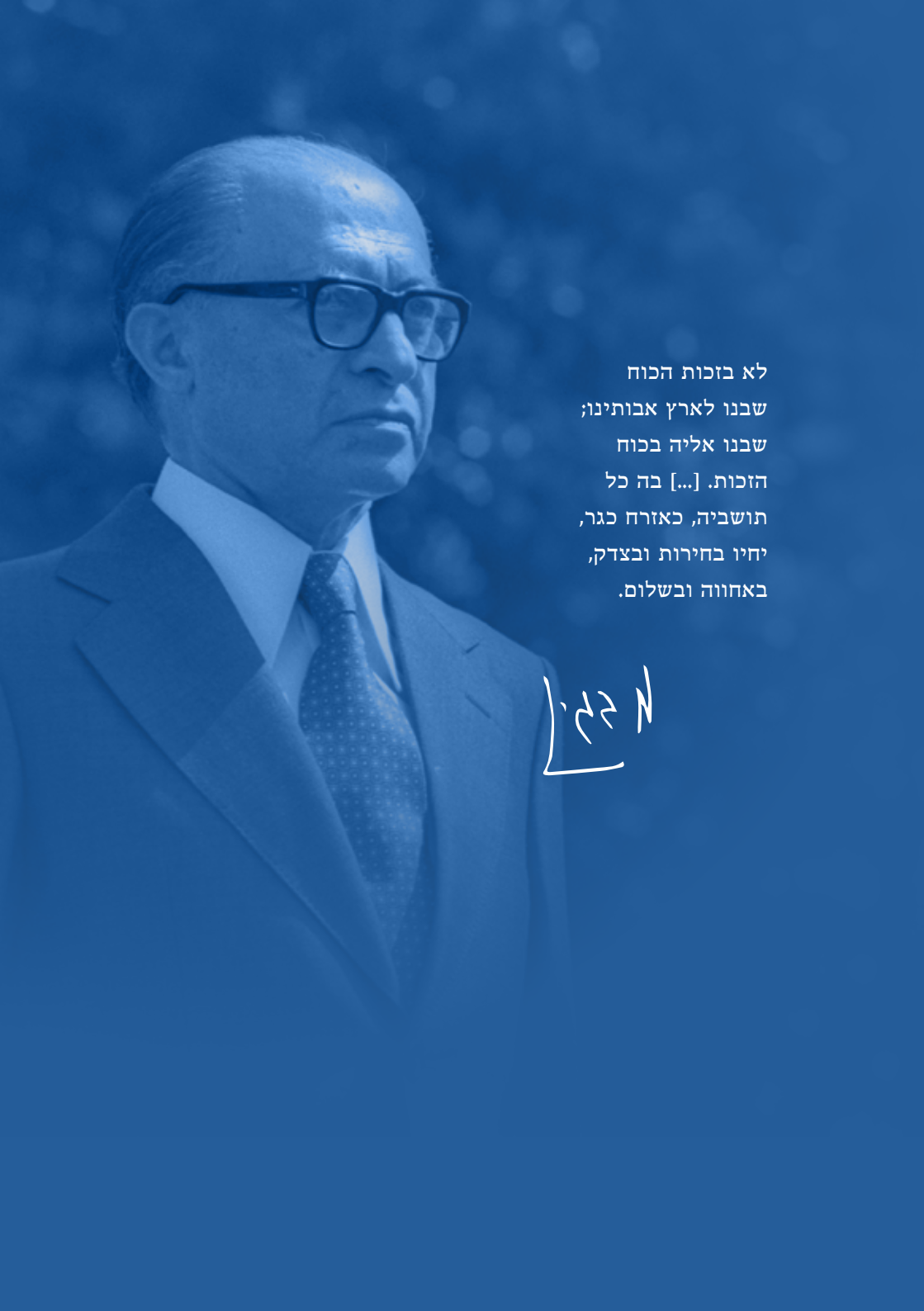

בכוח הזכות

תפיסת הביטחון של מנחם בגין
הקדמה מאת אלוף (במיל') יעקב עמידרור

מרכז מורשת
מנחם בגין
הדרך שלו, המסע שלנו

לא בזכות הכוח
שבנו לארץ אבותינו;
שבנו אליה בכוח
הזכות. [...] בה כל
תושביה, כאזרח כגר,
יחיו בחירות ובצדק,
באחוה ובשלום.

מגיד

הודעה לקוראים

הציטוטים מכתביו של מנחם בגין מובאים כלשונם וככתבם. לרוב, השתדלנו לשמר את האיות המקורי של הדברים כפי שהופיע בעת פרסומם.

אם דבריו של בגין טעונים הסבר או הבהרה לקורא בן זמננו, השתדלנו לספק אותם בהערות שוליים במקום.

תודתנו נתונה לכל מי שעזר וסייע בהכנת החוברת ובהוצאתה לאור.

עורך: יואל חדר
ייעוץ: דרור בריוסף
עורך אחראי: הרצל מקוב
ועדה מייעצת: יורם ארידור, זאב בנימין בגין, הרצל מקוב, דן מרידור
עריכת לשון: יפעת דרורי
עימוד ועיצוב: מירב בועז
איור כריכה: נחמיה בועז, על פי תמונה של יעקב סער, לע"מ

© כל הזכויות שמורות למרכז מורשת מנחם בגין

נדפס בישראל תשפ"ה, 2024

תוכן העניינים

11	מבוא הרצל מקוב, ראש מרכז מורשת מנחם בגין
13	הקדמה אלוף (במיל') יעקב עמידרור
17	פרק מבוא - הציונות הצבאית
19	"אכין זרועי להגנת עמי ולכיבוש מולדתי"
27	הציונות הצבאית במרד בבריטניה
31	צה"ל - חידוש הכוח העברי
33	יסודות במדיניות הביטחון
35	יסודות המדיניות והאסטרטגיה (א')
37	יסודות המדיניות והאסטרטגיה (ב')
43	זכות ההגנה העצמית
45	מהי הגנה לאומית עצמית
49	בין התקפה לתוקפנות
55	שינויים טריטוריאליים
57	חוזה שלום

61	זכות ההגנה העצמית - לא רק מול איום קיומי
61	מלחמות האין ברירה
64	מלחמות ברירה
65	מלחמת אין ברירה - מסוכנת יותר
65	מבצע שלום הגליל כמלחמת הגנה עצמית
67	מסקנה
69	זכות ההגנה העצמית במבצע "שלום הגליל"
	הזכות ההיסטורית על ארץ ישראל
	והזכות לביטחון לאומי
73	
75	"אנו, בסיסנו הזכות"
79	הזכות שיצרה את הכוח
79	לא בזכות הכוח, אלא בכוח הזכות
81	הסכנה המדינית שבוויתור על הזכות
81	ויתור על הזכות אינו מביא שלום
84	סיכום
87	הזכות והביטחון - שלובים זו בזה
89	יסודות הסברה באומות
91	הסכנה הממשית לביטחון ישראל בחלוקת הארץ
91	הקדמה
92	חשיבות הנימוק ההיסטורי
93	השליטה על בני עם אחר
94	הבעיה הביטחונית

99	מניעת מלחמה רב-זירתית
101	הסכנה של מלחמה רב-זירתית
105	ההיבט המדיני - חוזי שלום
107	ההיבט הצבאי - ההרתעה
109	ההיבט הטריטוריאלי - יהודה ושומרון
111	יוזמה והתקפה מקדימה
113	מלחמה בטרור
113	"מתקפה מתמדת, בלתי-פוסקת, נגד המרצחים ובסיסיהם"
118	"להשיג את המרצחים בכל מקום ובכל שעה"
121	המערכה שבין המלחמות - יעילות המתקפה המתמדת
125	מבצעים נגד הטרור, גם במחיר של מלחמה
129	איום גרעיני והצורך המיוחד בהסרתו
129	כושר גרעיני ובלימתו
	"בשום תנאי לא נרשה לאויב לפתח נגד עמנו נשק
137	להשמדה המונית"
139	רוח צה"ל
141	ערכי היסוד
141	הגנת המדינה, אזרחיה ותושביה
142	אהבת המולדת ונאמנות למדינה
143	כבוד האדם
144	ממלכתיות

145	הערכים
145	דבקות במשימה וחתירה לניצחון
146	אחריות
147	אמינות
148	דוגמה אישית
149	חיי אדם
150	טוהר הנשק
151	מקצועיות
152	משמעת
153	רעות
154	שליחות
155	מורשת
157	מהי הציונות?
161	נצח החרות
163	שורשי המרד
166	השאיפה לשלום

מבוא

מנחם בגין, ראש ממשלתה השישי של מדינת ישראל וזוכה פרס נובל לשלום, הוביל בעשייתו הציבורית לשינוי החברה בישראל, החל מתקופת פיקודו על הארגון הצבאי הלאומי (האצ"ל) ומלחמתו לשחרור המולדת מעול זרים עד לגירוש המנדט הבריטי (1944-1948), דרך פעילותו הציבורית בכנסת ישראל להבטחת הדמוקרטיה הישראלית וחרות האדם (1948-1983) ועד לשיאה בכהונתו כראש ממשלה וחרות (1977-1983). במעשיו הותיר את חותמו הייחודי הן מעל דפי ההיסטוריה והן בקרב חבריו לעשייה. כמפקד האצ"ל, בגין התווה את הדרך למאבק בכיבוש הבריטי, ובזירה הפנימית בלם, פעם אחר פעם, את הידרדרות היחסים בין התנועות השונות ביישוב היהודי למלחמת אחים; בתקופת פעילותו בכנסת ישראל, פעל בגין ללא לאות להגנת זכויות האדם והמיעוטים בישראל, יזם וקידם חוקים שהיוו אבני יסוד בעיצוב הדמוקרטיה הישראלית; בעומדו בראשות ממשלת ישראל, פעל לתיקון החברה ולצמצום הפערים הכלכליים בה על ידי רפורמות כלכליות לצד חקיקה חברתית כדוגמת שיקום שכונות, הבטחת הכנסה והרחבת חוק חינוך חובה חינם. בתחום מדיניות החוץ והביטחון, הוביל לחתימת הסכם השלום עם מצרים, והכריע בדבר תקיפת הכור הגרעיני בעיראק. כמו כן, פעל להעלאת קרנה של מערכת המשפט בישראל ושמירה על זכויות האדם. בנוסף לכל זאת, נודע בגין לכל אורך הדרך כאדם הנלחם על זכותו של עם ישראל על ארצו ועל שמירת שלמותה של המולדת.

אולם סקירת פעילותו הציבורית של מנחם בגין הרי היא רק חצי מעשה; פעולותיו נבעו ממערך ערכי יסוד, לוו בחשיבה מעמיקה, בניתוח דקדקני והוציאו לפועל השקפת עולם לאומית-ליברלית.

הגותו של בגין יונקת מאלפי שנים של יצירה יהודית, ומתבססת על התרבות, הספרות, הפילוסופיה ותורת המשפט המערביים, אשר יחד עם ניסיון חייו ולימודיו ממורו ורבו, מנהיג התנועה הרביזיוניסטית, זאב ז'בוטינסקי, מרכיבים השקפה לאומית-ליברלית המתאימה לאתגרים שבפניהם ניצבת החברה הישראלית.

עבור מנחם בגין, דרך החיים הלאומית והתפיסה הליברלית קשורות קשר פנימי עמוק, שלא ניתן לניתוק. לא תיתכן שמירה על זכויות היסוד של היחיד, ללא צדק חברתי, ללא הקשר לאומי ותרבותי, המבטיח את שלמות המולדת והמאפשר את שיבת עם ישראל לארצו. בעשייתו הציבורית ופעילותו הפרלמנטרית ניסה להביא לידי מעשה השקפת עולם זו, והשתתף בבנייתה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

אוסף זה עוסק בהגותו של בגין בתחום הביטחון. כתלמיד מובהק של ז'בוטינסקי מחדש הציונות הצבאית ומחבר "קיר הברזל" ראה מנחם בגין חשיבות עליונה בטיפוח הכוח הצבאי ובדרכי הפעלתו.

אנו מקווים שעבודה זו תוסיף, ולו במעט, להגות הלאומית-ליברלית בישראל, שראשיתה בפועלם של הרצל וז'בוטינסקי, ותעניק רובד נוסף לדין הפוליטי בישראל.

בדברים שנשא מנחם בגין לציון 25 שנים לפטירתו של מורו ורבו, זאב ז'בוטינסקי, אמר כי "בשלשה מוסיף מורה, לאחר מותו לחיות: בתלמידים שהעמיד, ברעיונות שזרע, בתכונות שהחדיר".

הרצל מקוב

ראש מרכז מורשת מנחם בגין

הקדמה

מנחם בגין היה, לאחר הגעתו לארץ מאירופה במהלך מלחמת העולם השנייה, מפקד האצ"ל במרד נגד המנדט הבריטי בארץ ישראל, ראש האופוזיציה לממשלות מפא"י במשך כמעט 30 שנה, ולאחר מכן ראש ממשלה עד פרישתו מהחיים הציבוריים.

השפעתו הייתה רבה בכל הקשור בביטחון הלאומי: אם כראש ארגון מחתרת לוחם שבמידה רבה הוביל את המרד, אך ידע למנוע מלחמת אחים, הן בתקופת הסזון והן כשהגיעה האונייה "אלטלנה" לחופי ישראל והושמדה, אם כראש אופוזיציה, שידע להתעלות ברגעי משבר והנחיל אחדות במצבים קשים, וכמובן כראש ממשלה, שהחליט על השמדת הכור הגרעיני בעיראק ושיצא למלחמה יזומה נגד אש"ף, שפעל נגד ישראל מלבנון.

בגין לא השאיר מסמך רהוט דבר דבור על אופניו תחת כותרת מסודרת בשם "עקרונות הבטחון הלאומי". אולי חבל שלא עשה זאת, מכיוון שאין למדינת ישראל מסמכים מכווננים בעניין, מלבד המסמך שנכתב על ידי דוד בן גוריון, שגם הוא צר מאוד ואינו שלם.¹

1 הכוונה לטקסט בשם "יחוד ויעוד", המבוסס על הרצאה שנשא דוד בן גוריון ב"ט בניסן תש"י, 6 באפריל 1950. מופיע ב"יחוד ויעוד: דברים על בטחון ישראל", דוד בן גוריון, הוצאת משרד הביטחון, תשמ"א-1980, עמ' 108-135.

עם זאת, אוסף קטעי הנאומים והמאמרים שאסף מרכז מורשת מנחם בגין נותן תמונה די טובה של העקרונות ששימשו נר לרגליו, בעיקר לאחר הקמת המדינה, כראש האופוזיציה וכראש הממשלה. חשוב לציין כי בגין תפס את מדינת ישראל כמי שאחראית בהתנהגותה לגורל העם היהודי, ולכן מוטלת על ממשלתה חובה כפולה ומכופלת להגן על המדינה, שהרי מדובר בגורלו של העם היהודי כולו ולא רק בגורלה של מדינת ישראל.

נראה שאפשר להוציא מקטעים אלה, שמהם ניכר שבגין היה כותב מוכשר ונואם מלהיב, שני עקרונות ראשיים שמהם מסתעפים נושאי משנה אשר יונקים מאותם שני עקרונות:

א. מדינת היהודים הדמוקרטית הוקמה בזכות, על האדמה שממנה גורש העם היהודי ששב לביתו לאחר השואה הנוראית. העצמאות לא ניתנה במתנה כחלק ממהלך קולוניאלי כלשהו. נהפוך הוא, היא הושגה במלחמה עזה לשחרור מעול האימפריה הבריטית, ותוך מאבק מתמשך עם הערבים שסירבו לקבל את חזרת העם לארצו.

הדגשת "הזכות" הזאת חשובה לדעת בגין, כי היא המקנה למלחמות ישראל את הבסיס המוסרי שלהן. היום היינו מכנים זכות זו בשם "לגיטימציה", פנימית וגם חיצונית, כלפי העולם.

ב. לעם היהודי יש זכות וגם חובה להגן על עצמו. מכיוון שמדינת ישראל מוקפת עמים גדולים וחזקים ממנה, אין לה מנוס מבחינת כוח צבאי חזק, הכולל יכולת גרעינית אם אפשר, כערבות יחידה להמשך קיום המדינה העצמאית היחידה של העם היהודי. השימוש בכוח הצבאי לא צריך להיות מוגבל לתגובה על התקפה; זכות ההגנה העצמית מקנה את הבסיס הלגיטימי למלחמות נגד איום גם בשלב ההתהוות שלו. לתפיסתו של בגין, רק מנהיגים חסרי אחריות יניחו לאיום להתממש בטרם יצאו למלחמת הגנה. "מלחמת ברירה", כפי שכינה זאת בגין, או "מלחמת מנע" בשפה הצבאית המקצועית, היא

זכות מוקנית לעם ישראל נוכח תנאי הביטחון של מדינה קטנה מוקפת אויבים השואפים להכחידה. בגין גם ממליץ, על בסיס הניסיון ההיסטורי, להאמין להכרזות אלה של אויבי ישראל.

בגין החיל את העיקרון הזה הלכה למעשה בשתי החלטות שקיבל כראש ממשלה:

- בהחלטתו לתקוף את הכור הגרעיני בעיראק, שעמד לשמש את סדאם חוסיין לבניית נשק גרעיני (מה שמכונה "דוקטרינת בגין", שהוחלה על ידי ראש הממשלה אהוד אולמרט גם על הכור הגרעיני הסורי ב-2007).
- בהחלטה לצאת למלחמה נגד אש"ף בלבנון ב-1982, בטרם יתחזק הארגון ויוכל לגרור את ישראל למלחמה אזורית.

התגובה החריפה שהייתה מהצד השמאלי של המפה הפוליטית בישראל למלחמה בלבנון הביאה לסוף דרכו הפוליטית של בגין וגרמה לחולשה קונספטואלית בתחום הביטחוני בכך ששללה מישראל את היכולת להשתמש בכלי ההכרחי של מלחמת מנע בהמשך הדרך. ייתכן שמאירועי אוקטובר 2023 ניתן ללמוד עד כמה צדק בגין בגישתו זו למלחמת מנע, שכן הוכח שמדובר בכלי הכרחי עבור מדינת ישראל.

תפיסת הביטחון של בגין נתנה חשיבות גדולה לגאוגרפיה, ובעיקר בצידה המזרחי של מדינת ישראל. הוא חשב לפני 1967 שהייתה זאת טעות לוותר על כיבוש יהודה ושומרון במלחמת העצמאות, וחשש מאוד מפני החלטות שיביאו לאובדן הריבונות בשטח זה לאחר מלחמת ששת הימים. הייתה זאת גישה שנבעה מצירוף של אידיאולוגיה, שאותה ירש ממורו ורבו זאב ז'בוטינסקי (כנוסח שירו²: "אם אֶרְצִי דְלָלָה וְקִטְנָה, הִיא שְׁלִי מְרֵאשָׁה עַד קֶצֶה"), אך לא פחות מכך מניתוח ביטחוני של הסכנות הצפויות לביטחונה של מדינת ישראל אם תאבד את השליטה ברכסים שממזרח לשטח שבו ישבו רוב היהודים, קרי במישור החוף.

עניין נוסף שיש בו משום להאיר את גישתו של בגין הוא הדגשתו החוזרת ונשנית כי אל לה למדינת ישראל להיגרר או ליזום מלחמה בכמה חזיתות, ושמשום כך עליה לקבוע סדרי עדיפויות לטיפול באיומים ביטחוניים, מתוך הבנה שלא ניתן לטפל בכל האיומים במקביל. זאת הבחנה חשובה לדעתי, משום שהיא לוקחת בחשבון הן את היותה של ישראל מדינה קטנה שחייבת להיזהר מאד גם מכישלונות טקטיים, ושלכן עליה לרכז מאמצים ולא לפזרם בין שתי חזיתות, והן את העיקרון ההיסטורי שלפיו מדינות שחיות תחת סיכון פוטנציאלי למלחמה בשתי חזיתות במקביל למדו על בשרן שישנה חובה למנוע הידרדרות למלחמה כזו בפועל. ניכר שבגין למד את הנושא לעומקו, והוא מציג טיעונים רציניים לטובת גישתו המצמצמת, כדי שישראל תמקד את מאמציה תמיד בגזרה אחת.

משלל הקטעים שצורפו כאן לספר קטן כמות אך רב איכות ניתן לראות כי לבגין הייתה תפיסת עולם שלמה ומבוססת בתחום הביטחון הלאומי, אף על פי שהדברים נאמרו ונכתבו בפרקים נפרדים ובהזדמנויות שונות, נוכח אתגרים שונים ולא כנייר מסודר.

יש לקוות שהספר הזה והעקרונות העולים ממנו יסייעו למדינת ישראל בעיצובה של תפיסת ביטחון שתשמש את קובעי מדיניותה בשנים הבאות. אחד הסממנים ליציאה ממשבר המלחמה שהחלה ב-7 באוקטובר 2023 יהיה עיצובה של תפיסה כזאת, עמוקה ומקיפה.

אלוף (במיל') יעקב עמידרור

פרק מבוא

הציונות הצבאית

_____ את רעיון הציונות הצבאית, שלפיו הציונות צריכה לעבור שלב מן הציונות המדינית של בנימין זאב הרצל אל עבר הציונות הצבאית, ירש מנחם בגין מזאב ז'בוטינסקי ומיוסף טרומפלדור. ב-1938, ביקש בגין ליישם את הרעיון הלכה למעשה, עת קרא ליזום פעולה צבאית למען שחרורה של ארץ ישראל. ההכרה שארץ ישראל לא תינתן לעם ישראל אלא בכוח הזרוע, ויש לשחררה מידי השולטים עליה, היא שהובילה אותו להכריז, לאחר שנתמנה למפקד הארגון הצבאי הלאומי, על מרד באימפריה הבריטית, שמטרתו הייתה גירוש של האימפריה הבריטית מארץ ישראל וכינונה של מדינה יהודית בה. בפרק פותח זה נציג כמה קטעים מאת מנחם בגין המתייחסים לרעיון יסוד זה.

”אכין זרועי להגנת עמי ולכיבוש מולדתי”

דברים בכינוס העולמי השלישי של בית”ר, ט”ז באלול תרצ”ח, 12 בספטמבר 1938, ארכיון מרכז מורשת מנחם בגין, P20-283

נאום זה הוא נאום שנשא מנחם בגין בכינוס העולמי השלישי של תנועת בית”ר שהתקיים בוורשה שבפולין ב-1938, בנוכחותו של זאב ז’בוטינסקי. בנאום ביקש בגין מחברי התנועה להצביע בעד הצעתו לשנות את נוסח הנדר הבית”רי מ”אכין זרועי להגנת עמי ולא אשא זרועי אלא להגנה” ל”אכין זרועי להגנת עמי ולכיבוש מולדתי”. הצעתו זו התקבלה ברוב קולות.

כנוס נעלה,

השאלה, העומדת בפנינו היום, היא לא ”מה” אלא ”איך”. אנו יודעים בדיוק מה אנו רוצים. בניגוד למחנה הציונות הרשמית, המתכחש לרעיון ההרצלאי, הרינו שואפים, מאז קמה תנועתנו הממלכתית, למולדת חפשית ועצמאית, לארץ ישראל כמדינת היהודים לא בעתיד הרחוק אלא בימינו, למדינה שנקימנה במו ידינו ובה נחיה ונבנה כאזרחיה. את המטרה הזאת נתן לנו, ואת האמונה בהגשמתה, נטע בלבנו ראש בית”ר, והיא תמיד לנגד עינינו, פשוטה וברורה.

אבל איך נגשים את המטרה הזאת - זוהי השאלה. הכנוס שלנו המתקיים בימים גורליים לעמנו ולארצנו, אינו יכול להתחמק מן השאלה המכרעת הזאת. הוא גם אינו יכול, לדעתי, להסתפק בתשובה שאולה, כלומר

בהפנייה אל המאמצים, שנעשו, ובוודאי עוד ייעשו, על ידי הצה"ר¹ והצ"ח², שאנו כולנו חבריהן ופעיליהן. הכנוס הזה עצמו חייב למצוא את התשובה בשביל הנוער היהודי, הן במולדת והן בגולה. כי הגענו לפרשת דרכים. ועל פרשת הדרכים המיוחדת הזאת, עליה עומד עם, הנרדף על צואר בגולה ורוצה לשוב לארצו והיא סגורה בפניו, דברתי עוד אשתקד במועצת הצ"ח בפראג.

מבחינת השאלה "איך" אפשר לחלק את תולדות הציונות, עד ימינו, לשלוש תקופות עיקריות. היתה תקופה של הציונות המעשית, זו שקדמה להרצל. חובבי ציון, לרבות הברון רוטשילד, רצו לפדות את אדמת ארץ ישראל בדרך שהיתה נראית להם כמעשית ביותר, על ידי קנייה. בדרך זו - הן תמיד אמרנו כך בעקבות ראש בית"ר - נעשו דברים נאים וחשובים, נקנו אדמות, הוקמו ישובים, הוכח, כפי שהרצל עוד הדגיש, כי היהודים מסוגלים, לא פחות מאחרים, לעבוד את האדמה. אבל כבר בקונגרס הציוני הראשון, הוכיח הרצל, על ידי חשבון אריתמטי פשוט, כי דווקא הציונות המעשית אין בה מבחינת המטרה שום מעשיות. בדרך זו, אמר, אפילו בתנאים הנוחים ביותר, יהיה התהליך של הגשמת הציונות נמשך תשע מאות שנה.

משום כך הציע הרצל דרך אחרת, זו של הציונות המדינית. הוא שאף להשיג, על ידי הסכם מיוחד במינו עם השולטן, את התנאים הפוליטיים, את הצ'רטר לעליה גדולה, להתישבות המונים, למדינת היהודים. היה זה רעיון אדיר, תקווה חדשה, אבל בחייו של הרצל הוא לא הוגשם.

אחר מותו, בימי מלחמת העולם ואחר הצהרת בלפור, שהיתה צריכה להיות בבחינת הצ'רטר, השתלטו על הציונות אנשים, אשר עוד בימיו של הרצל התנגדו לדרכו ודגלו בציונות המעשית. בתופעה זו מצא מכס

1 ראשי תיבות של הציונים הרוויזיוניסטים, המפלגה הציונית שהקים זאב ז'בוטינסקי ב-1925.
2 ראשי תיבות של ההסתדרות הציונית החדשה, הסתדרות ציונית אלטרנטיבית שהקים זאב ז'בוטינסקי ב-1935 בעקבות מתחים גדולים בין הזרמים בתוך ההסתדרות הציונית שהקים הרצל.

נורדאו,³ בעל הפרדוכסים, את ההוכחה, כי ההיסטוריה יכולה להיות לא רק טרגית אלא גם אירונית. מתנגדי הרצל החזירו את הציונות לתקופתה הראשונה, אף על פי שדווקא רעיונו נחל, לעיני כל, את הנצחון המכריע.

בתגובה להתכחשות זו קמה תנועתנו והניפה ברמה את דגלו המחודש של הרצל. שוב, מעולם לא אמרנו, כי בתקופת הרצידיבה⁴ המרכז רוחנית לא נעשו דברים יפים, אף חשובים וגדולים. אבל לנגד עינינו היתה המטרה. והיה ברור לנו, כי בדרך זו, בעוד הפרשנים האנגלים, בעזרת יהודיהם, מרוקנים את הצהרת בלפור מתוכנה, הגענו למבוי סתום, לא נשיג רוב יהודי בארץ ישראל, לא נקים את מדינת היהודים ולא נפתור את בעית היהודים. משום כך חידשה תנועתנו לא רק את המטרה ההרצלית אלא גם את הדרך ההרצלית, את הציונות המדינית.

אבל היום חובה עלינו לשאול, אף אם נתאכזר לעצמנו, אם בדרך של פעולה מדינית בלבד, נוכל להגשים את מטרתנו. הנושא העיקרי של פעולה זו, מהו? הלא היא צרת היהודים, התובעת את פתרונה ואין לה פתרון אלא בארץ-ישראל, במולדת יהודית. כלום יש ספק בכך, כי בימינו הגיעה צרה זו לשיאים, אשר עוד לפני שנים מספר עדיין נראו דמיוניים? ואף על פי כן, דווקא בימים האלה, הגיע גם לשיא חיסול הציונות. זוהי העובדה הכפולה, הטרגית, הנוראה: המוני ישראל לוחצים על שערי ציון, אבל אנגליה חוסמת בפניהם את הדרך לציין.

כאשר פורסם הדין והחשבון של וועדת פיל,⁵ כולנו נזדעזענו. מציעים לנו, אמרנו, לגזול מעמנו כמעט את כל ארץ מולדתו, על המקומות המקודשים ביותר לו, ולהקים על פס צר שלה גיטו יהודי קטן סגור

3 מקס נורדאו (1849-1923), רופא, סופר ומנהיג ציוני.

4 récidive - בצרפתית: השנות.

5 ועדת פיל: ועדת חקירה של האימפריה הבריטית שהתקיימה בשנת 1936 כדי לבחון את הפתרון לשאלת ארץ ישראל. בדו"ח שלה המליצה הוועדה על הקמת מדינה ערבית על כ-85% משטחי ארץ ישראל, ועל חלוקת שאר השטח בין מדינה יהודית לבין שטחים שישארו בשליטה בריטית.

ומסוגר וכך להביא את הקץ על חזון הגאולה של מיליוני יהודים, אשר בשבילם, למרות הפילוסופיה החדשה, אין שום הבדל בין גאולה לבין הצלה. וכדי להטעות את העם ואת מנהיגיו המוכים בסנוורים, הם קראו לגיטו הזה בשם "מדינה". אולם ראש בית"ר אמר למחרת היום: נישט געשטויגען און נישט געפלויעגען.⁶ והוא שוב צדק. מן הדין וחשבון של וועדת פיל יצאה לא מדינה אלא וועדת חקירה חדשה. אך האין לראות בכל הוועדות האלו קו אחד לחיסול הציונות, כפי שאנחנו מבינים אותה?

לפני זמן קצר נתכנסה וועידת אויאן.⁷ האספקט שלה היה הומניטרי. ישנם המוני פליטים מגרמניה ואוסטריה וצריך למצוא בשבילם פתרון. מה יצא מוועידה זו, שדנה בצרת היהודים שלא היתה עדיין כמותה? האנגלים אמרו: על כל הארצות אנחנו מוכנים לדון, אבל על ארץ אחת, על פאלסטיין, איננו מוכנים להתווכח. ארץ ישראל, אמרו, תוכל לתרום משהו לפתרון בעית הפליטים היהודיים, אבל בוודאי לא תוכל להיות הפתרון לבעיה זו.

האנגלים, כמובן, מסתמכים על הערבים ועל המרד שלהם.⁸ מי מאתנו אינו יודע, מי עומד מאחורי המרד הזה? לאנגלים יש תמיד הסברים והם דווקא נלקחים ממחסן העקרונות המוסריים, כאשר נוח להם להשתמש בהם. הנה, בשכנותנו הקרובה מופעל לחץ כביר על מדינה קטנה, הנלחמת על קיומה. אבל האנגלים כבר מסבירים, כי בעצם יש זכות לאנשי הנליין⁹ להגדרה עצמית. הגדרה עצמית, זה עקרון נעלה, אבל

6 בידיש: "עורבא פרח. לא יצא מזה מאומה".

7 ועידה שהתקיימה ביולי 1938 בעיר אויאן שבצרפת ובמסגרתה דנו כמה מדינות מובילות בעולם בבעיית הפליטים היהודים שנמלטו מגרמניה הנאצית. המדינות לא הרחיבו את היקף הקליטה שלהן עבור אותם יהודים, והוועדה לא הביאה בשורה ליהודי אירופה.

8 המרד הערבי הגדול, שפרץ ב-1936 ונמשך לסירוגין עד 1939. במסגרתו דרשו ערביי ארץ ישראל את סילוקה של בריטניה מארץ ישראל ואת עצירת ההגירה היהודית לשטחיה.

9 קונראד ארנסט הנליין (1898-1945), פוליטיקאי צ'כוסלובקי פרו-נאצי ממוצא גרמני שדרש זכות הגדרה עצמית עבור חבל הסודטים, שרוב תושביו היו ממוצא גרמני.

איך משתמשים בו בימים אלה? אין ספק כי הלורד רנסימן¹⁰ ושולחיו, הם המחלקים את צ'כוסלובקיה. זוהי האמת המרה.

הנימוקים המוסריים, ההומניטריים, הקשורים בצרת היהודים אינם משפיעים עוד על אנגליה. נכון, צרת היהודים זועקת, אבל עובדא היא, כי אנגליה אטמה אזניה משמוע לזעקה זו.

ואל מי אנו יכולים לפנות? על וועידת אוויאן כבר דברתי. עתה נפנה אל חבר הלאומים.¹¹ וודאי, זהו מוסד שיש מאחוריו וויזה¹² גדולה, כאילו "ויעשו כולם אגודה אחת".¹³ אבל המציאות הבין-לאומית, שאנו יכולים וחייבים להתבונן בה, אומרת לנו, כי חבר הלאומים יש לו כוח השפעה מסויימת בסכסוכים בין שתי מדינות קטנות, כמו זה שפרץ בין פארגוואי לבין בוליביה על שטח צ'אקו.¹⁴ אבל לאותו חבר לאומים אין שום כוח להשפיע על סכסוך בין שתי מדינות גדולות, ובעיקר אין לו יכולת, או אין לו רצון, לעזור לעם קטן נגד עם גדול. ראינו את התופעה הזאת במזרח הרחוק; וראינו אותה, ובאופן קובע, באביסיניה.¹⁵ נכון, היפאנים, הגרמנים והאיטלקים לועגים לחבר הלאומים ושואלים בזלזול, איזה כוח יש לו, או נותר לו? אבל זהו ההבדל המוסרי המכריע ביניהם ובינינו. אנחנו, היהודים, איננו מזלזלים; אנו מתעצבים. הם, נושאי הכוח הגס, שמחים בחולשת חבר הלאומים; אנחנו מצטערים על חולשה זו. אבל הצער שלנו אינו יכול לשנות עובדות. והעובדא ברורה היא, כי חבר הלאומים, גם אם הוא שומע את זעקת העוני היהודי,

10 וולטר רנסימן (1870-1949), פוליטיקאי בריטי שנשלח באוגוסט 1938 על ידי ראש ממשלת בריטניה לצ'כוסלובקיה כדי לשמש כבורר בין ממשלת צ'כוסלובקיה לבין המפלגה הבדלנית של חבל הסודטים שנתמכה בידי גרמניה הנאצית ששאפה לספח אליה את החבל.

11 ארגון בין-לאומי, גלגול קודם של ארגון האומות המאוחדות.

12 חזון.

13 ביטוי הלוקוח מתפילות ראש השנה ויום כיפור. מבטא חזון ושאיפה לאחדות כלל-אנושית.

14 "מלחמת הצ'אקו (1932-1935), מלחמה בין בוליביה לבין פרגוואי על השליטה באזור הצ'אקו, שעשוי היה לשמש לשתיהן מוצא אל האוקיינוס האטלנטי ומקור לנפט.

15 אתיופיה של היום, שנכבשה על ידי איטליה באותה עת. חבר הלאומים הפגין חולשה בעימות זה.

הרי אין הוא יכול לעשות בשבילנו, נגד אנגליה, שום דבר. ומה כי נתפלא? הן חבר הלאומים יושב בז'נבה. והנה שווייץ זו, סמל החופש, שווייץ של ווילהלם טל,¹⁶ של מתן אזיל¹⁷ לפליטים פוליטיים מארצות שונות, שווייץ הדמוקרטית, הרפרנדיסטית,¹⁸ אף היא מונעת הצלה מאחינו האומללים ושולחת פליטים יהודיים בחזרה - לאן? לגרמניה הנאציונאל-סוציאליסטית.

מבחינת המשולש הזה: אנגליה-חבר הלאומים-והעם היהודי, אולי מכרעת היתה חוות הדעת של וועדת המנדטים,¹⁹ כאשר היא באה לדון בדין וחשבון של וועדת פיל. כולנו זוכרים, שהדין והחשבון הזה קובע, כי המנדט אינו ניתן עוד לביצוע. ואילו וועדת המנדטים, בה יושבים אנשים מלומדים, ויש בהם אף מחסידי אומות העולם, אמרה: אמנם, אין זו דעתנו, כי אי אפשר לבצע את המנדט, אבל אם המנדטור הגיע למסקנה זו, אין ברירה אלא להתחשב בה.

כנוס נעלה, כל העובדות האלו מוליכות אותנו למסקנא, כי בזוטות וורבליות על צרת היהודים אי אפשר לפרוץ, את המצור שהוטל עלינו. ואם נשוב ונשאל את השאלה, בה פתחתי: "איך", איך נגשים את הציונות בימינו, איך נגשים את המטרה לה הקדשנו את חיינו, כפי שנשבענו בנדר הבית"רי, הרי המסקנא הכוללת תהיה, כי אחרי תקופת הציונות המעשית ואחרי תקופת הציונות המדינית, הגיעה תקופת הציונות הצבאית.

אינני אומר, כי הבנין והמדיניות נעשו מיותרים; אבל הם אינם מספיקים עוד. על ידם אי אפשר להשיג את המטרה בה קשורה הצלת העם וגאולת העם.

16 גיבור אגדתי שווייצרי.

17 asile - בצרפתית: מקלט.

18 מלשון רפרנדום, משאל עם, כלי דמוקרטי ששווייץ משתמשת בו רבות.

19 ועדה של חבר הלאומים שפיקחה על המנדטים השונים שהעניק הארגון, כמו המנדט על ארץ ישראל לבריטניה.

פרושה של הציונות הצבאית - וצריך, לדעתי, שהדברים ייאמרו במפורש - הוא: מלחמת שחרור נגד אלה המחזיקים בארץ אבותינו ואשר החליטו, כפי שנראה בעליל, ובניגוד להבטחתם והתחייבותם, לגזול אותה מאת עם ישראל. עלינו לכבוש את ארצנו, זו הדרך. ובשום דרך אחרת לא נגיע אל המטרה.

בעצם, גם בדרך זו לא יהיה חדש. הלכו בה כל העמים המשועבדים. להם לא היתה ברירה; אף לנו אין ברירה. זוהי דרך, אשר ההיסטוריה עצמה קובעת אותה. כך למדנו. כלום זוהי מינות, אם אנו רואים באבינו ראש בית"ר לא רק את קאבור²⁰ אלא גם את גריבלדי²¹ היהודי?

אינני אומר את כל הדברים האלה בלב קל, או מתוך קלות דעת. אני יודע, כל אחד מאתנו יודע, כי הדרך הזאת דורשת קרבנות יקרים ותהיה קשורה ביסורים רבים. אבל כבר אמרו אבותינו, כי אין ארץ-ישראל נקנית אלא ביסורים.²² ברור לכולנו, כי אלה שתלו את אחינו שלמה בן-יוסף²³ לא התכוונו למשפט ואולי אפילו לא לשווי המשקל המפורסם שלהם. הם פשוט רצו להפחיד את הנוער היהודי, אם במולדת ואם בגולה, אבל הם לא יפחידו. אני מאמין באמונה שלמה, כי הנוער שלנו יהיה מוכן, למען הצלת עמו וכבוש מולדתו, ללכת בעקבותיו של שלמה בן-יוסף - לָמֹות או לְכַבֵּשׁ אֶת הָהָר.²⁴

20 קמילו קאבור (1810-1861), מדינאי שנאבק לאיחודה של איטליה.

21 ג'וזפה גריבלדי (1807-1862), מראשי המאבק המזוין לאיחוד איטליה. בגין מתכוון לכך שז'בוטינסקי ההוגה יכול להיות גם מצביא.

22 בבלי, ברכות ה ע"א: "תניא: רבי שמעון בן יוחאי אומר: שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין. אלו הן: תורה, וארץ ישראל, והעולם הבא. [...] ארץ ישראל דכתיב: 'כִּי פֶאֶשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת בְּנוֹ ה' אֶלְקֵיךָ מִיִּסְרֶךָ' (דברים ח, ה), וכתוב בתריה [=אחריו] 'כִּי ה' אֶלְקֵיךָ מְבִיאֶךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה' (שם, שם, ז)."

23 שלמה בן יוסף (1913-1938), חבר תנועת בית"ר, הוצא להורג בידי הבריטים לאחר ניסיון נקמה על פיגוע.

24 מילים הלקוחות משיר בית"ר שכתב ז'בוטינסקי ב-1932.

וכדי לתת בטוי לתקופה החדשה, לדרך, בה אנו רוצים ומוכנים ללכת, הריני מתכבד להציע, כנוס נעלה, להכניס תיקון מסויים בנוסח הנדר הבית"רי. במצווה ד' של הנדר כתוב לאמור: "אכין זרועי להגנת עמי ולא אשא זרועי אלא להגנה". אני נוטל עוז לעצמי לומר, בדרך ההשערה, כי כוונתו של ראש בית"ר, בנסחו את החלק האחרון של מצווה זו, היתה כלפי פנים. כוונה קדושה היא. אין להשיג עליה. אולם את ההגבלה הזאת הן אי אפשר לנו לבטא במלים מפורשות. הנוסח אחד הוא: ולא אשא זרועי אלא להגנה. אך כלום אנו יכולים עוד להתחייב על כך כלפי חוץ? האם רק אז נקום, כאשר נותקף? ובינתיים יגזלו מאתנו את ארצנו, את תקוותנו האחרונה? האם לא נכשיר את לבותינו להתקפת שחרור, לכבוש מולדתנו ככל עם השואף להשתחררות, המאמין בצדקתו?

נכון, עלינו להכין זרוענו להגנת עמנו הן במולדת והן בתפוצות הגולה. אבל עלינו גם להכין את הזרוע למטרה, המקפלת את ההגנה ההיסטורית, את ההגנה בה' הידיעה, על עמנו. המטרה הזאת היא כבוש המולדת. משום כך, הריני מתכבד להציע לכנוס, כי במקום המלים "ולא אשא זרועי אלא להגנה", תכתבנה המלים "ולכיבוש מולדתי". אם הצעת התיקון תתקבל - והריני קורא לכנוס לאשר אותה - תהיה המצווה ד'²⁵ לנדרנו מהיום והלאה זו:

אכין זרועי להגנת עמי ולכיבוש מולדתי.

25 המצווה הרביעית, הסעיף הרביעי של הנדר.

הציונות הצבאית במרד בבריטניה

המרד, אחיאסף ומרכז מורשת מנחם בגין, ירושלים, 2020, עמ' 68-70

בגין ראה את המאבק הצבאי כהמשך ישיר של הציונות המדינית של הרצל וז'בוטינסקי, וכדברי ההוגה הצבאי קרל פון קלאוזביץ', "המלחמה אינה אלא המשך המדיניות בתוספת אמצעים אחרים". ואכן, בגין, בפיקודו על האצ"ל, השתמש באמצעים צבאיים כדי להשיג את המטרה המדינית שלמענה נלחם: הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל. באמצעות הפגיעה במוסדות השלטון הבריטי ובסמליו, ייפגעו גם היוקרה הבריטית וביטחונה של בריטניה באשר ליכולתה להמשיך את שלטונה בארץ ישראל. הפגיעה בפרסטיז'ה²⁶ נקבעה אפוא כיעד של המרד, שבאמצעותה תושג המטרה העליונה של הקמת המדינה.

[...] בנינו את האיסטרטגיה המיוחדת של המרד העברי, שלא בן יום נוצרה אלא עוצבה וחושלה באש הקרבות ולאור הנסיון, על שלשה יסודות איתנים: על התעמקות בשיטות השליטה של המעצמה המשעבדת בארצות לא לה, על ידיעת המצב הבין לאומי ועל למוד מצבה של בריטניה, עם תום מלחמת העולם השנייה.

[...]

ההיסטוריה וההסתכלות למדונו, כי אם נצליח לשבור את הפרסטיז'ה הבריטית בארץ ישראל, ישבר השלטון הבריטי ממילא. מאז מצאנו

את נקודת התורפה של שלטון השעבוד, לא הרפינו עוד ממנה. הכינו, במשך כל שנות ההתקוממות, בפרסטיז'ה הבריטית, הכינו בה בכוונה תחילה, בלי ליאות ובלי רחמים. וודאי, עצם קיומה של מחתרת, אשר נסיונות הדיכוי החמורים ביותר, לרבות תליות, עינויים וגרושים אינם מצליחים להחלישה או לחסלה - הוא מכה קשה ומתמדת לפרסטיז'ה של שלטון קולוניאלי, החי מן האגדה כי הוא כל יכול; החי מהפלת חיתתו הבלתי רציונלית על עמים משועבדים. כל התקפה צבאית, אשר כוחות הבטחון האדירים לא השכילו למנוע אותה היא מהלומה לפרסטיז'ה. אם ההתקפה היא מוצלחת המכה המוסרית היא חזקה מאד; אבל גם אם ההתקפה אינה מצליחה לגמרי, הפירצה בפרסטיז'ה נעשתה והיא הולכת ומתרחבת עם כל התקפה נוספת, יותר או פחות מוצלחת. התקפותינו המתמידות היו ברובן מוצלחות, אך היו גם כאלו שנכשלו. מן הכשלונות למדנו כיצד למנוע אותם להבא. אך ידענו, כי אין הם אלא כשלונות טכניים בלבד. מבחינה פוליטית היתה כל התקפה צבאית הישג. והיו התקפות צבאיות, שמוטטו את הפרסטיז'ה הבריטית במיוחד. לאלו שייכת בראש וראשונה פריצת כלא עכו, שאילצה את ראש שלטון הכבוש לפרסם מיסמך הצטדקות נבוך, בו הוא הודה במפורש ובפומבי, כי אין לאל ידו לא להשמיד את המחתרת הלוחמת ולא למנוע את התקפותיה.

אולם היו בתקופת המרד, כפי שעוד נספר להלן, מאורעות ומעשים גדולים וקטנים ולא דווקא צבאיים, שפגעו ביסודותיה של הפרסטיז'ה של בריטניה, כלומר ביסוד היסודות של שלטונה, אולי במדה גדולה יותר מאשר הרבה פעולות צבאיות, ולו גם מוצלחות. מאסר קצינים בריטיים לשם ביטול "פסקי דין" מוות והשגת ביטולם כתוצאה של לחץ המאסר; מאסרים נוספים של קצינים בריטיים, שאף אם לא מנעו בשלב מסוים את רצח לוחמינו השבויים, הרי הם הביאו במישרין לידי הכנסת כל הפקידות הבריטית לתוך "הגיטאות" המפורסמים; הכשלת המצב הצבאי, נסיון הדיכוי ההמוני האחרון על ידי התקפות בלתי פוסקות

כמעט בעצם ימי המצור; מלקות לקצינים בריטיים כתגובה על מלקות לחיילינו הצעירים; תליות כתגובה על תליות - המאורעות הללו, אשר היו, ללא ספק, חמורים - חמורים גם בעינינו - אך היו בלתי נמנעים, כל עוד שלא רצינו להניח לשלטון הבריטי לשבור אותנו במקום שאנו נשבור אותו, לא עוד ערערו את הפרסטיז'ה הבריטית אלא ממש הרסוה, לא רק בארץ ישראל כי אם במזרח התיכון כולו. לא רק במזרח התיכון, כי אם ברחבי האימפריה הבריטית. באסיה ובאפריקה. לא רק בקרב נתיני הכתר המשועבדים, כי אם בקרב כל העמים וכל הלשונות אפשר לומר ללא צל של סכנה של הפרזה, כי מזמן שהאימפריה הבריטית קיימת ויד מורדים הורמה נגד שלטונה, עוד לא הונחתו על ראשה מכות פרסטיז'ה כאלו, כפי שהיא קבלה מידינו בארצנו הקטנה.

[...]

צה"ל - חידוש הכוח העברי

הישיבה המאתיים ושבע של הכנסת השמינית - יום רביעי, כ"ב באב תשל"ה, 30 ביולי 1975

רעיון הציונות הצבאית מגיע למימושו בצה"ל, שהוא כוחה הצבאי של מדינת ישראל, המגן על תושביה. בנאום זה, שנישא בכנסת בעת דיונים על חוק יסוד: הצבא, מזכיר בגין את מקומו ההיסטורי של צה"ל כמגשים חזון הדורות לחידוש הכוח העברי.

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, החוק הוא קצר, המשפטים פשוטים, הסעיפים יבשים. אף על פי כן לא אדון בחוק יסוד: הצבא מבחינה משפטית. כי באותיות האלה טבועה ומהן בוקעת מסכת של גבורה, הקרבה, מסירות נפש, מערכות גאולה, פדות, מגן, נצחונות אדירים, שמעטים כמוהם בתולדות אנוש.

החוק הזה מביא לידי ביטוי את החזיון של חידוש הכוח העברי. זהו בוודאי אחד הפלאים בדברי ימי העמים. נוצר יש מאין. מאז גלינו מארצנו היינו העם היחידי אשר פירק מעליו את נשקו, או נשקו פורק מעליו, ליותר מ-1800 שנים. כל העמים למדו נשק והשתמשו בו - זולת העם היהודי. איזה מחיר שילמנו בעד התופעה הזאת!

והנה הגענו לכך שחודש הכוח העברי - תנאי מוקדם לחידוש עצמאותנו - והוא היום הגדול בתולדות ישראל מאז ימי המכבים.

גם היום עלינו לומר תפילת הודיה על שזכינו לחידוש כוחנו ולמידה כזאת של חידושו. אין אנו מעריצים כוח. אנחנו מאמינים בזכות. אבל

נוכחנו לדעת שאם מאחורי זכויותינו לא יעמוד כוחנו - אפילו הזכות לעצם קיום לא תישמר לנו. משום כך עלינו לדעת מהו צבאנו גם בימים אלה.

בינינו לבין סכנה לקיומנו עומד - אמנם כן - כוחנו הצבאי. משום כך, בזכרנו את התפתחותו מאז הגדודים העבריים של טרומפלדור וז'בוטינסקי במלחמת העולם הראשונה, ועדי החטיבה היהודית ויחידות אחרות במלחמת העולם השנייה, דרך ההגנה, אצ"ל ולח"י, הפעלת נשק עברי במרד משחרר, מלחמת מגן והצלה נגד אלה שקמו עלינו לכלותנו, מלחמת סיני, מלחמת ששת הימים, מלחמת יום הכיפורים, כל המערכות האחרות בין אותן מלחמות - עלינו לאהוב את צבאנו, לטפח ולפתח את כוחו. עלינו לתת לצבאנו את מיטב הנשק, ואת מירב הנשק.

[...]

זה יום גדול לבית-הנבחרים הדין בחוק יסוד: הצבא, וביום כזה נאמר כולנו, על יסוד הנסיון ובאמונה בלב לגבי העתיד, בידענו כי צבאנו יוסיף לשמור על עם ישראל, על חירותו ועל עצמאותו לדורי דורות - ביום הזה נאמר בלשון הימים המקובלת: כל הכבוד לצה"ל.

אין אנו
מעריצים
כוח.
אנחנו
מאמינים
בזכות.
אבל
נוכחנו
לדעת
שאם
מאחורי
זכויותינו
לא יעמוד
כוחנו -
אפילו
הזכות
לעצם
קיום לא
תישמר
לנו.

יסודות במדיניות הביטחון

_____ פרק זה יוקדש להצגה של עקרונות יסוד בתפיסת הביטחון של מנחם בגין, ועליו יושתתו הפרקים הבאים בחוברת.

את העקרונות שנציג בפרק זה טבע מנחם בגין לאחר מבצע קדש - מבצע צבאי שיזמו ישראל, צרפת ובריטניה נגד מצרים, לאחר ששליט מצרים גמאל עבד אל נאצר הכריז, ב-26 ביולי 1956, על הלאמתה של תעלת סואץ, שהייתה עד אז בשליטתן של בריטניה וצרפת. הכרזה זו באה על רקע של התעצמות מתמשכת של מצרים, ושל הגברת תוקפנותה כלפי ישראל, בין השאר באמצעות התקפות פדאיון¹ על יישובי הספר. נסיבות אלו הובילו את ישראל, ששאפה להרתיע את האויב המצרי, ואת צרפת ובריטניה שלא היו מוכנות לוותר על השליטה בתעלת סואץ, ליזום פעולה צבאית משותפת נגד מצרים. המבצע הוכתר בהצלחה, וישראל כבשה חלק ניכר מחצי האי סיני.

במהלך התקופה המתוחה שקדמה למבצע, קראה תנועת החרות של מנחם בגין לנצל את שעת הכושר המדינית ולצאת לפעולה צבאית יזומה נגד מצרים. בעת שיצא אל הפועל, תמכה תנועת החרות במבצע, שאותו ראתה כהגשמת רעיונותיה, ולאחר סיומו בירכה על תוצאותיו: שחרור עזה; כיבוש חלק מחצי האי סיני; ופגיעה קשה בפדאיון.²

1 הפדאיון היו קבוצות ערביות חמושות שביצעו פשיטות ותקיפות נגד ישראל, חייליה ואזרחיה בשנותיה הראשונות של המדינה.

2 לאחר המבצע נכנעה ממשלת ישראל ללחץ אמריקני ונסוגה מסיני ללא כל הסכם עם מצרים. בגין ביקר את המהלך בצורה קשה, אך לא על עצם הנסיגה מסיני, שאותו לא ראה כחלק מארץ ישראל, אלא על ההסכמה לסגת ללא כל הישג בתמורה. בעיניו, בעוד על ישראל לשחרר את כל שטחי המולדת, והם אינם מושא לפשרה, ישראל כן יכולה לסגת משטחים שאינם שטחי מולדת ואשר נכבשו במלחמה אך ורק בתמורה להסכם שלום.

יסודות המדיניות והאסטרטגיה (א)

עיתון חרות, ט' בתשרי תשי"ח, 4 באוקטובר 1957

לאחר מבצע קדש, מנה בגין את העקרונות שהנחו את תנועתו בדחיפתה לצאת למבצע יזום זה, עקרונות שהיו, בעיניו, יסודות במדיניות הביטחון הרצויה של מדינת ישראל.

העקרונות שמנה בגין, שנראה במאמר זה, הם העקרונות הבאים:

- הזכות להגנה עצמית חוקית של אומה;
- הזכות ההיסטורית של עם ישראל על ארץ ישראל;
- הסכנה שמהווה עימות רב-חזיתי עבור מדינת ישראל;
- הצורך בבריתות מדיניות (יסוד זה הוא מדיני, ולכן לא נדון בו בחוברת זו);
- "יוזמה הגנתית משחררת", דהיינו העיקרון שיש ליזום פעולות צבאיות בעת הצורך, ולא להמתין לפעולות עוינות ולהגיב להן.

השלום והברכה, לרגל ראש השנה, על כל אזרחיות ואזרחי ישראל, על כל חברי תנועת החרות ותומכיה, על תלמידיו הנאמנים של זאב ז'בוטינסקי.

| שנת תשי"ז עמדה בסימן מערכת סיני

יסודותיה המוסריים והאסטרטגיים של מערכה זו היו:

א. אסור לה לישראל להמתין עד אשר אויביה, המקיפים אותה מכל עבר, יהיו מוכנים להסתער עליה, כדי לנסות להכחידה: להיפך, חובה

על ישראל ליטול את היוזמה ההגנתית, כדי להוציא בעוד מועד, מיד אויביה את כלי ההשמדה ואת בסיסי התוקפנות. חובה זו היא היא זכות ההגנה העצמית החוקית של אומה מוקפת אויבים, המצהירים בגלוי, כי עצם קיומה היא לגבם "תוקפנות" וכי תוכניתם וכוונתם היא למחותה מעל פני האדמה.

ב. פעולות תגמול, שיסודן הטקטי היא "פגע והיסוג", אין בהן פתרון לבעיות הבטחון הלאומי; מבצעים שיסודם זכותנו ההיסטורית על אדמת אבותינו ומטרתם "לשחרר ולהישאר" - מבצעי שחרור כאלה הם היכולים לקדם את האומה לקראת השלום הנכסף, אם לא להלכה, הרי למעשה.

ג. חובה על ישראל למנוע, ואסור לה ליזום, התמודדות מזוינת בבת אחת בכל החזיתות; התמודדות כל־חזיתית עלולה לסכן את קיומה של המדינה, אשר שמירתו היא צוו עליון לאומה חפצת חיים; יוזמה הגנתית באחת החזיתות, עד לחיסולה ולשחרור הכוחות העיקריים הפועלים בה, היא אפשרית והיא הדרך למניעת התקפה כל־חזיתית ביזמת האויבים, העלולה לעלות לאומה בנהרי נחלי דם ולסכן את קיומה.

ד. ישראל יכולה לזכות בתנאים מסויימים, בסיוע עקיף בעקבות המיבצע.

ה. יזמה הגנתית משחררת תמנע רבוי אבדות ותציל נפשות רבות בישראל.

[...]

יסודות המדיניות והאסטרטגיה (ב')

עיתון חרות, ט' בשבט תשי"ז, 11 בינואר 1957

בנאום זה מפרט בגין את היסודות שראינו במאמר הקודם. את הזכות להגנה עצמית חוקית של אומה כולל בגין בנאום זה תחת ההבחנה בין התקפה לתוקפנות.

| יסודות מדיניותנו

אורחים נכבדים, ידידי חברי המועצה, אנו יכולים, אף חייבים, על רקע מבצע סיני, שהיה בין הועידה הרביעית ובין מושב הכינון של המועצה הארצית לתנועת החרות, לבחון את היסודות עליהם בנינו את המדיניות ואת האיסטרטגיה שלנו.

ראשית, הבחנו בין התקפה לבין תוקפנות. במשך שנים הצענו לעם לדעת להבחין בין מה שקרוי בלעז "אופנסיבה" לבין מה שקרוי בשפת זרים "אגרסייה". הסברנו בעקשנות, כי בתנאים המיוחדים בהם אנו חיים, והם מתמצים בשלושה: מצב מלחמה מוצהר, מלחמת-דמים קיימת, ומלחמת חזיתות מוצהרת מראש, בלי קביעת תאריך מדוייק - כי בתנאים האלה שטות מסוכנת היא לטעון שמבצע צבאי כלשהו שהעם הזה יקבל על עצמו להוציאו לפועל יהיה בבחינת תוקפנות, גם אם עמנו יהיה - אם מבחינת הממדים של המיבצע ואם מבחינת שעת היזמה - הראשון להתחלתו.

שנית, הבדלנו בין מבצעים חד-חזיתיים ובין מלחמה כל-חזיתית. אנו הסברנו לעם כי מלחמה בבת-אחת בכל החזיתות, אילו אנו היינו

מתחילים בה, כרוך בה סכון העולה אולי על הסיכוי, ומאחר שמדינת ישראל היא המכשיר להגנת עצם קיומו של העם היהודי, אסור לסכן את קיומה של המדינה. אפילו היתה הברירה בידינו, אין עלינו לשלוח בבת אחת - על פי החלטתנו או - את צבא ישראל בכל שלושת הכוונים היבשתיים. על אחת כמה וכמה סכנה כרוכה במלחמה בבת אחת בכל החזיתות אם היא תבוא ביזמת האויב ובשעה בה הוא יבחר, באשר בשעה הזאת הוא יהיה מוכן להסתערות שמטרתה הכחדה.

שלישית, הפרדנו בין מבצעי תגמול לבין מבצעי שחרור. האמת ההיסטורית היא כי רעיון התגובה על שפיכת דם יהודי במולדת הוא אחד הרעיונות המקוריים של תנועתנו, מן הימים בהם ראש בית"ר שלח אל המפקד הראשי של הארגון הצבאי הלאומי דוד רזיאל את המברק הידוע בחתימתו, היא חתימת הסתר "מנדלסון", לאמור: לצאת להתקפת-נגד על הפורעים הערביים שקמו בשנות השלושים לכלותנו. בימים ההם התנהל הויכוח בינינו, דורשי התגובה, לבין חסידי ההבלגה הטוטאלית. [...]

אולם, ייתכן כי בגלל העובדה ההסטורית הזאת השתרשה האגדה בקרב העם שאנו בכל התנאים צריכים לתמוך ללא סייג במבצעי תגמול. זה לא היה נכון. עינינו פקוחות לראות את ההבדלים בין תקופה לבין תקופה. בין מעשה

ומאחר
שמדינת
ישראל
היא
המכשיר
להגנת
עצם
קיומו
של העם
היהודי,
אסור
לסכן את
קיומה של
המדינה.

שהוא נכון בתקופה מסויימת לבין מעשה שהוא חסר תכלית בתקופה אחרת. ולכן קבענו את עמדתנו לגבי הבעיה על מבצעי תגמול, לאמור: אין דבר בלתי מוסרי משפיכת דם יהודי ללא כל תגובה; ימי הפוגרומים חלפו לבלי שוב, ולא יישפך עוד דם יהודי בלי שישפך דם שופכיו; אולם, מבצעי התגמול לא יפתרו שום בעיה, לא מדינית, ולא צבאית יסודית ולא בטחונית. לעומת זאת, הדרך לפתרון היא במבצעי שחרור. לא עוד השיטה "פגע והיסוג". אלא השיטה "קום, שחרר והשאר".

[...]

| אימות הנחותינו

ראשית, האבחנה בין התקפה לבין תוקפנות. אנו הצענו להבחין בין שני המושגים האלה לכתחילה. [...] האופנסיבה הצבאית שלנו בדרום לא היתה בבחינת אגרסיה - או, בעברית תוקפנות - אלא היתה מעשה של הגנה עצמית לאומית חוקית.

שנית, לאחר מבצע סיני הוכח ששום אחת מהתקפות הפדאיון אשר נתחוללו בחדשים האחרונים לא באה מדרום. כל עוד צבא ישראל עמד בעמדות ההגנה הלאומית העברית החיונית, ובינינו ובין האויב המצרי, המדריך את התקפות הפידאיון, הפריד המדבר - לא היה שום פדאיון יכול לחצות אותו, לחדור למדינת ישראל, לארוב בדרכים, לרצוח אנשים, נשים וילדים. מאידך גיסא, היו התקפות פידאיון בחדשים האחרונים וכולן באו מהקו המזרחי אשר כמובן, אינו ניתן להגנה, בוודאי לא מבחינת חדירת קבוצות מרצחים קטנות, כפי שקודם לזה גם קו שביתת הנשק הדרומי לא ניתן להגנה, והמסקנה הפשוטה מעובדה ניצחת זו היא שמבצעי השחרור הם הפתרון לבעיה הבטחונית, זאת הדרך להפסקת שפיכת הדם היהודי, ואילו מבצעי התגמול - שמספרם רב היה, בזמן האחרון דוקא בקו המזרחי - אינם פתרון ואינם דרך.

שלישית, היו ספקות רבים - לא רק בלב יריבים, אפילו בלב ידידים - אם מבצע שלנו יכול להתחיל ולהמשך בחזית אחת עד השלמתו בחזית זאת. רבים, אף אלה המבינים בענייני מדיניות ואיסטרטגיה, טענו או חששו שכל מבצע שלנו בחזית אחת, באופן אוטומטי יגרום להסתערות האויבים הנגדית בחזיתות אחרות. עובדה ניצחת היא - ומבצע סיני הוא אשר הוכיחה - כי בתנאים מסויימים ייתכן אף ייתכן מבצע עברי, להגנה לאומית מבחינה מוסרית, התקפתי מבחינה צבאית, שישאר מבצע חד-חזיתי עד השלמתו, ושאר האויבים ידברו. יקללו לא יזוּו.

המסקנה המשתמעת מעובדה זאת היא, גם ביחס לאויבים: כי כל הסתערות שלהם שמטרתה הפחדת ישראל - מן ההכרח שתהיה הסתערות כל-חזיתית, באשר הם התכוננו לקראתה. ואילו מבצע יזום שלנו, יזום מבחינת השעה, יזום מבחינה טכנית, הוא היחידי היכול למנוע, לפחות לתקופת זמן - בתנאים מסויימים, לתקופת-זמן ממושכת מאד - את ההסתערות הכל-חזיתית אשר את סכנתה מי ישער.

[...]

| צבאנו חזר להיות חזק מכל צבאות ערב

מבצע סיני הוצא לפועל על בסיס חמשת היסודות המדיניים והצבאיים האלה. והתוצאה היתה: נצחון מהיר, נצחון מזהיר, ריסוק כוחו של האויב המצרי, הבסתו, חדירה עמוקה לשטח בו עמד, ממנו איים להסתער ביום פקודה - ועל פי פקודתו - בבת אחת, מכל החזיתות. ובבואנו לבחון את התוצאה הזאת, על אף כל מה שקרה החל ב-8 בנובמבר³ ועד עצם היום הזה, אנו רוצים כי בתודעת העם תישאר העובדה שלתקופת זמן בלתי נודעת חולל מבצע סיני שינוי יסודי מאד מבחינה צבאית: האויב המצרי

3 ביום זה, שלושה ימים לאחר סיום המבצע, הודיע שגריר ישראל באו"ם אבא אבן, בהוראת ראש הממשלה דוד בן גוריון, כי ישראל תיסוג מסיני ומרצועת עזה.

אינו מסוגל בעתיד הקרוב להסתער עלינו, לא הוא בלבד ולא יחד עם האויבים האחרים.

שנית, לאחר שריסקנו חלק ניכר של כוחו הצבאי של האויב בדרום, ומאחר שיחסי הכוחות בינינו ובין אויבינו בחזיתות האחרות ידוע גם לנו - נוצר שוב מצב בו היום צבא ישראל חזר להיות חזק מכל צבאות ערב גם יחד.

[...]

זכות ההגנה העצמית

_____ הזכות להגנה עצמית לאומית היא עקרון יסודי ביחסים הבין-לאומיים, והיא מעוגנת בחוק הבין-לאומי. בגין הדגיש את הזכות הזו משתי סיבות חשובות: כדי להצדיק פעולות של ישראל ושל צה"ל, על אף הגינויים המוטחים בישראל לעיתים קרובות על פעולותיה הצבאיות; וכדי להדגיש שבמלחמה שהמניע לה הוא הגנה עצמית ייתכנו שינויי גבולות, והם לגיטימיים גם על פי החוק הבין-לאומי.

נוסף על כך, בגין הדגיש שזכות זו עומדת לא רק נגד איום קיומי על המדינה, אלא גם נגד תוקפנות או התארגנות התקפית מאיימת של האויב.

בגין גם הדגיש שאל לנו להתייחס בזלזול אל איומי האויב, שכן ההיסטוריה לימדה את עם ישראל שאיומים כלפיו, גם איומי השמדה, עשויים להתממש. כך אמר בגין בנושא זה: "והלך היום, והלך לעתיד לבוא: ראשית, אם אויב היהודים אומר, כי יש בלבו, בדמו, שאיפה, להשמיד אותם - אל תזלזלו, אל תלעיגו, אל תפקקו, אלא קחו את שאיפתו ברצינות, התייחסו אל דבריו בכל החומרה הטבועה בהם. האמינו לו. האויב הזה רוצה להשמיד את היהודים. מנעו ממנו את הכח להשמידם. הכונו כל יום תמיד ליום הפקודה, אבל לעולם אל תאמרו עוד: אין זה רציני".¹

פעמיים לפחות במהלך הקדנציות שלו כראש ממשלה נזקק בגין לדבר על הזכות הזו ולפעול בשמה: כשהורה על צה"ל להפציץ את המתקנים הגרעיניים בעיראק, שמנהיגה סדאם חוסיין איים בשימוש בהם נגד ישראל; ובמלחמת לבנון הראשונה, שבגין החליט על הכרזתה בעקבות הפצצות בלתי פוסקות של ארגוני הטרור בלבנון על צפונה של ישראל.

1 "יש ללמוד ממסדה איך לא להגיע אליה, ממודיעין כיצד לעשותה", עיתון חרות, כ"ה בניסן תשכ"ג, 19 באפריל 1963.

מהי הגנה לאומית עצמית

הישיבה השביעית של הכנסת העשירית - יום רביעי, ה' באב תשמ"א,
5 באוגוסט 1981

בנאום זה, שנשא בכנסת בעת הצגת ממשלתו השנייה, הגדיר בגין את עקרון הזכות להגנה עצמית לאומית ברמה הפשוטה ביותר שלו: תגובה של מדינה על התקפה של מדינה אחרת. על הגדרה זו ביסס בגין את פעולת הפצצת הכור הגרעיני שבוצעה כחודשיים לפני הנאום.

[...]

יורשה לי, אדוני היושב ראש, לעבור לבעיות מדיניות. באחרונה הועמדה בכל חריפותה על סדר יומנו, כמו על סדר יומה של הקהילה הבין לאומית, הבעיה של הגנה לאומית עצמית.² חובתנו לבררה, אם אפשר, עד תום. קיימת הגדרה למושג זה באמנת ארגון האומות המאוחדות, סעיף 51, לאמור: מאומה באמנה זו לא יפגע בזכות הטבעית – inherent right - של הגנה עצמית, אינדיבידואלית או קיבוצית, אם התקפה מזוינת מתרחשת נגד חבר של ארגון האומות המאוחדות, עד אשר מועצת הביטחון נקטה אמצעים הכרחיים כדי לקיים שלום וביטחון בין-לאומיים.

2 בגין מתייחס כאן, כפי שנאמר במפורש בהמשך הנאום, להפצצת הכור הגרעיני בעיראק, שאירעה כחודשיים קודם לכן.

לא הרבה אפשר ללמוד מהגדרה כוללנית זו. יש בה מושג חשוב, והוא: ההגנה העצמית היא טבעית. יש בה קביעה עובדתית רצינית, לאמור: שום אומה מותקפת אינה חייבת לחכות עד אשר מועצת הביטחון, כפי שנאמר, תנקוט את הצעדים ההכרחיים. זכותה להתגונן, ומאחר שהזכות היא טבעית, אפשר גם בהחלט לומר: חובתה להגן על עצמה.

מדויקת הרבה יותר היא ההגדרה המצויה בחוזה לוקרנו³ המפורסם, אשר צ'רצ'יל קרא לו: המסמך המדויק ביותר בהסכמים הבין-לאומיים. חוזה לוקרנו קובע: "גרמניה ובלגיה וגם גרמניה וצרפת מתחייבות באופן הדדי, כי בשום מקרה לא יתקפו אחת את רעותה, לא יפלוש אחת לשטחה של רעותה, ולא יפנו למלחמה אחת נגד רעותה. ואולם קביעה זו לא תחול במקרה של שימוש בזכות של הגנה חוקית, זאת אומרת, התנגדות להפרת ההתחייבות הכלולה בסעיף הקודם." במלים אחרות, אם אחת המדינות החתומות על ההסכם תוקפת את רעותה או פולשת לתוך שטחה או אוסרת מלחמה עליה, זכאית המדינה המותקפת, בהשתמשה בזכותה להגנה חוקית, לתקוף את המדינה התוקפת, לפלוש לתוך שטחה ולהשיב מלחמה שעה.

מבחינה זו מעניינת גם ההגדרה של התוקפנות, על פי הצעתה החוזרת ונשנית של ברית המועצות בארגון האומות המאוחדות. תוקפנות, כמוכן, נותנת למדינה המותקפת את מלוא הזכות להגנה עצמית לגיטימית. במסמך הסובייטי נאמר בין השאר: "שימוש על ידי מדינה בכוחות מזוינים על ידי שליחת כנופיות חמושות, שכירי חרב, טרוריסטים או מחבלים לשטח של מדינה אחרת - כל אלה יחשבו כמעשים של תוקפנות עקיפה - indirect aggression. מובן מאליו שגם תוקפנות עקיפה, תוקפנות היא."

3 הסכמי לוקרנו הם הסכמים שנחתמו בדצמבר 1925 בין גרמניה לבין בלגיה צרפת בריטניה ואיטליה בנוגע לגבולות בין גרמניה, צרפת, פולין וצ'כוסלובקיה.

תהיינה ההגדרות אשר תהינה ויהיו פירושיהן אשר יהיו, ברור לכל אדם בעל רצון טוב, כי בצאת חיל האוויר שלנו להשמיד את הכור האטומי ליד בגדד, שנועד, על פי הידיעות המוסמכות והבטוחות ביותר אשר הגיעונו, לייצר פצצות אטומיות, פעלה מדינתנו למען הגנה לאומית עצמית לגיטימית במובן הנשגב של מושג זה.

יש לאל ידנו להוכיח במסמכים, כי הרודן העירקי צדאם חוסיין הקים את הכור האטומי של שבעים קילוט למען מטרה אחת מכרעת: ייצור פצצות אטומיות נגד מדינת ישראל. פעולתו של חיל האוויר היתה במלוא משמעות המושג פעולת הצלה למאות אלפי אזרחים ישראלים, ובתוכם רבבות מילדי ישראל.

נעלה על נס לפני הכנסת את גבורת בנינו שכך הגנו על עמם.

[...]

בין התקפה לתוקפנות

"המצב המדיני והבטחוני", עיתון היום, פורסם בשלושה חלקים: כ"א בתשרי תשכ"ח, 25 באוקטובר 1967; כ"ג בתשרי תשכ"ח, 27 באוקטובר 1967; ל' בתשרי תשכ"ח, 3 בנובמבר 1967

במאמר זה, שנכתב לאחר מלחמת ששת הימים, מדגיש בגין את הצורך ליישם את הזכות להגנה עצמית לאומית לא רק נגד התקפה אלא גם נגד תוקפנות, תוך כדי הבחנה בין השתיים: התקפה היא פעולה צבאית של תקיפה או פלישה, ותוקפנות יכולה גם להיות איום ממשי, דהיינו איום המלווה בהתארגנות, אך ללא פעולה התקפית, בפרט כאשר איום זה מגיע ממדינות או מגורמים המקיימים עם ישראל מצב מלחמה. מובן שפעולות טרור, גם בהיקף מצומצם, כלולות בהגדרה זו, ובגין מתייחס אליהן.

[...]

ב-15 במאי⁴ ידידים יקרים, החל נאצר לרכז בצפון סיני את חילותיו, את אוגדותיו וחטיבותיו המשוריינות. מן היום ההוא קמו והיו חילוקי דעות בישראל בהערכת האיום, הנובע מריכוזי כוחות אלה ליד גבולה הדרומי של מדינת ישראל. בחוץ לארץ אמרו מומחים צבאיים, כי אין שום סכנה צפויה או נשקפת למדינת ישראל מריכוזי הכוחות המצריים הללו. מומחים בשטח צבאי ניסו להבהיר לנו, כי הצבא המצרי התפרס ונכון במה שנקרא "מערך הגנתי" ולא במערך "התקפתי". משהובאה

4 1967, שלושה שבועות לפני תחילת מלחמת ששת הימים.

בפנינו האבחנה הזו, דחינו אותה ללא סייג. אמרנו, הן למדינאים שלנו והן, באמצעותם, למומחים הזרים האלה, כי אבחנה זו אין לה כל משמעות מבחינת בטחונה של מדינתנו. בדרך כלל אין מערך אופנסיבי⁵ גרידא. כל צבא הנערך להתקפה חייב להתכונן גם להגנה. ואילו בימינו, עם הנשק מהיר הירי, ועם היחידות מהירות התנועה, ניתן משך זמן קצר מאוד להפוך מערך הגנתי להתקפתי.

בעינינו, הדבר העיקרי והמכריע הוא לא אם האויב נערך במערך אופנסיבי או דפנסיבי, אלא אם מערכו הוא אגרסיבי. ולא היה שום ספק בעינינו כי המערך אליו יצאו חילות מצרים דרך קהיר ואלכסנדריה לאורך כל חצי האי סיני, הוא מערך תוקפני לפי ההצהרות של הרודן המצרי עצמו והודעותיהם של עושי דברו.

[...]

"האויב" בדרום מאיים עלינו בתוקפנות אם אנו נפעיל את זכותנו להגנה לאומית עצמית מול התוקפנות של האויב בצפון. אילו היה איום זה מצליח, אם היינו משלימים עם מעשי איבה, מודרכים על-ידי סוריה ומבוצעים על-ידי שליחיה, משום שמצרים מאיימת עלינו בתוקפנות משנפעיל את זכותנו להגנה לאומית עצמית - אזי לא זו בלבד שהיה זה נצחון בלתי-משוער לאויב, אלא מדינתנו היתה הפקר, דם יהודי היה מופקר, ריבונותנו היתה ללעג. משום כך יש לומר במפורש באוזני הכל, כי האיום בתוקפנות מדרום לא יניע את ישראל להשלים עם תוקפנות מצפון. ואם תימשך התוקפנות הזאת תעמוד ישראל בשער, ותפעיל את זכותה להגנה לאומית עצמית, והתקפה על התוקפן איננה תוקפנות אלא הגנה לאומית עצמית. הוא הדין להיפך. היום גם הסורים טוענים שאם יתרחש משהו בדרום אז המה יתקיפנו מצפון. שוב, אילו היה האיום הזה פועל, והיינו נכנעים לו מצפון, אם נפעיל את זכותנו להגנה לאומית

5 התקפי.

6 בגין מצטט כאן מנאומו בכנסת ב-22 במאי 1967.

עצמית בדרום - היתה מדינתנו ריבונותה וחיי אזרחיה הפקר. ויש איום בתוקפנות מחודשת מדרום. אך היום הודיע אותו ארגון המתקרא 'ארגון השחרור'⁷ שחבריו ניצבו על קו שביתת הנשק ברצועת עזה הכבושה, כי הוא עומד לחדש את המעשים של הפדאינים, ורדיו קהיר קרא בגלוי לתמוך במעשים אלה, בדיוק כמו שרדיו דמשק קורא לתמוך במעשי 'אל-פתח'⁸.

"נקשיב להודעות האלה ונאמר מלכתחילה כי שום איום בתוקפנות נוספת לא יכניע את ישראל להשלים עם תוקפנות קיימת ונמשכת. את הדברים האלה עלינו להשמיע באוזני אויבינו, באוזני הגורמים הבינלאומיים ובאוזני עמנו. ודאי, עמנו עומד שוב במבחן, והוא עומד בו בכבוד, בניו הלכו כפי שנקראו, והם יודעים שהשירות אינו קל, ואין לדעת מה ילד יום או ליל. אנו מתגאים בהם ושולחים להם את ברכתנו. יהיו חילוקי הדעות בינינו על המשגים שנעשו, על המחדלים, על ההסברה המכשילה, אשר יהיו, באשר לעמידת העם מול האויב הוא יעמוד מאוחד, ומאחורי בניו מלוכד, בהאמינו כי הם, בנינו, ירתיעו את האויב מפני תוקפנות או - ידבירוה".

ההתפתחות שחלה על רקע שתי ההערכות האלה, כפי שהבאתי אותן בפניכן, בתוספת הוכחות ומסמכים, ידועה לכולם. בין ה-15 למאי ועד ל-1 ליוני נכרתה ברית תוקפנות משולשת בין מצרים סוריה והממלכה שהיתה קרויה "ממלכת ירדן". עמדנו בפני תכנית התקפה בכל שלוש החזיתות, ועלינו לומר את זאת היום, דווקא לאחר הישועה שהיתה למנת חלקנו, לעצמנו לבני עמנו, ולכל העמים, כי אמנם כן עמדנו בפני סכנת השמדה. כוחות צבאיים אדירים רוכזו נגדנו בבת אחת בשלוש חזיתות. המטרה המוצהרת של האוייבים בצפון מדרום ומזרח היתה, לא רק לעלות לכבוש את החלק של ארץ-ישראל שהיה בידינו, אלא

7 אש"ף, ארגון שחרור פלשתיין.

8 הפת"ח, התנועה לשחרור פלשתיין.

להשמיד איש, אשה וילד. זאת היתה המגמה, זאת היתה המטרה, ולאור הסכנה ההיא שכמותה לא היתה נשקפת לעמנו מאז שנת 1945 הוקמה ב-1 ביוני 1967 ממשלת הליכוד הלאומי.⁹

[...]

התקפת-נגד על התוקפנות היא חובה ולא רק זכות, התקפת נגד על האגרסור היא הגנה לאומית, היא טבועה במשפט הבין לאומי. לרבות סעיף 51 במגילת האומות המאוחדות המדבר על זכות טבעית, "אינהירנט רייט"¹⁰ והיא כמובן מוצאת את ביטוייה במשפט הבין לאומי על פי מסמכים אחרים. בשעתו הגדיר צ'רצ'יל את חוזה לוקרנו כחוזה הבין-לאומי המשפטי המדויק ביותר שנכתב אי פעם. באותו חוזה נאמר כי שלוש מדינות, צרפת גרמניה ובלגיה מתחייבות לעולם לא לעשות מלחמה, לא לפלוש, לא לתקוף אחת את רעותה - זולת למטרה של הגנה לאומית חוקית.

הניתוח של המסמך הזה הוא בעל חשיבות גם בשביל תקופתנו ועניינינו. מאז ימי גרוציוס¹¹ הוכרה במפורש הזכות לעשות מלחמה על ידי כל מדינה ריבונית בתוקף ריבונותה. בפעם הראשונה התחייבו שלוש מדינות, בערובה של שתי מדינות אחרות, בריטניה מזה ואיטליה מזה, לעולם לא לעשות מלחמה, לא לתקוף ולא לפלוש, זוהי התחייבות מוחלטת; אבל יש לה יוצא מן הכלל: השימוש בזכות ההגנה הלאומית. היוצא מן הכלל חל על אותן שלוש המדינות. לשם הגנה לאומית, נגד התקפן, מותר יהיה לתקוף, לפלוש ולעשות מלחמה, כך מפרשים גם בעלי סמכא במשפט הבין-לאומי את ההתחייבות שהקיפה הפעם מדינות

9 ביום זה, בעיצומם של "ימי ההמתנה" שקדמו למלחמת ששת הימים, נכנסו מנחם בגין ומפלגתו לממשלת אחדות לאומית תחת הנהגתו של ראש הממשלה לוי אשכול. זו הייתה הפעם הראשונה בתולדות ישראל שהוקמה ממשלת אחדות לאומית.

10 Inherent right

11 הוגו גרוטיוס או גרוציוס (1583-1645), משפטן ודיפלומט הולנדי, מאבות המשפט הבין-לאומי. עסק בהגדרות המלחמה הצודקת.

רבות, משני עברי האוקינוס האטלנטי, לעולם לא לעשות את המלחמה מכשיר במדיניות הלאומית, "אינסטרומנט אוף נשיונל פוליס"י¹² החרוטה בחוזה הקרוי על שמו של קלוג, לעתים על שמו של קלוג ובריאן, לעתים הקרוי חוזה פאריס.¹³

[...]

לפי ההגדרות כפי שקראתי אותן, שוב מותר ואף חובה היא, נגד התוקפנות לערוך התקפה נגד; והתקפת נגד על התוקפן זוהי הזכות הלאומית להגנה עצמית.

[...]

12 Instrument of national policy.

13 הסכם קלוג-בריאן נחתם בשנת 1928 על ידי 63 מדינות בהובלתם של מזכיר המדינה האמריקני פרנק קלוג ושר החוץ הצרפתי אריסטיד בריאן, ועיקרו הצהרה של המדינות החתומות נגד השימוש במלחמה ככלי מדיניות, למעט במקרה של הגנה עצמית.

שינויים טריטוריאליים

"המצב המדיני והבטחוני", עיתון היום, פורסם בשלושה חלקים: כ"א בתשרי תשכ"ח, 25 באוקטובר 1967; כ"ג בתשרי תשכ"ח, 27 באוקטובר 1967; ל' בתשרי תשכ"ח, 3 בנובמבר 1967

בטקסט זה, שהוא המשכו של הקודם, מדגיש בגין, בהתבסס על הדין הבין-לאומי, שמלחמה שנעשה בה שימוש בזכות להגנה עצמית לאומית מצדיקה שינויים טריטוריאליים. לכן לדעתו זכאית ישראל להחיל את ריבונותה על שטחי יהודה, שומרון ועזה, שכן מלחמת ששת הימים הייתה אומנם יוזמה של ישראל, אך יוזמה שבאה בעקבות תוקפנות והתארגנות של אויביה. כמו כן, בגין מדגיש את חשיבותו של המושג "חוזה שלום", שהוא אבן יסוד ביחסים הבין-לאומיים, ואחת משלוש החלופות האפשריות לסיום מלחמה.

[...]

לאחר הדברים האלה ברור שאותו סעיף 2 במגילת האומות המאוחדות חל על אויבינו, לא עלינו. ובעקבות מלחמה שיש בה שימוש בזכות הגנה לאומית עצמית כנגד תוקפנות, כדי להביס אותה - שינויים טריטוריאליים הם חוקיים, הם מקובלים והם אף חרותים במשפט הבין-לאומי. כך נעשו השינויים הטריטוריאליים כמעט אחרי כל מלחמה בחוזה שלום, במשא ומתן על חוזה שלום. אלזס-לורן¹⁴ נכבשה מידי צרפת אחרי מפלתה

14 חבל ארץ במזרח צרפת, שהיה נתון למחלוקת ארוכת שנים בינה לבין גרמניה.

בסדן בשנת 1870.¹⁵ בחוזה השלום אחרי מלחמת העולם הראשונה חזרה, בהסכמתה של גרמניה, על פי החוזה של ורסאי, אלזס-לורן להיות חלק בלתי נפרד של צרפת. גרמניה הנאצית שבה וכבשה את איזור המריבה ההיסטורי המפורסם הזה בשנת 1940 ואף סיפחה אותו אליה. בשנת 1945 חזרה אלזס-לורן להיות חלק בלתי נפרד של צרפת. נשיאה של צרפת טוען כי אין לעשות פיט-אקומפלי¹⁶ על ידי מלחמה, כפי שתיארתי אותה, בהתאם למשפט הבינלאומי ולזכות להגנה לאומית עצמית. אין עדיין חוזה שלום בין גרמניה לבין צרפת, אבל אלזס-לורן, שסופחה באופן בלתי חוקי על ידי התוקפן הגרמני, חזרה להיות חלק בלתי נפרד של המולדת הצרפתית.

וירושלים, שכם, בית-לחם וחברון? ודאי שיש הבדלים. לא אעמוד עליהם היום; מספיקה עצם השאלה. אם שם, בעקבות מלחמה נגד תוקפנות בוטל סיפוח בלתי-חוקי והוכרה הזכות ההיסטורית לבעלות, על אחת כמה וכמה ביחס לנחלת אבותינו ההיסטורית אשר זכותנו עליה נצחית היא ושום כיבוש זר מעולם לא ביטל את הזכות הזאת. לא רק בורסאי גם בטריאנון גם בסבר גם בלוזאן.¹⁷ עם תורכיה נחתמו שני חוזי שלום אחד בסבר שנקרע על ידי קמל פשה אטטורק, והוא הומר בחוזה שלום בלוזאן.¹⁸ בכל החוזים האלה נקבעו שינויים טריטוריאליים מרחיקים מאד, כתוצאה ממלחמת העולם הראשונה והדברת התבוסנות בה.

משום כך עלינו לדחות לחלוטין את הטענה, שאין לה כל יסוד במשפט הבין-לאומי, כי לאור מה שהתרחש בין ה-5 לבין ה-11 ביוני,¹⁹ לא יתכן

15 במלחמה נגד פרוסיה.

16 fait accompli - בצרפתית: מעשה מוגמר.

17 שמות של הסכמים שונים שנחתמו במוצאי מלחמת העולם הראשונה.

18 הסכם טוור הוא הסכם שנחתם ב-1920 בין בעלות הברית לבין האימפריה העות'מאנית בעקבות מלחמת העולם הראשונה, ובמסגרתו ויתרה האימפריה על הפרובינציות שלה מחוץ לטורקיה. ההסכם לא אושרר על ידי הרשויות בטורקיה, ולכן נחתם הסכם נוסף בלוזאן ב-1923.

19 הכוונה למלחמת ששת הימים.

מבחינת משפט העמים לערוך באופן קבוע שינויים טריטוריאליים. נהפוך הוא, זכות וחובה לערוך שינויים טריטוריאליים בעקבות מלחמה כזו. התוקפן - לעולם אל יחזיק בידיו את אשר השיג בתוקפנות הדמים שלו. מי שמדביר תוקפנות, מי שמביס תוקפן, זכותו היא לקיים במשא ומתן בחוזה שלום שינויים טריטוריאליים.

חוזה שלום |

עלינו להשתמש, גם בגלל סיבות אלו, במושג-המדיני והמשפטי הממשי: חוזה שלום. על פי המשפט הבין לאומי, כפי שגדולי המומחים מסבירים לנו, מסתיימת מלחמה באחת משלוש הדרכים הבאות: הפסקה פשוטה של פעולות האיבה, חוזה שלום או הדברה. סביוגיישן,²⁰ בלע"ז. זוכר אני, כי ביום ההוא, כאשר היה ברור שגרמניה הנאצית הובסה, הכריז צ'רצ'יל, לא במקרה: ועתה הגיעה השעה "טו סבג'יגט נאצי ג'רמני".²¹ להדביר אותה, להחזיק אותה במצב של הדברה. עתה נסתיימה המלחמה בינינו לבין אויבינו התוקפנים על-ידי הפסקה פשוטה של פעולות איבה. אין הדברה ואין חוזה שלום. במצב זה יש לבדוק מה באמת אומר המשפט הבין-לאומי, מה קובע הנוהג הבין-לאומי ומה היא המציאות הבין-לאומית. לאוטרפכט שפירסם את עבודתו העיקרית של אופנהיים,²² "אינטרנשיונל לו" המשפט הבין-לאומי קובע: "מאחר שבמקרה והמלחמה מסתיימת על-ידי הפסקה פשוטה של פעולות האיבה חוזה שלום שעדיין לא נחתם איננו מכיל את התנאים לשלום בין הצדדים הלוחמים, השאלה עולה האם המצב שהיה קיים בין הצדדים

.Subjugation 20

.To subjugate Nazi Germany 21

22 סיר הרש לאוטרפכט (1897-1960) היה עורך דין בין-לאומי יהודי-בריטי ושופט בבית הדין הבין-לאומי בהאג. ההדיר את כתביו של לאסה אופנהיים (1858-1919), משפטן גרמני שסעק במשפט בין-לאומי.

לפני פרוץ המלחמה 'סטטוס קוו' אנטה-בללום,²³ צריך להיות מוחזר לקדמותו, או המצב כפי שהוא קיים בין הצדדים בזמן שהם בפשטות הפסיקו את פעולות האיבה 'סטטוס קוו' פוסטבללום,²⁴ צריך להוסיף להיות קיים. הרוב של המחברים, בצדק, קובע שהמצב כפי הוא קיים בשעה שהופסקו פעולות האיבה נעשה על ידי הפסקתן כאילו מוכר על-ידי אותה הפסקה ומשום כך היסוד ליחסים הבאים העתידיים בין הצדדים הוא הסטטוס הקיים".

[...]

חשוב לנו להשתמש במונח המדיני המשפטי המובהק הזה, חוזה שלום, גם מבחינת מה שעניינו כבר ראו ואזנינו כבר שמעו בזירה הבין-לאומית. אנחנו בבית ספר פוליטי למדנו, לכן על תנועתנו, לפני כולם לדעת, שהזירה הבין-לאומית היא בעלת חשיבות. אסור להתעלם ממנה ומן המערכה הנמשכת בימינו אחרי כל מאבק מזויין.

[...]

נהיה איפוא ראויים למפנה ההיסטורי הכביר שחל לנגד עינינו, כן, השבח והודיה לאבינו שבשמים - בכל לבנו ובכל נפשנו נאמר את הדברים האלה - על אשר הוציאנו מתהום דמים לפסגת השחרור, על אשר הפר עצת זדים, ובברכתו נתנו לנו בנינו הלוחמים, הגיבורים, את הנצחון. ונוסיף לקיים את שליחותנו למען עמנו ולמען ארצנו. תהיה בימים אלה בתוכנו הכרה כפי שלא היתה בנו. ומאז בשלבים שונים נטלנו על עצמנו אחריות שאין לה שיעור לעתיד עמנו, בצאתו ללחום למען שחרור הצלתו וגאולתו, את העם הזה אנחנו משרתים באמונה, בנאמנות, בעיניים פקוחות באהבה רבה. למען הבטח את שלומו ואת בטחונו, את עתידו ואת חרותו בארץ אבותיו. המלחמה לא נסתיימה;

23 Status quo ante bellum - בלטינית: המצב שקדם למלחמה.

24 Status quo post bellum - בלטינית: המצב שלאחר המלחמה.

המערכה המדינית היא בעיצומה. לכן, אני את דעתי אביע - אני מקווה שבשמכם - דרושה אחדות לאומית. יש להוסיף ולקיים ממשלת ליכוד לאומי בישראל, ונוסיף לשרת את עמנו ולעשות את המלאכה, מתוך הכרה שהיא העיקר, גם אם יש קשיים, גם אם יש החלטות, שלא היית רוצה שתתקבלנה, ונתקבלו; ויש החלטות, שהיית רוצה בקבלתן והן עדיין לא נתקבלו. עיקר העיקרים: להוסיף ולשרת את העם הזה למען שמור על פרי הנצחון האדיר, של בניו הלוחמים. נהיה ראויים לשליחות הזאת ונקיים אותה - בשם אמונתנו כפי שנשאנו אותה משחר נעורינו ועד היום הזה, ושקיבלנו ממורנו ורבנו זאב ז'בוטינסקי; בשם האמונה כפי שנטעה בלבותינו - נישא תפילה, כי נהיה ראויים, בלב אוהב ובשכל טוב, להוסיף ולשרת את עם ישראל למען לא תופר עוד לעולמים אלא תקויים ותחושל ותקודש, הברית הנצחית המשולשת - של אלהי ישראל, עם ישראל וארץ ישראל.

זכות ההגנה העצמית לא רק מול איום קיומי

מלחמה בלית ברירה או מלחמה עם ברירה, עיתון מעריב, א' באלול תשמ"ב, 20 באוגוסט 1982

נאום זה נישא מפי מנחם בגין בפני מסיימי שנת הלימודים במכללה לביטחון לאומי. בגין עומד בו על ההבדל בין מלחמת ברירה למלחמת אין ברירה. החלק הראשון, שלא מובא כאן, הוא סקירה היסטורית ארוכה, שבה מעמיק בגין בהבחנה בין שני סוגי המלחמה. בחלק השני, המובא כאן, בגין עובר אל הדוגמה הישראלית, ומדגיש פן נוסף בהגדרת הזכות להגנה עצמית לאומית, והוא שזכות זו לא עומדת לאומה רק כאשר רובץ עליה איום קיומי, אלא גם כאשר חלק משטחה או מאוכלוסייתה עומד תחת איום מתמיד או התקפות של גורמים עוינים. זוהי ההצדקה לכמה ממלחמות ישראל, ובראשה המלחמה היחידה שאותה יזם בגין כראש ממשלה: מלחמת לבנון הראשונה.

מסקנתו של בגין היא כי אין שום הכרח, לא מוסרי ולא מדיני, המאלץ את ישראל (או כל מדינה אחרת) לפתוח במלחמה רק "כשגבה אל הים". אדרבא, יש הכרח מוסרי לצאת למלחמה כשעוד ניתן למנוע אסון גדול.

| מלחמות האין ברירה

[...]

מן הדוגמא הבינלאומית נעבור אל עצמנו. מבצע "שלום הגליל" הוא לא מבצע צבאי מתוך חוסר ברירה. המחבלים לא איימו על קיומה של

מדינת ישראל. הם "רק" איימו על חייהם של אזרחי ישראל ושל בני העם היהודי. יש כאלה האומרים ביחס לחלק השני של המשפט: פגם. אם לא היתה קיימת סכנה לקיום המדינה, מדוע יצאתם למלחמה?
 אסביר מדוע. היו לנו שלוש מלחמות אשר אליהן יצאנו מתוך חוסר ברירה.

מלחמת העצמאות

הראשונה שבהן היתה מלחמת העצמאות, שהחלה ב-30 בנובמבר 1947 ונמשכה עד ינואר 1949. כדאי לזכור את התאריכים הללו משום שיש גם המנסים לנקר עיניים בדבר תשעת השבועות שכבר חלפו מאז תחילתו של מבצע "שלום הגליל". זו היתה מלחמה בלי ברירה, לאחר שצבאות ערב פלשו לארץ ישראל. אילמלא יכולנו, איש מאיתנו לא היה נשאר בחיים.

מה קרה במלחמה ההיא שיצאנו אליה מתוך חוסר ברירה?

נהרגו לנו 6000 לוחמים. היינו אז 650 אלף יהודים בארץ ישראל ומספר הנופלים הגיע לאחוז אחד בקירוב של האוכלוסיה היהודית. באופן יחסי לאוכלוסיה של היום, הרי אחוז אחד בקירוב פירושו 30 אלף לוחמים, ובאופן פרופורציונלי, כ-90 אלף פצועים. האם היינו יכולים לחיות עם אבידות כאלה? נשער בנפשותנו: 30 אלף חיילים הרוגים, מיטב הנוער, מיטב המפקדים, מאלה האומרים "אחרי!".

בנס המשכנו אז את חיינו, מתוך הבנה ברורה: צו החיים הוא לנצח, להקים מדינה, ממשלה, פרלמנט, דמוקרטיה, צבא, כוח מגן לישראל ולעם היהודי כולו.

מלחמת יום כיפור

מלחמה שניה בדלית ברירה היתה מלחמת יום הכיפורים ומלחמת ההתשה שקדמה לה. מה היה המצב בשבת של יום הכיפורים ההוא? 177

טנקים שלנו ניצבו ברמת הגולן נגד 1400 טנקים סובייטו-סוריים; ופחות מ-500 חיילים שלנו עמדו במוצבים על תעלת סואץ נגד חמש דיוויזיות שהוטלו לחזית על ידי המצרים. מה פלא, שהימים הראשונים של אותה מלחמה היו קשים מנשוא. אני זוכר את האלוף אברהם יפה²⁵ בא אלינו, חברי ועדת החוץ והבטחון של הכנסת, ואומר: "אוי כמה קשה! הנערים הללו, בני 18 ו-19 נופלים כזבובים וממש בגופותיהם מגינים על עמנו". ברמת הגולן, היה רגע כאשר אלוף פיקוד הצפון - היום הרמטכ"ל שלנו²⁶ - שמע מפי סגנו את המלים "זהו זה". הכוונה היתה: הפסדנו. עלינו לרדת מרמת הגולן. והוא, אלוף פיקוד הצפון דאז אמר: "תן לי עוד חמש דקות". לפעמים חמש דקות מכריעות גורל עם. בחמש דקות הללו הגיעו כמה עשרות טנקים, ששינו את כל המצב ברמת הגולן. אילמלא זה קרה, לו היה האויב הסורי יורד מן הרמה אל הגיא, הוא היה מגיע לחיפה, כי עד חיפה לא היה טנק אחד שיעצור את הטור המשוריין שלו. כן, היינו נלחמים גם בסכינים - כפי שאמרה אחת הרעיות הנכבדות שלנו - בסכינים נגד טנקים. היו נופלים עוד רבים ובכל הישובים היה מתבצע טבח, כפי שהסורים יודעים לעשותו.

בדרום נלקחו בשבי הבחורים שהיו במוצבים, ומה קרה עימם אחר כך, ידוע.²⁷ עשרות טנקים נפצחו, כי היה "טיפטוף" של הטנקים, אותם לא הספקנו לארגן בריכוז גדול; ועשרות מטוסים שהופלו בטיילים שלא חוסלו בעוד מועד, והשלמנו עם קידומם.

25 אברהם יפה (1913-1983), אלוף בצה"ל וחבר כנסת. במלחמת יום כיפור היה חבר ועדת חוץ וביטחון.

26 בגין מתייחס כאן לרפאל איתן (1929-2004), ראש המטה הכללי ה-11 של צה"ל, אך ככל הנראה חלה טעות בדבריו, שכן רפאל איתן לא כיהן כאלוף פיקוד הצפון בזמן מלחמת יום כיפור, אלא כמפקד עוצבת געש, שאכן נלחמה ברמת הגולן ובלמה את המתקפה הסורית. מפקד פיקוד הצפון היה האלוף יצחק חופי, לימים ראש המוסד.

27 רבים מחיילי צה"ל שנשבו במלחמת יום כיפור על ידי צבא מצרים עברו עינויים קשים, וחלקם אף נרצחו בשבי.

אוי לאזניים אשר בהן עדיין מהדהדות המילים של אחד מגיבורי האומה, אשר דם המכבים זרם בעורקיו, שר הבטחון דאז²⁸: "הולך לנו הבית השלישי".

סיכום אבידותינו במלחמת האין-ברירה ההיא: 2297 הרוגים, 6067 פצועים. במלחמת יום הכיפורים ובמלחמת ההתשה - שאף היא היתה מלחמה מתוך חוסר ברירה - 2659 הרוגים, 7251 פצועים. הסיכום הנורא: קרוב לעשרת אלפים אבידות.

| מלחמות ברירה

מבצע קדש

המלחמות האחרות שלנו לא היו מתוך חוסר ברירה. בנובמבר 1956 היתה לנו ברירה. ההסבר ליציאה למלחמה ההיא היה הצורך לחסל את הפידיאין, אשר שום סכנה לקיום המדינה לא נשקפה מהם. אבל, ההנהגה המדינית דאז חשבה שצריך לעשות כן.

מלחמת ששת הימים

ביוני 1967 שוב היתה לנו ברירה. מבחינת ריכוז הכוחות של הצבא המצרי בקידמת סיני, אין שום הוכחה שנאצר אומנם עמד לתקוף אותנו. עלינו להיות כנים עם עצמנו. אנחנו החלטנו לתקוף אותו. היתה זו מלחמת הגנה-עצמית במובן הנשגב ביותר של המושג. ממשלת הליכוד הלאומי שהוקמה אז, החליטה פה אחד: אנחנו ניטול את היוזמה לתקוף את האויב, להדוף אותו לאחור, ולהבטיח בכך את בטחון ישראל ואת עתיד האומה. לא עשינו זאת מתוך חוסר ברירה. יכולנו להוסיף ולהמתין. יכולנו לשלוח את הצבא הביתה. מי יודע אם בכלל היתה באה

עלינו להתקפה. אין שום הוכחה לכך. יש כמה הוכחות בכיוון הפוך. נכון אומנם, שסגירת מצרי טיראן²⁹ היתה מעשה תוקפנות (קאזוס בלי³⁰), אבל יש תמיד מקום לשיקול רב אם צריך להשתמש ב"קאזוס (סיבה) בלי" כדי שיהיה "בללום" (מלחמה).

| מלחמת אין ברירה - מסוכנת יותר

הנה כי כן: שלוש מלחמות היו מתוך חוסר ברירה - מלחמת העצמאות, מלחמת ההתשה, ומלחמת יום-הכיפורים, ואוי לנו שכאלה היו מלחמותינו. לו בשתי המלחמות האחרות, מלחמות עם ברירה, קדש וששת הימים, היו לנו אבידות כמו במלחמות האין-ברירה, היינו היום עם מיותם ממיטב הנוער שלו ולא היה נותר לנו עוד כוח לעמוד נגד העולם הערבי.

| מבצע שלום הגליל כמלחמת הגנה עצמית

באשר למבצע שלום הגליל, הוא אומנם אינו משתייך לקטיגוריה של מלחמות בלית-ברירה. יכולנו להמשיך לראות את אזרחינו הנפגעים ממטולה, או מקרית שמונה, או מנהריה. יכולנו למנות הרוגי מיטענים של חומר נפץ שהונחו בסופר-מרקט בירושלים, או בתחנת האוטובוס בפתח תקוה. כל הפקודות לביצוע פעולות הרצח והחבלה באו מביירות. צריך היה להשלים עם ההרג הזה של אזרחים ללא קץ, גם לאחר ההסכם של הפסקת פעולות האיבה שהושג בקיץ שעבר,³¹ והמחבלים פירשוהו

29 סגירת מיצרי טיראן בדרום ים סוף, על ידי נשיא מצרים נאצר ב-23 במאי 1967, הייתה אחד הגורמים לפתיחת מלחמת ששת הימים.

30 Casus belli - בלטינית: עילה לפתיחת מלחמה.

31 בקיץ 1981, הושגה על ידי ארצות הברית הפסקת אש בין ישראל לאש"ף, בעקבות מבצע ליטני, שבו ישראל הסיגה את המחבלים צפונה מנהר הליטני, הנמצא בדרום לבנון.

כהסכם המותיר להם לפגוע בנו מכל עבר, מלבד דרום לבנון? הם ניסו להחדיר חוליות מרצחים דרך סוריה וירדן ואנחנו לכדנו אותם אך בנס, יכולנו גם לא ללכוד אותם. היתה חוליה של ארבעה מחבלים שחדרה מירדן וחבריה הודו, כי עמדו להשתלט על אוטובוס (ואנחנו זוכרים את האוטובוס בכביש החוף).³²

ובגולה? הרי גם פיליפ חביב³³ פירש את הסכם הפסקת פעולות האיבה בדבר החופש שניתן להם, לדעתו, לתקוף מטרות מחוץ לגבולות ישראל. אנחנו מעולם לא קיבלנו את הפירוש הזה. האם נתיר שפרכת דם יהודי בתפוצות הגולה? הנתיר הטלת פצצות על יהודים בפאריס, ברומא, באתונה, ובלונדון? נתיר פגיעה בשגרירים שלנו?³⁴

יש מלעזיזים האומרים, כי שנה תמימה היה שקט בינינו לבין המחבלים. לא היה ולא נברא. אפילו חודש אחד של שקט לא היה. העתוננים וכלי התקשורת לרבות ה"ניו-יורק טיימס" וה"ושינגטון פוסט", אינם מפרסמים אפילו שורה אחת על תפיסתה של חוליית מרצחים העוברים את הירדן כדי להשתלט על אוטובוס ולרצוח את נוסעיו. סכנה לקיום המדינה מפעולות כאלה אומנם לא היתה. אבל סכנה לחיי אזרחים, שאת מספרם איננו יכולים לאמוד, היתה קיימת יום יום, שבוע שבוע, חודש חודש.

במשך תשעת השבועות האחרונים אנחנו, למעשה, חיסלנו את כושר הלחימה של 20 אלף מחבלים. 9000 אנחנו מחזיקים במחנה שבויים. בין 2000 ל-3000 נהרגו, ובין 7000 ל-9000 נלכדו בביירות כשהם מכותרים. הם החליטו לצאת משם, רק משום שאין להם כל אפשרות להשאר שם.

32 הפיגוע בכביש החוף התרחש במרץ 1978, ובו נרצחו על ידי מחבלי פת"ח 35 ישראלים ונפצעו 71. פיליפ חביב (1920-1992), דיפלומט אמריקאי, שימש כשליח מיוחד של נשיא ארצות הברית רונלד רייגן למזרח התיכון.

34 בגין מתייחס לניסיון ההתנקשות בשגריר ישראל בבריטניה שלמה ארגוב על ידי אנשי ארגון הטרור של אבו נידאל ביוני 1982, שהוביל לפתיחת מבצע שלום הגליל.

הבעיה תיפתר. אנחנו יכולים כבר היום להסתכל מעבר ללחימה. היא תסתיים, כפי שאנחנו מקווים, בקרוב, ואז, לפי אמונתי והכרתי תהיה לנו תקופה ממושכת של שלום. אין עוד מדינה בסביבתנו שתהיה מסוגלת לתקוף אותנו. לסוריה הרסנו טנקים ומטוסים מהמעולים שהיו להם. השמדנו להם 24 סוללות של טילי קרקע-אוויר. אחרי כל מה שקרה, סוריה לא אסרה עלינו מלחמה, לא בלבנון ולא ברמת הגולן.

[...]

| מסקנה

המסקנה היא, הן על יסוד יחסי העמים והן על בסיס נסיוננו הלאומי, כי אין זו שום מצווה לנהל מלחמה רק אם היא מתנהלת מתוך חוסר-ברירה. אין שום צו מוסרי שאומה חייבת או זכאית להילחם רק כשגבה אל היס, או אלי תהום. מלחמה כזו עלולה להמיט אסון, אם לא שואה, על כל עם, והיא גורמת לו אבידות נוראות בנפש.

נהפוך הוא, אומה חופשית, ריבונית, השונאת מלחמות, האוהבת את השלום, הדואגת לבטחון חייבת ליצור תנאים שבהם מלחמתה, אם יש צורך בה, לא תהא באין-ברירה. התנאים צריכים להיות כאלה - יצירתם תלויה בתבונת האדם ובמעשיו - שבמלחמה לא תהא היחלצות ממנה, עם אבידות רבות, אלא, עם אבידות מעטות. יהיה ניצחון.

זכות ההגנה העצמית במבצע "שלום הגליל"

הישיבה התשעים וחמש של הכנסת העשירית - יום שלישי, י"ז בסיוון
תשמ"ב, 8 ביוני 1982

כפי שראינו, בעיני בגין, המניע היחיד למבצע שלום הגליל היה, באופן פשוט, הזכות להגנה עצמית לאומית. נביא כאן שני קטעים נוספים משני נאומים של מנחם בגין בכנסת על המלחמה, שאליה יצא עם מטרה אחת ברורה: להגן על תושבי צפון הארץ ולהוציאם מטווח האש של ארגוני הטרור שבלבנון.

[...]

מה יכולנו אפוא לעשות? אנחנו בדור הזה נפקיר דם יהודי? אנחנו ניתן לרצוח שגריר של מדינת ישראל, המייצג את הודה, את כבודה ואת ריבונותה? מובן מאליו שהיינו צריכים להגיב על מעשה נפשע זה, ועשינו זאת. מה עשה האויב? מייד פתח בהפגזה מסיבית. במשך יומיים הוטלו 800 פגזים על 23 יישובים שלנו בגליל. הרס רב נגרם לרכוש. היו פצועים, חייל נהרג, דמנו נשפך, והם איימו בהמשך. אנשים, נשים וילדים, לאלפיהם ולרבבותיהם, היו צריכים לשבת במקלטים יומם ולילה, בקיץ. במשך השנה האחרונה הוספנו מקלטים. נכון, שיפרנו מקלטים. אבל אף על פי כן קשה מאוד לשבת בקיץ במקלטים. אני הייתי בהם. קשה מאוד לשבת במקלט אפילו שעות מספר. יש פה חברת

כנסת הזוכרת את ביקורי בקיבוץ שלה, גשר, עדנה שלנו.³⁵ היא אמרה לי פעם: עוד מעט יהיו לנו ילדים שאנחנו נקרא להם "ילדי המקלטים". ברוך השם, בחלק ההוא של הארץ שורר שלום מאז, והנה קמו לנו ילדי מקלטים בנהרייה, ילדי מקלטים בקריית-שמונה, בכפר-גלעדי, במטולה, במשגב-עם, בדפנה; ילדי מקלטים. יש עם שיסבול תופעה כזאת? יש עם שישלים עם תוקפנות כזאת?

אני רוצה להודיע באוזני כל העמים: ילדי ישראל ילכו לבית הספר בשמחה וישובו לבתיהם ברינה, בדיוק כמו הילדים בושינגטון, במוסקבה ובפקין,³⁶ כמו בפריס ובלונדון וברומא, כמו באוסלו, בשטוקהולם ובקופנהגן. גורלם של מיליון וחצי מיליון ילדים יהודים היה שונה מגורלם של כל ילדי תבל בכל הדורות. לא עוד. אנחנו נגן על הילדים שלנו. אם תורם יד של חיה דו-רגלית עליהם, תיגדע היד הזאת, וילדינו יגדלו בשמחה בבית הוריהם.

[...]

ישוב, רציתי לומר באוזני כל העמים, זמן רב - רב מדי - היה היהודי יוצא מן הכלל של כל החוקים שחלו על כל האומות. לא עוד. החוקים החלים על אומות אחרות יחולו על עמנו, על העם היהודי. הזכות להגנה עצמית, הנתונה לכל העמים, נתונה גם לנו; לא יותר ולא פחות.

[...]

השיבה המאתיים וארבע עשרה של הכנסת העשירית - יום רביעי, ד' בתמוז תשמ"ג, 14 ביוני 1983 - הקמת ועדת חקירה לחקירת פעולות של חוגי האופוזיציה במהלך מבצע "שלום הגליל"

אדוני היושב ראש, הממשלה החליטה על מבצע "שלום הגליל". מטרה אחת ויחידה היתה לה - להבטיח שתושבי הגליל לא ירוצו עוד

35 עדנה סולודר (1930-2024), שימשה כחברת כנסת בין השנים 1982-1992.

36 בייגינג.

למקלטים, שלא תיפול עליהם אימת מוות, לא ביום ולא בלילה, כפי שהיה במשך שנים רבות.

תמה אני על חברי כנסת, שאני מכיר אותם שנים רבות, ואשר עמם פעלנו לעתים מתוך חילוקי דעות, לעתים מתוך אחדות לאומית מופגנת על-ידינו בשנים אחרות, שהם משכיחים מדבריהם - לפחות שוכחים - את המטרה הזאת.

מדובר היה במבצע של הגנה לאומית עצמית צודקת. אני סובר שעמדנו בפני סכנה של חורבן לקריית-שמונה, חלילה, או להכחדת נהרייה, חס וחלילה. סכנה זו היתה אמיתית.

[...]

סכנה זו היתה אמיתית משום שהפגזו אותם בתותחים, בנשק רחוק-טווח, ביום ובלילה ובכל הזדמנות. תושבי הגליל היו למעשה בני ערובה בידי האויב.

למה גם היום - כמו בהזדמנות אחרת - נעשה ניסיון להשכיח את העובדה המוכיחה את האמת שבהודעתנו ובהחלטתנו, כאשר הוצאנו את כל יישובי הגליל, לרבות קריית-שמונה, מטווח האש של האויב? כלומר, ב-11 ביוני אשתקד הודענו על הפסקת אש. היינו מוכנים להפסיק כל לחימה, כפי שאמרתי, כפי שהממשלה החליטה במפורש, והודיעה בפומבי. כולכם קראתם את ההודעה הזו. איך אפשר היה להוסיף את המושג הנקלה, שנלקח ממילון שצריך להיות לזרא לכל יהודי, על "סדר חדש" במרכאות כפולות?

אנחנו לא רצינו בשום "סדר חדש". אנחנו רצינו להגן על האוכלוסייה שלנו. הצבא, בתושייה גדולה, בגבורה ובהקרבה ביצע את המשימה הזאת. נכון, במערכה צבאית המוצדקת ביותר יש גם קשיים, יש גם תקלות.

[...]

הזכות ההיסטורית על ארץ ישראל והזכות לביטחון לאומי

_____ העיקרון השני שציין מנחם בגין הוא "זכותנו ההיסטורית על אדמת אבותינו", והוא מאבני היסוד במחשבתו. בגין נימק עיקרון זה, שאותו ירש ממורו ורבו זאב ז'בוטינסקי, בשני נימוקים, המתבססים על שני עולמות שונים:

1. הזכות ההיסטורית והמוסרית של עם ישראל על ארץ ישראל, ממנה הוגלה בכוח הזרוע ושלא בצדק;

2. ביטחון מדינת ישראל, שזקוקה לעומק אסטרטגי כדי להוציא מכלל סכנה את יישוביה ואת תושביה.

שני נימוקים אלה מקנים לאחיזה בארץ ישראל ביסוס מוסרי איתן.

”אנו, בסיסנו הזכות”

הישיבה השלוש מאות ושמונים ושש של הכנסת השנייה - כ”ח באדר
א’ תשי”ד, 3 במארס 1954

בנאום זה בכנסת עומד מנחם בגין על כך שהביסוס לאחזתנו בארץ הוא זכותנו עליה. בגין מתנגד לרעיון שגבול המדינה ייקבע על פי קווי שביתת הנשק שהוגדרו בסיום מלחמת השחרור, משום שלדידו גבול זה אינו מבוסס על דבר מלבד כוח - אם עד כאן הגיע כוחו של צה”ל, כאן ייקבע הגבול. בגין מבקר את הביסוס על הכוח במקום על הזכות מכמה סיבות: הוא זר למסורת ישראל; הוא מסוכן למדינה חלשה שאין לה די כוח; והוויתור על הזכות על חלק מן הארץ עלול לשמוט את הקרקע, בעיני העמים, מתחת זכותנו על כל חלק מחלקיה.

[...]

באשר למדיניות, אין את נפשי לנהל עם האחראים לה ויכוח הקרוי עקרוני; שוא הוא, אין לנו נקודת מוצא משותפת ואף בסיס משותף אין. אתם, נקודת המוצא שלכם היא התכחשות לאמת ההיסטורית; אנחנו, נקודת המוצא שלנו - נאמנות לאמת ההיסטורית. אתם, בסיסכם הכוח, אנו, בסיסנו הזכות. אתם אומרים: רמלה, גם אם לא הוכללה במפת המדינה העברית, כפי ששורטטה, בעזרתכם ובהסכמתכם, על-ידי ארגון האומות המאוחדות שייכת לנו; למה? - כבשנוה. אולם העיר העתיקה של ירושלים - מן הדין שתהיה שייכת לחוסיין בן טלאל בן

עבדאללה¹ ולצאצאיהם, לפחות ל-99 שנים; למה? משום שלא הצלחנו, אף על פי שניסינו, לכבשה.²

ואין אתם חשים שכתוצאה של מדיניותכם, אולי בלא-משים, אתם מעלים פילוסופיה הזרה לחלוטין למוסר ישראל ומסורתו, והמסוכנת לקיומו של עם קטן המוקף אויבים, והיא: שהכוח ורק הכוח הוא אבי הזכות. אנו אומרים: כזכותנו על ירושלים כן זכותנו על רמלה, כי הזכות היא אם הכוח, כך למד וכך לימד עמנו מן עלות שחר תולדותיו.

ותוצאה שניה יש למדיניותכם, תוצאה מעשית: אם אתם מוותרים על זכותנו על ירושלים, ישאלכם כל אדם: "מה זכותכם לנצרת?". והשאלה הזאת נשאלת עכשיו ברחבי עולם. מפקח מטעם האומות המאוחדות, שאתם נתתם לו אוטוריטה של ידיד היהודים, מוסר דין-וחשבון ואומר: צריך להזיז את מדינת ישראל לנקודה שתעמוד בין הקו הקיים לבין הקו שנקבע על ידי ארגון האומות המאוחדות. והעתונות האמריקנית, שאיננה חסרת השפעה,

זכותנו
למולדתנו
היא
נצחית,
אינה
ניתנת לא
לערעור,
לא
לביטול
ולא
לויתור

1 חוסיין מלך ירדן.

2 העיר רמלה לא נכללה בגבולות המדינה היהודית שהציע האו"ם בתוכנית החלוקה שהתקבלה בכ"ט בנובמבר 1947, אך היא נכבשה על ידי מדינת ישראל במלחמת השחרור, ונכללה בשטחה שנקבע בהסכם שביתת הנשק שבסיום המלחמה. לעומת זאת, העיר העתיקה של ירושלים נכבשה בידי ירדן ונכללה בגבולה על פי הסכם שביתת הנשק, וממשלת ישראל לא תבעה את זכותה עליה.

כותבת במפורש בשנה הששית לקיומה של מדינת ישראל, שגבולה הוא בלתי נסבל - מבחינתן של מדינות ערב.

[...]

אנו שמחים על החדרת ההכרה הזאת, כי זכותנו למולדתנו היא נצחית, אינה ניתנת לא לערעור, לא לביטול ולא לויתור. אולם כל עוד אתם עומדים על בסיס הכוח וההתכחשות - אין לנו נקודת מוצא משותפת ואין יסוד לוויכוח על עקרונות המדיניות העברית. [...]

הזכות שיצרה את הכוח

עיתון מעריב, ט' באייר תשל"ג, 11 במאי 1973

במאמר זה חוזר בגין אל מושגי הזכות והכוח, אל הזכות שיצרה את הכוח, ולא להיפך. הוא חוזר אל הדיון בכנסת, שקטע מנאומו של בגין בו הובא בעמודים הקודמים. בגין מדגיש שוב את העובדה שביסוס על כוח הוא זר למסורת ישראל. כמו כן, ויתור על הזכות שומט את הקרקע מתחת לכוח, שכן כוח לבדו לא יעמוד בפני לחץ בין-לאומי לשחרור שטחי מולדת. ויתור על הזכות גם אינו מביא שלום אלא להיפך, גורם לשפיכות דמים.

| לא בזכות הכוח, אלא בכוח הזכות

.א.

לאחרונה, מרבים להשתמש אצלנו בהבחנה חשובה בין כוח הזכות לבין זכות הכוח. במאמר ובראיון, ברב שיח של רמטכ"לים ואף בפזמון, מוצגת השאלה, מהו יסוד שליטתנו על שטחי ארץ ישראל, הזכות או הכוח. שר האוצר³ משיב בלא היסוס: הכוח. זוהי תשובה מזעזעת. הוזהרנו מפניה. כפי שנוכיח להלן, לפני שנים רבות. שר החינוך⁴ מעדיף לטעון, כי אמנם הזכות קיימת, אף עלינו להיות מוכנים לוותר עליה למען מה שהוא מציג כתוכנית שלום. אחרים משלבים בתשובותיהם את שני היסודות גם יחד.

3 פנחס ספיר.

4 יגאל אלון.

יש חשיבות מסויימת לעובדה, כי הנוסח: לא בזכות הכוח, אלא בכוח הזכות, הועלה לפני הציבור בשנות החמישים הראשונות. מר שרת ז"ל כיהן אז כשר החוץ, הוא הביא, באחד מן הדיונים המדיניים בכנסת, את הגירסה הרשמית המקובלת, לפיה קווי רודוס⁵ הם גבולותיה הקבועים של מדינת ישראל. השתתפתי בדיון הפרלמנטארי⁶ ההוא ובקשתי את חברי הממשלה להתבונן היטב, לאן מוליך וויתורם המוצהר על עצם הזכות. הזכרתי ערים והצגתי שאלות. נצרת, כידוע, לא היתה צריכה להימצא, על פי החלטת האו"ם בנובמבר 1947, בשטחה של המדינה היהודית, אבל היא הוכללה בה. מדוע? משום שבמלחמת תש"ח הצליחו כוחותינו לכבוש אותה. ומה על ירושלים העתיקה? כל כוחות האומה, ההגנה, אצ"ל ולח"י, יצאו להתקפה משותפת על עיר דוד. בגלל סיבות שונות נסתיים הניסיון ההוא בכשלון. האם משום כך, אין לנו זכות על ירושלים שבין החומות? במקביל הוזכרו ערי ארץ ישראל אחרות, לוד ובית לחם, יפו ויריחו, רמלה ושכם. בכולן היתה, בימים ההם, אוכלוסיה ערבית בלבד. אם הפילוסופיה המדינית היא, כי מה שהצלחנו לקחת הוא שלנו בדיון, ואילו מה שלא עלה בידנו ליטול, מן הדין שיהיה לזרים, אין מנוס מפני המסקנה, כי על פי השקפה זו, הגורם הקובע ביחסים בין העמים הוא הכוח ולא הזכות. העם היהודי, הסברתי, אינו צריך לדגול בתיאוריה זו. היא זרה לו. גם, או דווקא, לאחר שחידשנו את מידת כוחנו, עלינו להוסיף ולשלול אותה ואת מקורה. אברהם לינקולן, 'בשפתו, ביטא את אמונת אבותינו: הצדק הוא הכוח, לא להיפך. כידוע, קיימת, וגם הופעלה, התיאוריה ההפוכה.

5 קו רודוס הוא קו הגבול שנקבע בין ישראל לשכנותיה בתום מלחמת העצמאות במסגרת הסכם שביתת הנשק ביניהן. נקרא על שם האי היווני רודוס, שעליו נחתם.

6 קטע מנאומו זה של בגין מובא לפני טקסט זה תחת הכותרת "אנו, בסיסנו הזכות".

7 אברהם לינקולן (1809-1865), נשיא ארצות הברית בין השנים 1861-1865.

| הסכנה המדינית שבויתור על הזכות

בדיונים הפרלמנטריים ההם, שנתקיימו לפני כעשרים שנה, ביקשתי להציג שאלה גם לגבי העתיד האפשרי. נניח, שאויבינו יוצאים לתקוף אותנו. ברור לכל בר בי רב, כי לא נוכל לנהל מערכה הגנתית לאורך רצועת החוף הצרה. הכל אומרים מראש, כי יהיה עלינו להעביר את המלחמה אל השטח, בו נמצא האויב. כולנו מאמינים בניצחון. בעקבותיו נהדוף את חיילות האויב. נגיע לשטחי ארץ ישראל הכבושים בידיהם. אם נטען, על פי האמת ההיסטורית, כי זכותנו לשטחים אלו שרירה וקיימת, יהיו הם משוחררים. אבל, אם הממשלות שבות ומכריזות, כי אין לנו זכות עליהם, יאמרו לנו, בבוא היום: אדמות לא לכם כבשתם, היסוגו. לאור ההנחות האלו, הצעתי, כי מדיניות ישראל תדגול לא בזכות הכוח, אלא בכוח הזכות. טוב שבימים אלה, בעקבות מלחמת ששת הימים, רבו התומכים בהשקפה מדינית זו.

| ויתור על הזכות אינו מביא שלום

ב.

[...]

נוכחנו כולנו לדעת, כי בראשית היתה הזכות. החל מבצע קדש. צבאנו נכנס לעזה. בטרם נצטווה לסגת ממנה, נאמר בשם הממשלה, כי "שחררנו חלק כבוש של המולדת". כבוש... שחררנו... הזכות גברה על הכוח. אבל במהרה ויתרנו על זכותנו. הכובשים חזרו לחלק המשוחרר של המולדת. הובטח לנו, באורח חגיגי ומחייב, כי חיל הכיבוש המצרי לא ישוב לאיזור. אך יצאנו ממנו, הופרה ההבטחה. שרת החוץ⁸ מיהרה לווישנגטון ושאלה את הגורמים המוסמכים: הייתכן? הושמעה הודאה

במתן ההבטחה, אך שאלו את נציגת ישראל: האם בגלל זה תפתחו שוב במלחמה. לא פתחנו במלחמה. אבל שפיכות דמים היתה משם, והכנות למלחמה מחודשת נעשו על ידי האויב. באו ימי מאי ויוני 1967. היה עלינו להילחם על עזה. הקרבות היו קשים ומרים. היה עלינו לתת דם רב, כדי שוב להיות במקום, שבו היינו וממנו יצאנו.

ג.

בשנת 1957 התנגד מר אלון לוותר על זכותנו על עזה, על אף הבעיה הדמוגרפית הרצינית הקיימת בה. היום הוא מציע לעם לוותר על יהודה ושומרון, על זכותנו עליהן, או, על פי ביטוי המובא לעיל, על חלקי המולדת שהיו כבושים ושחררו. כלום הוא לא למד מן הניסיון המובהק של עזה, כי וותר על הזכות אינו מביא שלום, אלא גורם עוול דמים?

ההקבלה מאירה עיניים. מה היה קורה, לוא חלילה, היינו עוזבים את ריחו או את שכמ? בעזה הוקמו גדודים שנקראו פלשתינאים ועמם היה צריך צבאנו לערוך קרבות לא קלים, כדי להתגבר עליהם. על ערי ארץ ישראל בשומרון וביהודה היו משתלטים אנשי פת"ח, חבאש, וספטמבר השחור, והרוב המכריע של האוכלוסיה היהודית היה בטווח אשם? כל בר דעת מבין את זאת. אחר מבצע ביירות⁹ באים דווקא אנשי החלוקה-מחדש ומשמיעים את הטענה: הראיתם מה קרה בערי יהודה ושומרון? כלום יכולים אנו לחיות עמם יחד?

שאלות מעניינות. אבקש להוסיף עליהן אחת, לאמור: מה באמת קרה אחרי ביירות, בערי יהודה ושומרון? התשובה, הנלקחת, לא מהרהורי

9 האש שלהם.

10 נראה שהכוונה היא למבצע אביב נעורים שהתרחש באפריל 1973 (כחודש לפני כתיבת הדברים), שבו חיסלו כוחות של צה"ל מספר רב של חברי ארגוני הטרור פת"ח והחזית העממית לשחרור פלשתיין בלב לבנון.

הלב, אלא מן המציאות, היא: כלום לא קרה שם. פשוטו כמשמעו: מאומה. רק מספר עיתונאים, אנשי רוח, כתבו דברי שיטנה נגד המדינה וצבאה. חשוב לציין, כי אפילו התעמולה העויינת הזאת לא הביאה להפרת השקט ביהודה ושומרון. על אף עובדות ברורות אלו, יש השמים אצבעם על כמה מאמרים ושואלים בזעקה חנוקה: הרואים אתם, מה התרחש שם אחר הפשיטה בביירות. ושוב יש להעמידם על טעות בהלתנותם. אמנם, נאמר, נכתב, אך דבר לא התרחש.

מדוע? משום שאנחנו שם - על פי זכותנו לשטחי מולדת משוחררים. אילו וויתרנו על זכותנו זו, ועזבנו ויצאנו, היו כל אותם כותבי מאמרים מצטרפים לשליחיו של עראפאת וחבש¹¹. יהודה ושומרון היו לפאתח לנדר¹² מזרחי. היה מתברר לכל, כי הדיבור על "פירוז הגדה" הוא ריק מתוכן. מתוך ניסיון ממושך ומובהק, לא רק של זרים, למדנו, כי שום הסכם על פירוז של מקום מאוכלס, אינו מתקיים. כל בניין, כל מחסן, כל גרזי¹³ משמשים הסוואה להחזקת כלים מסויימים, אפילו רציניים וגדולים. ובבוא השעה... כך היתה מנת חלקנו שוב שפיכות דמים, מתמדת, בעיקר בריכוזים הגדולים של האוכלוסיה האזרחית. אין להניח, כי תיתכן קלות דעת נוראה כזו כלפי חייהם של אזרחים ותושבים, בתוכם נשים וילדים. אין מכחישים, כי כל זה עלול לקרות. אבל מפלגת החלוקה מנסה להרגיעינו, כי אם כך יהיה, הרי, על פי התנאים האיטרטגיים החדשים, נוכל "בקלות" לשוב ולהיכנס לערי ארץ ישראל, הכבושות בידי אויבי, ולהשליט בהן סדר. ואילו אנחנו, המאמינים בכוח הזכות, חייבים לשוב ולהזכיר להם את התקדים של עזה הכבושה, המשוחררת, והכבושה מחדש. אף ביהודה ובשומרון זה לא היה טיול. אין כזה בשום שטח

11 יאסר עראפאת (1929-2004), מנהיג אש"ף, וג'ורג' חבש (1926-2008), מנהיג החזית העממית לשחרור פלשתיין.

12 ביטוי שתבע אלוף פיקוד הצפון דוד אלעזר (לימים הרמטכ"ל של צה"ל) לתיאור שטח בדרום לבנון שהיה נתון לשליטתו של ארגון הפת"ח.

13 מוסך, מחסן.

הנתפס מחדש על ידי האויב. היינו סובלים אבידות, אשר איש לא ישורן, לפני שובנו אל המקומות שבהם היינו ומהם יצאנו, ובזמן השיבה אליהם. מותר, איפוא, לשאול, כיצד יכול עם, שכה מרובים נסיונותיו, אפילו לחשוב על גדודים עקובים מדם כאלה, בתוך מולדתו. מסתבר כי הזכות לארץ ישראל והזכות לבטחון החיים של תושביה, אינן ניתנות כלל להפרדה: חד הן.

| סיכום

עלינו לדגול בכוח הזכות. היא שעמדה לנו. אבל אמת היא, כי במשך אלף ושמונה מאות שנים ומעלה היא "עמדה", לא זזה, לא הוגשמה, כי לא היה לנו, ובנו, הכוח להניעה לקראת קיומה. הכרת הזכות היא גם יצרה את הכוח למען השגתה. זה היה קו המחשבה וההתפתחות בתקופתנו. אחרת הינו אף אנו נטבחים, אמנם מתוך מרד של יאוש, בידי מבקשי נפשנו.

בדורנו חודש הכוח היהודי ועצם מאד. זהו, בודאי, אחד הפלאים בתולדות האנוש. זינוק הוא, מן הנדירים בהיסטוריה הכתובה. מאגדת פחדנות למציאות של גבורה. מחוסר אונים ליכולת רבה. מסבילות של קרבן ליוזמה של לוחם. כך נוצר, או חודש הכוח היהודי: יש מאין, במה התחלנו, לאן הגענו?

הזכות
לארץ
ישראל
והזכות
לבטחון
החיים של
תושביה,
אינן
ניתנות
כלל
להפרדה:
חד הן.

גורמים רבים הביאו לפלא הזה, עליהם, פעלם והשפעתם, כתב ספר מחקר רציני מר מילשטיין ("בדם ואש יהודה"), כדאי לקרוא. ארגון בר גיורא, השומר, ניל"י, הגדודים היהודיים, פרי יוזמתם של תרומפלדור וז'בוטינסקי, בימי מלחמת העולם הראשונה, ההגנה, פלמ"ח, אצ"ל, לח"י - כולם תרמו לחידוש הכוח היהודי, אשר בלעדיו היינו קָלים, מול פני אויב חזק ממנו. בודאי, הכוח עצמו אינו מספיק, יש לדעת מתי וכיצד, להפעילו, כדי להגשים זכות או להגן עליה. לא הכל ידעו, אך כולם למדו. אין ספק, כי את המעשה שהיה למפנה, עשה דוד רזיאל, בעברו להתקפת נגד ובהיותו הראשון שקרא: אַחֲרַי. הקרבות, אשר אירגוני המחותרת ניהלו נגד כוחותיה המזויינים של בריטניה בארץ ישראל, היו בודאי, מסימוני דרך היסטוריים בתהליך הגורלי הזה. בקרבות ההם, של מעטים נגד רבים, חידשנו, כפי שכתב בשעתו ה"טיימס", את רוחו של יהודה המכבי והחזרנו לכל יהודי את ההכרה, כי הוא שייך לאומה לוחמת. עם חידוש העצמאות - המפנה הגורלי בתולדותינו - קם צבאנו והוא שב והפליא עמים רבים בכושר הלחימה ובגבורת חייליו. לכן, השבוע, מכנה אותנו, את היהודים, ה"סנדיי טיימס" בתואר: האומה האמיצה ביותר בעולם. לא יותר, ולא פחות, מזה. עשינו דרך ארוכה, בזמן קצר.

מקצת מכוחנו המחודש ראינו ביום ב'¹⁴ בחוצות ירושלים. היתה זו נחמה. לא אכחד, כי מדי ראותי את צעירינו מחזיקים ביד בוטחת ומאומנת כלים האדירים, המתוחכמים, עוברת בלב שאלה מרעידה: מה עשו לצעירים יהודיים כאלה עוד לפני שלושים שנה? מגיא צלמוות למעמד אחת האומות האמיצות בעולם.

אך יש גם אירוניה בהתפתחות מלהיבה זו. בימים, שבהם לא היה לנו כוח, לא ויתרנו מעולם על זכותנו, ויש בינינו, מושלים ושרים, המוכנים לוותר עליה. זוהי תופעה לא שכיחה של מעין בריחה מן ההגשמה.

14 ה' באייר תשל"ג, 7 במאי 1973, יום העצמאות ה-25 של מדינת ישראל, שבו התקיים מצעד צבאי, כפי שהיה נהוג מדי מספר שנים בתקופה זו.

כדי למנוע את הבריחה הזאת, שאין לה כל הצדקה, יהיה עלינו לפנות אל מקורות האמונה בהגשמה, לאמור: שבנו לארץ ישראל לא בזכות הכוח, אלא בכוח הזכות. וברוך השם, יש לנו הכוח, כדי לקיים את הזכות.

הזכות והביטחון שלובים זו בזה

"על פלסטיניזם ופרגמטיזם", עיתון מעריב, כ"ב בטבת תשל"ו, 26

בדצמבר 1975

בטקסטים הקודמים ראינו שבגין מבסס את אחיזת עם ישראל בארץ ישראל על הזכות ההיסטורית, שעליה מתבסס הכוח הצבאי, ולא להיפך. רעיון הזכות מופשט לכאורה, אך לא כך טוען בגין. לדעתו, שאותה נראה בטקסט הבא, הזכות היא ממשית מאוד, משום שהיא שלובה בזכות לביטחון. דהיינו, רק עמידה על הזכות על הארץ תבטיח את ביטחונה של ישראל. עוד טוען בגין, כי רק עמידה על שתי זכויות אלה היא ערובה בטוחה לשלום.

[...] השאלה, העומדת לדיון, היא למי למסור את שטחי יהודה ושומרון, אשר שוחררו במלחמת ששת הימים מידי הפולש ההאשמי.¹⁵ יש הטוענים, כי חוסיין¹⁶ צריך לקבלם. בגלל תהפוכות הזמן והאופנה קמו כאלה, המוכנים להעבירם לשלטון הקרוי פלשתינאי. הטרגדיה המוסרית, ההיסטורית היא, כי הציונים האלה אינם מעלים על הדעת אפשרות שלישית, החייבת להיות, כמובן, הראשונה: לקיים בשטחי ארץ ישראל אלה ריבונות עברית. אנו שואלים אותם, מדי פעם, בכנסת, או מחוצה לה, הזו ברירתם היחידה: ביהודה ושומרון, או שלטון ערבי - או שלטון ערבי? והיכן העם היהודי וזכותו, מאז היה לעם?

15 ממלכת ירדן.

16 חוסיין מלך ירדן.

מי שמציג שאלת-יסוד זו, אינו פוטר את עצמו משום בעיה מדינית או ביטחונית. נהפוך הוא. הדוחה את הברירה הפרדוקסלית, רואה את המציאות בעיניים פקוחות. אין הבדלה, או הפרדה, בין הזכות ההיסטורית, שהיא תמיד אקטואלית, לבין הזכות לביטחון, שהיא יום-יומית. לו יהודה ושומרון היו נקרעות מעלינו, היה נהרס היסוד של ביטחוננו ועמו, לפי טבע הדברים, היה מתמוטט הסיכוי לשלום. אין צורך בהשערות לגבי העתיד, כדי להוכיח אמת זו; מספיק, לשם כך, ניסיון העבר. האם היה לנו ביטחון. האם נהנינו מיום אחד של שלום, בעמוד האויב בבית-לחם, בשכם, בטול-כרם, בקלקיליה? קצר הוא זיכרונו של האדם; עובדות נשכחות, בייחוד אם יש מי שמעוניין להשכיחן. אבל מי שבא להבטיח את העתיד, על ידי הפקת הלקח מן העבר, יודע כי כיבושם של שטחי ארץ ישראל הביא עלינו תשפוכת דמים מתמדת, אשר עליה נתלווה איום חוזר להשליכנו הימה.

עלינו, אפוא, לשוב ולציין, כי זכותנו לארץ ישראל אינה "מופשטת", כפי שמנסים להקל ראש המלגלים, חסרי חוש ההומור. הזכות הזאת היא מאוד ממשית, יום-יומית; היא חיינו וביטחונם. אבל אלה, הרוצים להיות (רק) פרגמטיים, ואף מתפארים בכך, חייבים לשאול את עצמם, האם נוכח ההתפתחות הנראית לעין, הם לא היו לחולמים בהקיץ לגבי הבחירה הראשונה (חוסיין), או האין הם עלולים להמיט על כולנו אסון, במישרין, על ידי בחירתם השנייה (מדינה פלשתינאית). יבדקו נא, היטב, לאן מוליך "הפרגמטיזם" שלהם. אולי, אחר שיקול נוסף, יגיעו למסקנה, כי עליהם לשנות דרכם.

[...]

ארץ ישראל שייכת בזכות לעם היהודי. זכות זו משולבת לחלוטין בזכותנו לביטחון החיים; רק קיומה יבטיח לנו את הסיכוי לשלום. זו אמונתנו. היא גם תוכניתנו. אבל אלה הרוצים להוסיף על כללים אלה נימוקים פרגמטיים, יעשו כן כאוות נפשם. הם קיימים למכביר.

יסודות הסברה באומות

עיתון מעריב, כ"א באייר תשל"ה, 2 במאי 1975

כהמשך לטקסט הקודם, מעניין להביא את הטקסט הבא של בגין, שבו הוא עומד על הצורך לשלב בהסברה את שתי ההנמקות: ההיסטורית-מוסרית והביטחונית. שילוב זה, טוען בגין, הוא מסורת בישראל, ונעשה בו שימוש בתורה עצמה.

[...]

זכותנו לארץ ישראל היא מוחלטת. אם כך, היש להוסיף עליה נימוקים כלשהם? זוהי שאלה טובה, רצינית. אשיב עליה מיד, ללא היסוס, כי בתנאים הבין-לאומיים הקיימים, חשוב וחיובי לשלב את הזכות לארץ לשלמות אחת עם הזכות לביטחון לאומי. אולי יש בכך ביטוי להבדל בין אומה קטנה ובין מעצמה גדולה; אף הוא חלק ממצואות חיינו.

לפני שבועות מספר נפגשתי, בארץ, עם עיתונאי אמריקני מפורסם, שאינו דווקא מבין ידידינו (גם עם אלה צריך להיפגש). ניסיתי להסביר לו, כי שני התנאים, המוצגים על ידי אויבינו להסכם כלשהו עם ישראל, פירושם העמדתה של מדינתנו על סף התהום. התנאים הנודעים הם: נסיגה לקווי ה-4 ביוני 1967 והקמת מדינה עראפאטית ביהודה, שומרון ועזה. כדי להמחיש לו את האמת המדינית-ביטחונית הזו, הבאתי בפניו, עם כל ההבדלה המובנת, משל להלכה.

נניח, אמרתי לו, כי הרוסים שאינם נמצאים במצב מלחמה עמכם, מבטיחים לכם יחסי שלום וידידות לנצח, בתנאי שתתפרקו, באופן חד-

צדדי, מן הנשק האטומי שלכם ומכלי שיגורו. האם לא הייתם אומרים כולכם, כי אין זה שלום אלא העמדת אמריקה על סף התהום, בסכנת החרבה?

כן, השיב העיתונאי, אין צורך להסביר את הדבר; הוא מסתבר מאליו. נאה דרש. כמוהו, כמובן, נוהגים דובריה של מעצמה אחרת. אין הם חשים כל צורך להסביר, מדוע היא שלטת, ויש בדעתה להוסיף ולשלוט, בקניגסברג, הנקראת על שמו של נשיאה, קלינין-גראד.¹⁷ עם קטן - שאני.¹⁸ הוא נדרש להסביר. נעשה כן.

בעצם, אין אנו צריכים ללמוד מתקיפי עולם, כיצד לא לנהוג. יש לנו מסורת הסברה משלנו, מאז היינו לעם. מצוות כיבוד אב ואם מובנת מאליה. אף על פי כן, היא ניתנה לנו והוסברה בנימוק "ביטחוני" מובהק. לאמור: "כִּבְדוּ אֶת אָבִיכֶם וְאֶת אִמְךֶם, לְמַעַן יֵאָרְכּוּן יְמֵיכֶם עַל הָאָדָמָה, אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם."¹⁹ מותר, וצריך, אפוא, להסביר, כי זכותו של עמנו לארץ ישראל וזכותו לביטחון, אינן ניתנות כלל להפרדה; חד הן.

יש להתמיד ולהסביר, כי מסירת יהודה ושומרון לשלטון זר מעמידה את רוב ערינו ומושבותינו בטווח האש הארטילרית של אויבינו. [...]

17 קלינינגרד, בעבר קניגסברג, היא עיר בשליטה רוסית בגבול פולין-ליטא.

18 בארמית: שונה.

19 שמות כ, יב.

הסכנה הממשית לביטחון ישראל בחלוקת הארץ

הישיבה הארבעים ושש של הכנסת העשירית - יום שני, כ"ג בטבת
תשמ"ב, 18 בינואר 1982

נאום זה מוסיף נופך על הסכנה הממשית שרואה בגין בחלוקת הארץ. בדבריו משולבות התייחסויות קצרות לתוכנית האוטונומיה, שאותה קידם כפתרון לסכסוך בין ישראל לאוכלוסייה הערבית בארץ ישראל לגבי חבלי הארץ ששחררו במלחמת ששת הימים.

הקדמה |

אדוני היושב ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, בכנס הזה של בית הנבחרים מן הדין שיעלה ויגבר, ולא רק יימשך, הוויכוח הלאומי היסודי המתנהל בקרבנו מתקופה לתקופה. לא רק בכנסת, אלא גם בציבור יהיה עלינו לדון בארץ ישראל, בקיום שלמותה, בחידוש חלוקתה, ובעתיד האומה ובטחונה. אומנם, לא לראשונה בדורנו יביא כל מחנה את טיעונו וינסה לשכנע את רעהו בצדקתו - דיונים דומים, אם כי לא זהים, התנהלו מאז הועלתה והורדה תוכנית פיל, מאז הוגשה ולא הוגשמה תוכנית אונסקו"פ,²⁰ ומאז שורטטה ונגנזה תוכנית רוג'רס²¹ - אך ייתכן כי הפעם תעלה מידת מעשיותו של הדיון על זו

20 תוכנית שגיבשה ועדה מיוחדת של האו"ם שהתכנסה ב-1947 לפתרון שאלת ארץ ישראל, ושהמליצה על חלוקת הארץ בין מדינה יהודית למדינה ערבית. תוכנית זו הובילה להצבעה על תוכנית החלוקה הידועה של כ"ט בנובמבר 1947.

21 תוכנית רוג'רס הייתה תוכנית לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני שהציע מזכיר המדינה

של קודמיו.

שטחי ארץ ישראל שבהם מדובר אינם עוד בידי זרים, בידינו המה. השאלה איננה מה לעשות כדי להוציא אותם מידיהם, אלא מה לא לעשות, כדי שלא יוצאו מידינו. בעבר עלו תוכניות וירדו. הפעם קיים הסכם קמפ דייוויד,²² אשר חלקו האחד הוגשם, ואילו פרקו האחר מצפה להגשמה על פי הכלל הגדול: חובה לקיים הסכמים.

| חשיבות הנימוק ההיסטורי

אדוני היושב ראש, יודע אני כי אם אפתח את הדיון בנימוקים היסטוריים מוסריים, ינסו לקום עליהם כל רבי הלעג. מה בכך - ישאלו המתקראים ריאליסטיים, העומדים כביכול בשתי רגליהם על קרקע המציאות - אם היתה בחבלי ארץ ישראל אלה ממלכה יהודית? מה בכך אם בה עוצבה אמונתנו, נוצרה והתפתחה תרבותנו, שעמה הלכנו לנדודי עולם ועם גדולתה שבנו אל המקום שממנו באנו? כל הדברים האלה התרחשו לפני דורות רבים. כלום נחיה בעבר שעדותו ספרים מאובקים ודפים מצהיבים? כלום לא נפנה להווה התוסס, החי, המתחלף? כלום לא נתאים עצמנו לזמנים החדשים, לתנאים החדשים הנוצרים ברוב המולה, תעמולה ודמים, תרתי משמע?

חובתי להזהיר את אזרחי ישראל מפני ריאליזם מזויף זה. ישאל נא איש את עצמו ואת רעהו: מה אנו בלי ההיסטוריה שלנו? מנין באה לנו זכותנו לשטח משטחי ארץ ישראל? הגרועים שבשונאי ישראל שוללים

האמריקני ויליאם רוג'רס בין השנים 1969 ו-1971, שבבסיסה עקרון חלוקת הארץ. ממשלת ישראל בראשות גולדה מאיר, שבה כיהן בגין, מסרה לממשלת ארצות הברית את הסכמתה לדון בתוכנית, ובעקבותיה פרשו בגין ושרי מפלגתו מן הממשלה.

22 הסכם מסגרת לשלום במזרח התיכון ולשלום בין ישראל ומצרים משנת 1978 שחתמו ראש ממשלת ישראל מנחם בגין ונשיא מצרים אנואר סאדאת, שהוביל לחתימת הסכם השלום עם מצרים.

מאתנו את זכותנו לארץ ישראל ולכל חלק ממנה. האם אנחנו ניתן להם יד למחיקת עברנו, שהוא היסוד, יסוד היסודות, לזכותנו? ילעגו המלגלגים. בוויכוח הגורלי הזה לא נירתע מלהזכיר את דברי האמונה התמימה והטהורה שקיבלנו מאבותינו, והם מאבותיהם קיבלוה, ביחס לארץ אבותינו: ארץ חמדת אבות, השייכת לעמנו בזכות, אשר ממנה גורשנו בכוח הזרוע ואליה נשוב בכוח הזכות. נבנה אותה לתפארת, לא נרצה לעשות עוול לשכנינו - הם יהיו שכני עמנו, לא בעלי ארצנו, וכך נורישנה - יפה, פורייה, בנויה ומוריקה - לבנינו אחרינו מדור לדור. אדרבה, יאמר כל אחד, האם לא כזו היתה הציונות מראשיתה, כפי שניתנה לנו, בלא הבדל השקפה ומסגרת, מאבותינו המייסדים?

| השליטה על בני עם אחר

יש מי שמתעטף בטלית שכולה מוסר ומקשה: איך נוכל לשלוט במאות אלפי תושבים בני לאום אחר? ברצוני לשאול את המטיף הזה: מדוע זה מוסרי שנצרת תהיה בתוך מדינת היהודים, ומדוע אין זה מוסרי שבית לחם יהודה תהיה בתוכה? מבחינת המוסר הצרוף, היש בכלל תשובה על שאלה זו ועל דומות לה? עובדה פשוטה ומכרעת היא, כי שום חלוקה של ארץ ישראל המערבית אינה אפשרית בלי שבתוך המדינה היהודית יהיה מיעוט ערבי ניכר. אך אנחנו לא הסתפקנו בניתוח שלילי של מוסר כפול, המעורר תמיד רגשות אשר מוטב שלא לקרוא להם בשמם הנכון. עשינו, כפי שהבטחנו, מאמץ כדי להציע פתרון לבעיה הערבית בארץ ישראל. אנחנו מעולם לא הכחשנו כי קיימת בארצנו בעיה כזו. אין שום חובה לקרוא לה דווקא בשם לועזי "פלשתינית", אבל בעיה ערבית במשמעות הפשוטה של המושג, כפי שהוא מקובל בכל ארץ שבה לצד הרוב חי מיעוט או חיים מיעוטים, תמיד היתה קיימת בארץ ישראל. אנחנו הצענו לה פתרון חיובי, אנושי, המאפשר לשכנינו לחיות את חייהם בלי התערבות בניהולם העצמי, ומאפשר לנו לחיות עמם בשלום,

בקדמה ובכבוד הדדי.

[...]

התוכנית שמה "אוטונומיה". אנחנו מיוזמתנו הוספנו לה את התואר "מלאה", כי זו כוונתנו. הוכחנו את הדבר בתפקידים שהצענו למועצה המינהלית, אשר אליה ייקרא כל ציבור התושבים הערבים ביהודה, בשומרון ובחבל עזה לבחור באורח דמוקרטי בהצבעה חשאית. הנה רשימת התפקידים, המוכיחה כי זוהי האוטונומיה הרחבה ביותר שהוצעה בימינו: משפטים, חקלאות, כספים, שירות מינהלי, חינוך ותרבות, בריאות, שיכון, עבודות ציבוריות, תחבורה, עבודה ורווחה, רשויות מקומיות, משטרה מקומית, ענייני דת, תעשייה, מסחר ותיירות.

[...]

הבעיה הביטחונית |

אדוני היושב ראש, גם בעיות הביטחון הלאומי קשורות לסוגיה זו. בבואנו להצביע על בעיות קיומיות אלו לא נסתפק בתיאורים תיאורטיים. אותה מדינה פלשתינית עצמאית, אשר אליה כיוונו ועידת פס, ²³ חוסיין וערפאת כאחד, היתה משתרעת על ההרים העולים מבקעת הירדן ומתנשאים ומשקיפים עלי שפלת החוף. לאורך כל רצועת החוף, שבה חיים שני שלישים ומעלה של האוכלוסייה האזרחית שלנו, אין נקודה שלא תהיה פגיעה, אם ייעשה ניסיון לפגוע בה. יש אומרים כי כך חיינו במשך תשע עשרה שנים. ²⁴ חיינו, אך אוי לחיים האלה. זיכרונו של אדם קצר: כמה דם יהודי נשפך בשנים ההן? האם לא היתה ירושלים עצמה

23 ועידת פס היא ועידה של מדינות ערביות שהתכנסה בעיר פס שבמרוקו בספטמבר 1982 על מנת לגבש הצעה לתוכנית שלום בין ישראל לפלסטינים. עיקריה הם נסיגה ישראלית ממזרח ירושלים, מיהודה, מהשומרון ומעזה, והקמת מדינה פלסטינית בהם. התוכנית נדחתה על ידי ממשלת ישראל וגם על ידי אש"ף.

24 בין הקמת המדינה ב-1948 לבין מלחמת ששת הימים ב-1967.

מטרה לפגיעות חוזרות ונשנות? האם לא הגיעו המחבלים למבואות תל אביב? האם לא סבלנו אלפי נפגעים, הרוגים ופצועים? יש לזכור כי בשנים ההן עדיין לא היה בידי המחבלים וארגוניהם נשק ארוך טווח, כמו זה שקיבלו בשנים האחרונות והשתמשו בו. חובתנו לבדוק את הבעיות האלו של הביטחון הלאומי, כלומר את בעיות חיינו, דווקא מבחינה מעשית.

[...]

עתה, אדוני היושב ראש, נשוב ל"קל וחומר" הביטחוני - שטחי יהודה ושומרון. לוא היו ארגוני המחבלים משתלטים עליהם לחלוטין, לא באופן חלקי, כפי שקרה בשנים האחרונות בלבנון, לא רק מדינה בתוך מדינה היתה עומדת לרשותם. שום כוחות עוינים לא היו נמצאים בקרבתם, שום מכשולים לא היו עומדים בדרכם. מדינה היתה להם, מדינה משלהם, עם כל היכולת המדינית והצבאית הגלומה בה. שום גורם לא היה מונע מהם להפעיל ביתר שאת את הברית שביניהם לבין ברית המועצות וגרורותיה למיניהן במזרח התיכון. זרם אדיר של נשק חדיש לסוגיו, לרבות רקטות ותותחים, היה מופנה לעבר המדינה הפלשתינית. מי היה מונע אספקה מתמדת זו?

[...]

על פי ניסיוננו, ולא על פי הנחות תיאורטיות, ניתן לומר כי בתוך ארצנו, בשכנות לערינו ועל סף ביתנו, יקום כעבור זמן קצר ביותר מחנה מזוין אדיר, מלא כלי משחית מן הסוג החדיש והמתוחכם ביותר.

מה היתה שאיפתם של שליטי המחנה הזה? על כך אין להשחית מלים הרבה. בני עמים אחרים, אפילו ידידותיים, יכולים להתחכם בשאלות מיתממות: כלום מדינונת שכזאת תהא סכנה לכם, עם הצבא המצטיין שלכם? הבל ההתחכמויות האלו. השאלה איננה של התמודדות ישירה בשדה בין שני צבאות, שבה היה צבאנו מכה את האויב שוק על ירך. הבעיה האמיתית היא מלחמת התשה מתמדת, שכל מטרתה לגרום

אבדות בנפש בקרב עם זה, אשר מטבע הדברים, רגיש להן יותר מכל עם אחר. הפיכתה של כל עיר ואם בישראל לקריית שמונה ולנהרייה - כמו לפני מבצע "שלום הגליל" - תהיה, או ביתר דיוק היתה בעייתנו הביטחונית היומיומית. שפיכות דמים בלתי פוסקת תשוב ותאים, או היתה שבה ומאיימת על ערינו, ופחד המוות הפתאומי היה מלווה את תושביהן יומם ולילה.

[...]

כן, מובן שנתגונן, נשיב מלחמה שערה. בשום תנאי לא נרשה תוקפנות חד צדדית נגד עמנו. אבל האם זאת שאיפתנו? זהו החישוב היהודי, הציוני - להעמיד את רובה של האומה בַּצֶּלֶם של תותחי אויב פולטי אש? לאיזו מידה של קלות דעת מגיע אדם המוכן לקבל, אפילו לחשוב, על סיכון כזה? ומה יהיה אחרי תקופה ממושכת של שפך דם, של התקפות והתקפות נגד? איש לא יוכל לנבא כמה זמן תימשך אותה מלחמה, שבה האוכלוסייה האזרחית היא מטרת הפגיעות וקורבן העיקרי. כך יימשך המצב זמן שאי אפשר להגדירו מראש, עד אשר הממשלה שתכהן באותה עת, כל ממשלה, תיאלץ לנסות לשים קץ למצב הבלתי נסבל ולצאת למלחמה כללית, כדי לשים קץ לשפיכות הדמים, כדי להביא שלום לתושבי ישראל, במשמעות הפשוטה ביותר של המושג.

האירוניה של הגורל - יהיה על צה"ל להיכנס בקרב לטול כרם, לג'נין, לשכם, לבית לחם, לחברון וליריחו, כדי להביס את האויב, כדי לפרק מעליו את נשקו, וכדי להרחיק את הסכנה מעל ערינו ומושבתינו. ואז הכול יהיו תוהים, תמהים ומשתאים: הן היינו שם, הן עמדנו בערי ארץ ישראל. נכון, כאשר עמדנו בהן לא הכול היה אידילי, היו לנו בעיות והיינו חייבים להתמודד עמן - אבל תותחים לא היו, משגרי קטיושות לא הוצבו, טילים לא נמצאו. במלים אחרות: כל שפיכות הדמים הממושכת וכל מלחמה שבאה בעקבותיה לא באו אלא כדי להחזיר את המצב לקדמותו, כדי ליצור תנאים שכבר היו פעם, ואנחנו בהסכמתנו נתנו

לשנותם מיסודם, נתנו ליצור סכנה שלא היתה, ולהילחם בה כדי ששוב לא תהיה.

כבר אמרתי לפני כן, כי זוהי קלות דעת לקבל סיכונים כאלה במדיניות. אבל ייתכן כי הביטוי אינו הולם, ודרושה הגדרה חריפה הרבה יותר כדי לבטא את כל הזוועה המדינית והביטחונית הכרוכה במחשבה על מסירת יהודה ושומרון וחבל עזה לשלטון זר כלשהו.

אותה מלחמה, אשר את תוצאותיה הפרדוקסליות תיארתי - לחזור היום במחיר דמים למצב שהיה קיים בטרם נדרש וניתן - לא תהיה מן הקלות בתולדות עם ישראל המגן על ארצו. נהפוך הוא, היא תהיה מן הקשות, אם לא הקשה ביותר. מאחורי המדינה הפלשתינית העצמאית, אשר אנחנו נצא לחסלה בדלית ברירה, תעמוד חזית ערבית רחבה ועמוקה. מדינות ערב, כולן או רובן, לא יוכלו להיות נייטרליות או סבילות במערכה זו. מובן שנגבר, אבל יהיה קשה, קשה מאוד. מספרי הטנקים, התותחים והמטוסים ידועים לנו. כסיל מי שיזלזל בכוחם המצטבר. כמוכן, קיימת גם סכנה כי באחד הימים תינטל יוזמת ההתקפה בידי מחנה האויב המשולב, ואנחנו נהיה במצב אשר את קשייו אין צורך לתאר. כל בר בי רב מבין את הקשיים האלה. שוב נעמוד מילין ספורים משפת הים, שוב תאיים עלינו סכנת ביתור המדינה לשניים. אני מאמין באמונה שלמה שגם מסכנה זו נינצל, כי גם בתנאים הקשים שיווצרו ממדיניות אומללה תהיה ידינו על העליונה, והחייל העברי ייתן לעמנו ניצחון נוסף במלחמת הקיום שלו במולדתו. השאלה היא האם צריך ליצור תנאים קשים כאלה כדי ששוב, בפעם השלישית בדור, יהיה ניצחוננו בבחינת היחלצות מסכנה לעצם קיומנו?

במצב כפי שהוא עתה, עם תוכנית האוטונומיה שאנו מציעים, סכנה כזאת אינה מרחפת עלינו. גבולותינו טובים להגנה, ערינו בטוחות, למרכזי האוכלוסין אין צפויה סכנה אף לא באחד מן המגזרים. אין קיים עוד שום פתיון פרובוקטיבי להשליך את ישראל הימה. חוזה השלום

עם מצרים עמד במבחן. ביטויי עוינות היו, צמצום הנורמליזציה נעשה, גם היתה הפגנה של מורת רוח - אבל ההתחייבויות היסודיות לשמירת השלום ולקיום האזור המפורז עמוק בתוך סיני נשמרו. בתנאים הקיימים אכן צפויה לנו תקופה ממושכת של שלום, אם שלום חוזי ואם שלום למעשה.

[...]

האם יש היגיון כלשהו בהזמנת אויב לתוך ביתנו, למען יערער את השלום או ימנעהו? לוא היתה התוכנית של הקמת מדינה פלשתינית ביהודה, בשומרון ובחבל עזה מתגשמת, אף בליווי קשר פדרטיבי בינה לבין ממשלת ירדן, היינו חיים על חרבנו השלופה והאוכלת.

אם התנאים - כפי שנוצרו על ידי מדיניותנו - יוסיפו להתקיים, נחיה בשלום וחרבנו תישמר בנדנה. זהו ההבדל, והוא מכריע. כמובן, על חרבנו ותערה לא נוותר אלא באחרית הימים, כאשר כל העמים יכתתו חרבותם לאתים.²⁵ [...]

25 על פי הנביא (ישעיהו ב, ד): "וְכָתְתוּ חַרְבוֹתָם לְאֵתִים וְחַנְיֹתֵיהֶם לְמַזְמֹרוֹת לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גּוֹי חַרְבַּב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה".

מניעת מלחמה רב-זירתית

_____ מראשית ימיה של מדינת ישראל, מניעתה של מלחמה רב-זירתית היא מעקרונות היסוד של מדיניות הביטחון שלה. מנחם בגין דיבר על כך רבות במהלך השנים, ובפרק זה נביא מבחר מדבריו. ראשית נבאר את עצם הסכנה שבמלחמה כזו עבור מדינה קטנה ומאוימת כישׂראל, ולאחר מכן ניגע בקצרה בשלושה היבטים שונים של הנושא הזה: המדיני, הצבאי, והטריטוריאלי.

הסכנה של מלחמה רב-זירתית

"נאומו המלא של יו"ר התנועה מר מ. בגין בפתיחת הועידה הרביעית של תנועת החרות", עיתון חרות, ל' בתשרי תשי"ז, 5 באוקטובר 1956

הסכנה של מלחמה רב-זירתית הייתה בראש מעייניו של מנחם בגין, מראשית ימיה של המדינה. כך, בנאום זה משנת 1956, שבועות ספורים לפני מבצע קדש, דיבר בגין על הסכנה הנשקפת משליט מצרים דאז, גמאל עבד אל נאצר, שביקש לתקן את הטעות הערבית של פיקוד מבוזר מימי מלחמת השחרור, ולהקים פיקוד משותף לצבאו ולצבא סוריה, שיוביל מלחמה אחידה נגד ישראל. שאיפה זו של אויבי ישראל פושטת ולובשת צורות במהלך השנים, והיא מהווה אתגר ביטחוני מרכזי עבור ישראל גם היום.

[...]

מהי הסכנה של מלחמה כל-חזיתית? בשנת 1948 הושיענו אלוהי צבאות, עמדה לנו גבורת בנינו, הדפנו את האויב. אבל אל נשכח: אחת הסיבות להתגברותנו על האויב היתה קשורה בחולשתו, ואחת מחולשות האויב התבטאה בחוסר פיקוד אחיד. בימים אלה אנו עומדים בפני התפתחות נראית לעין כיצד שליט ערבי אחד מנסה לא לשוב עוד על השגיאה של קודמיו אלא להקים פיקוד ערבי אחיד בכל החזיתות, על פני היבשה, בצפון, בדרום ובמזרח, על פני הים ובאוויר. הוא חתם על הסכם הגנתי-התקפתי - או במלים אחרות: תוקפני - נגד ישראל עם סוריה. הוא התקרב לערב הסעודית. הוא משתלט באופן שיטתי על

שטח הכיבוש של מולדתנו הקרוי "ממלכת ירדן". כך הוא רוצה, מכל העברים, תחתיו להקים מפקדה צבאית ערבית אחת - והוא מתקדם לקראת המטרה הזאת.

[...]

אם זוהי התפתחות המצב המדיני והצבאי, אין ספק כי, כאשר האויב יחליט שבאה לו שעת כושר לנסות להסתער מכל עבר על מדינת ישראל, כדי - כפי שהוא אומר - להטילה הימה, לא זו בלבד שהוא יעשה זאת תחת פיקוד ערבי אחיד, אלא גם מתוך עדיפות כוח - אם לא בכל השטחים הרי במספר שטחים, ביחוד באויר, ביחוד ביחס לאווירונאי קרב ומפציצים, ביחוד ביחס לטנקים כפויים ולתותחים, ביחוד ביחס לאניות קרב וצוללות. אז מה יהיה?

גם בימי היאוש, גם בימים בהם שרינו התנבאו - עוד לפני מספר חדשים - להשמדת ישראל במשך שלושה ימים, לחורבן מדינת ישראל בעקבות המדיניות הבריטית או הסובייטית - אנו נשאנו בקרב העם את האמונה כי יהיו תנאי הלחימה אשר יהיו, כי יהיה כוחו של האויב אשר יהיה - אם יקום עלינו, על נשותינו, על ילדינו, על חרותנו, על עתידנו - בעזרת השם, למרות הכל, נכה אותו וננצח, ונניף את דגלנו מעל הר הבית, אף היום - בוודאי היום, לאחר שצבאנו חוזק (אלמלא התפארו בחיזוק זה דורשי שמירת הסוד לא הייתי אומר על נושא סודי זה מלה אחת) הרי בוודאי שגם היום נאמר: אם יקום האויב - כל הנוער העברי כולו, ללא הבדל השקפה, ללא הבדל סיעה, ישמע את הקריאה עליה חונך הדור: "עת יפרץ שׁוֹנָא מְאָרְב - אַז נְקוּמָה וְנִצְבִּיא: חֵי הַנְּעָר, חֵי הַחֶרֶב, חֵי הַדָּם הַמְּכִבֵּי"¹. ואז - הנוער העברי הלוחם, והעם למוד הנסיון, לא ירשו עוד לשום ממשלת מוכית בסנורים לחזור על השגיאה הגורלית שנעשתה בשנת 1948 ואשר בעטיה אנו משלמים, ונוסיף לשלם, בנהרי-דם; שום

1 מילים "שיר הדגל" של זאב ז'בוטינסקי.

שביתת-נשק שפירושה מלחמה ושפיכות דמים מתמדת לא תיחתם באי רודוס.² שלום ייחתם - בקהיר.

כן יהיה, בעזרת אלוהי צבאות כן יהיה. אולם מה המחיר, בדם, ביתמות, בשכול, בדמע, באבל, בבנים שאין יקרים מהם, שאנו נשלם עבור נצחון כזה בתנאים איסטרטגיים נשקיים, פיקודיים כאלה? - זוהי הסכנה.

[...]

2 על האי היווני רודוס נחתמו הסכמי שביתת הנשק בין ישראל לשכנותיה בסיום מלחמת העצמאות.

ההיבט המדיני - חוזי שלום

ישיבה מיוחדת של הכנסת - הישיבה המאתיים ושלוש של הכנסת
התשיעית - יום שני, י"ג באדר תשל"ט, 12 במארס 1979

בסימו של הטקסט הקודם פסל מנחם בגין מדיניות המסתמכת על הסכמי שביית נשק, שמשמרים את מצב המלחמה, לעומת הסכמי שלום, שמבססים יחסים בין מדינות על יסודות קבועים. תפיסה זו הנחתה את מנחם בגין במהלך תהליך השלום עם מצרים, שבו הדגיש כי חוזה השלום יהיה מרכיב אסטרטגי חשוב בביטחונה של מדינת ישראל, משום שבראש ובראשונה הוא יציל חיים, וזהו הדבר החשוב ביותר בביטחון; ושנית, הוא יסיר מצה"ל מעט מעומס השמירה על שלוש חזיתות: הצפונית, הדרומית, והמזרחית. ואכן, גם בחלוף עשורים מחתימתו, הסכם השלום עם מצרים נותר נכס אסטרטגי חשוב של מדינת ישראל. לכך מתייחס בגין בנאום זה שנשא בכנסת בעת ביקורו של נשיא ארצות הברית ג'ימי קרטר מעט לפני חתימת ההסכם.

יש לנו בעיית בטחון. הנה כי כן, לאחר שנחתום - כפי שאני מקווה - על חוזה השלום בינינו וביו מצרים תישאר איבה בחזית המזרחית והצפונית שלנו, כפי שנקבעה ובוטאה בוועידת בגדאד.³ מבחינת ריכוז הציוד זו תהיה בשבילנו חזית רצינית מאוד, ויהיה עלינו לעמוד על המשמר. ומשום כך כה רבה היא המשמעות של אותן קביעות שעליהן אנחנו דננו ושבהן אנחנו מצאנו את ההסכמה המתאימה. מה הוא בטחון בשבילנו?

3 ועידה של הליגה הערבית שהתאספה בבגדד ב-1978 ושבחה גינתה הליגה את מצרים על תהליך השלום עם ישראל.

אדוני הנשיא, כפי שאמרתי לך בבואי בפעם הראשונה כאורחך לארצך הגדולה: הבטחון בשבילנו אחד פירושו: חיי אדם, חיי אנשים, נשים וילדים בישראל.

[...]

כן, אנו למודי נסיון גם בדור הזה וגם בארץ הזאת. ולכן בשום תנאי ואופן לא נסכים להעמיד את האוכלוסיה האזרחית שלנו בסכנה של התקפות. אנו נגן עליה ונשמור עליה כי זו חובתנו הראשונה, חובתם של נציגי העם הזה. ואני בטוח שאתה ויועצריך, אדוני הנשיא, תבינו את הכלל הזה. הוא נוגע לכל איש בישראל. אנו שונאים שפיכות דמים ומלחמות. אנו חייבים לתת בטחון אמת לעמנו והוא שיאפשר גם בטחון אמת לשכנינו.

ההיבט הצבאי - ההרתעה

"סיפור בדים מדאיג", עיתון חרות, כ"ו בחשוון תשט"ז, 11 בנובמבר 1955

ההרתעה היא גורם מכריע במניעתה של מלחמה רב-זירתית, שכן בזמן שמתחוללת מלחמה בחזית אחת, ביכולתה למנוע התפשטות לחזיתות האחרות. על כך עומד מנחם בגין בטקסט הבא, הלקוח ממאמר שכתב בתקופה שבה הסכנה הצבאית שנשקפה לישראל מצידה של מצרים הלכה והתחזקה, לאחר שזו חתמה על עסקת נשק עם צ'כוסלובקיה.

[...]

משום כך אינני ממליץ על פתיחה מידית של מערכה כללית, התקפתית, בכל החזיתות. וודאי מבחינה מוסרית, היתה מערכה כזו מוצדקת לחלוטין, באשר תכליתה היא הצלת עם ומטרתה לא כבוש אדמות זרים, אלא שחרור ארץ אבות. אולם, מי שממליץ על פתיחת מערכה כל חזיתית, דרומה, מזרחה וצפונה, מוכיח כי יש לו מושג קלוש מאוד על אותו עסק ביש הקרוי לחימה [...]. מימי חניבעל קיים כלל איסטרטגי, גדול בפשטותו: רכז כוח, ואל תפזרו. למען צביטה קלה מספיקות שתי אצבעות שלובות: למען סטירת לחי מצלצלת, טובה כף יד פתוחה אף עם אצבעות ממושקות; אך לשם מתן נוק-אאוט יש להקפיץ אגרוף.

פיזור הכוח, ביחוד אם כוח המחץ אינו רב מדי, הוא שטות, אם הוא יזום; הוא סכנה נוראה אם הוא כפוי. לכן אנו קוראים, בטרם איחרנו את המועד שלאחר האחרון, למערך אופנסיבי בחזית המסוכנת ביותר ולמערך דפנסיבי בשאר החזיתות... כל היוצא להתקפה, חייב להתכונן להתקפת-

נגד, כלומר להגנה; וכל הניצב להגנה, חייב להתכונן להתקפה כלומר להתקפת נגד. יש אפשרות, כי כתוצאה של המערכה בדרום, יתקיפנו אויבינו מכוונים אחרים. אבל באותה מידה לפחות, ואף למעלה ממנה, קיימת האפשרות, אם נהיה ערוכים נגדם, כי לא יעיזו להסתער עלינו בידעם, כי היום אנו מסוגלים "לשרד" גם את צבאותיהם. כך אנו יכולים לפרוץ את טבעת הלכידה; למנוע את הסכנה האיומה הצפויה ממלחמה כל חזיתית; להציל את האומה לא רק מהשמדה, אלא ממלחמת-השמד. זוהי הדרך, ואי אחרת? אם לא נלך בדרך היחידה, שהיא טובה מבחינת המוסר והאיסטרטגיה כאחת, הרי מובלת האומה, עם כל יום החולף ללא מעש מכריע, לקראת מלחמת דמים בכל החזיתות הפרוצות, בעוד אין עוד שום יחס מתקבל על הדעת בין כלי הנשק, העומדים לרשותנו, ובין כלי המשחית, המופעלים, בחימת שאיפת ההשמדה, על ידי כל אויבינו.

[...]

ההיבט הטריטוריאלי יהודה ושומרון

"מצהרי יום הכיפורים", עיתון מעריב, ט"ז בתשרי תשל"ד, 12 באוקטובר 1973

גם באחיזה של ישראל בחבלי ארץ ששחררו במלחמת ששת הימים ראה בגין יתרון משמעותי, שכן היא מפחיתה את הסיכויים לחזית מזרחית ובכך מבצרת את ביטחון ישראל. לטענתו, חזית זו עלולה הייתה להשית סכנה גדולה על ישראל במלחמת יום כיפור: לו היו יהודה ושומרון נמסרים בחזרה לממלכת ירדן, הייתה החזית קרובה מאוד למרכזי האוכלוסין. לדבריו, שטחים אלה מהווים עבור ישראל טבעת ביטחון, שינוי של מטבע הלשון שטבע ערב מלחמת ששת הימים כשאויבי ישראל הקיפוה מכל צד: טבעת חנק.

[...]

המלה "שטחים" הוחדרה למילוננו השימושי. השבוע למדו אם לא הכל, הרי רבים, מה הם לנו, לחיינו, לביטחוננו, לקיומה של מדינת היהודים. נשער בנפשותינו, כי תכניות הנסיגה לסוגיהן היו מתבצעות, כפי שרצו בעליהן; מה היה מצבנו ביום, בו האויב החליט לתקוף את מדינת היהודים. על אילו שטחים היו סוגרים אלפי הטנקים שלו? על אילו מקומות יישוב היו מוטלות פצצות מן האוויר? ולו חולקה ארץ ישראל המערבית, כלום לא היתה לנו, כבר ביום הכיפורים, חזית שלישית לעמוד בה, ובאיזו קירבה למרכזי האוכלוסין שלנו? לפני שש שנים ומחצה, כתבנו בהחלטה גורלית, כי אויבנו הקיפוננו בטבעת חנק; היום יש סביבנו טבעת ביטחון. זהו ההבדל. לאור הניסיון של שלושת

הימים האחרונים זה הבדל גורלי. מתברר כי ארץ ישראל היא, במלוא משמעות המושג, ארץ חיינו. על קביעה זו אפשר להוסיף הסברים רבים; נביאם בהזדמנויות שונות, אך ביום אחר.

[...]

יוזמה והתקפה מקדימה

_____ בגין דגל במדיניות של יוזמה נגד אויביה של מדינת ישראל ותפס כל פעולה של ישראל נגד המאיימים עליה כפעולת הגנה, גם אם לא קדמה לה התקפה ממשית של האויב אלא רק איומים או התארגנות. רעיון זה בא לידי ביטוי במדיניות שבה דגל בנושא המלחמה בטרור: מתקפה מתמדת נגד ארגוני הטרור, חבריהם ובסיסיהם. בגין התנגד למדיניות של תגובה נקודתית, תגמול,¹ לאחר שכבר בוצעו התקפות דמים. לדעתו, גם כאשר ישראל נאלצת להגיב לפעולת טרור, הרי יש לעשות זאת בעוצמה ולא להרפות, כדי למנוע אפשרות של התחמשות והתארגנות מחודשות של המחבלים.

עיקרון זה יושם על ידי בגין כראש ממשלה כשיצא למבצע שלום הגליל, וגם שנה קודם לכן, כשהורה על חיל האוויר להשמיד את הכור הגרעיני בעיראק. באותה הזדמנות נטבעה "דוקטרינת בגין", שעל פיה ישראל לא יכולה לאפשר למדינה עוינת לפתח נשק להשמדה המונית.

1 במהלך העשורים הראשונים לקיומה של מדינת ישראל, אזורי הגבול היו נתונים לתוקפנות מתמדת של כנופיות פדאיון שביצעו פשיטות בכפרים, בערים ובקיבוצים ורצחו אזרחים. מדיניותה של ממשלת ישראל הייתה מדיניות של "פעולות תגמול", דהיינו מבצעי תגובה על אותן פעולות, שבהם פשטו חיילי צה"ל על כפרים מהעבר השני של הגבול והרגו גם הם באנשי האויב. לעיתים קרובות נהרגו בפעולות אלה גם אזרחים. בגין ותנועתו התנגדו למדיניות זו.

מלחמה בטרור

בתת פרק זה נביא שני נאומים של מנחם בגין בכנסת. הראשון, לאחר הפיגוע הרצחני נגד ספורטאי המשלחת הישראלית לאולימפיאדת מינכן ב-1972, והשני לאחר הפיגוע במעלות במאי 1974, שבו רצחו מחבלים 28 ישראלים.

בגין מגנה את מדיניות התגמול של ממשלת ישראל, וקורא לנקוט מדיניות של "מתקפה מתמדת, בלתי-פוסקת, נגד המרצחים ובסיסיהם". כמו כן מציע בגין להכות במדינות הנושאות באחריות; ליזום פעולות הסברה בעולם כדי להשפיע על דעת הקהל ולקבל רוח גבית מהמעצמות לפעולות מהסוג הזה; להקים יחידה מיוחדת ללוחמה בטרור; ועוד.

יש לציין כי כחלק מהפקת הלקחים של פיגועי השנים ההן, אכן הוקמו בישראל גופים מספר ללוחמה בטרור: בצה"ל הוקמה יחידת הלוט"ר (לוחמה בטרור); ובמשטרה הוקמה הימ"ם.

| "מתקפה מתמדת, בלתי-פוסקת, נגד המרצחים ובסיסיהם"

כנס מיוחד של הכנסת - הישיבה השלוש מאות ושלושים ותשע של הכנסת השביעית - יום שלישי, ד' בתשרי תשל"ג, 12 בספטמבר 1972

[...]

אדוני היושב-ראש, השאלה העומדת לפנינו היא מה לעשות בעתיד. אשמיע את קריאתי לממשלה במישרין: יריבינו, רבותינו, עמיתינו לשעבר, אנחנו פונים אליכם בקריאה היוצאת מעמקי הלב: אל עוד בפילוסופיה של תגמול. בוודאי, חוסר תגובה על רצח בימינו - פשוט אין עולה על הדעת

להשלים עמו. אבל הפילוסופיה של תגמול לא תעמוד לנו. אני מדבר בשם מורה ששמו הנסיון. חיל האוויר תקף בסיסי מחבלים בסוריה ובלבנון.² אם עתה ניתן לימים או לשבועות לעבור - אי-אפשר יהיה לומר שאין בטחון כי זוועת דמים נוספת לא תבוא חלילה עלינו. נהפוך הוא. אפשר לומר בבטחון כי מעשה דמים נוסף ייעשה על ידי אויבינו. צר לי לצער את כולנו. מה הברירה לפנינו? כך זה יהיה, חלילה. לאחר זוועת הדמים בלוד³ אמרנו מעל הבמה הזאת: "אולם הבעיה היסודית העומדת לפנינו היא לא מה שאנו מכנים לאחרונה, במידה רבה של פשטנות, תגמול. הבעיה היסודית היא אחרת. ובכל לבי אני משוכנע שבימים אלה ובדיון זה על כולנו לומר: מלאה הכוס. היא מלאה בדם ובדמעות ובזוועה ובתמרורים. אם זאת אפשר לעשות, בדור של אושוויץ, לעיני העולם כולו, ולהשתבח ולהתפאר בכך, להבטיח המשך, ואפילו להודיע שהמעשים הבאים יהיו עוד נוראים מזה שבוצע בלוד, והעמים שומעים, והממשלות שומעות - בתנאים כאלה לא נוכל להסתפק בתגמול ובוודאי לא באיגרת".

אז כווננו הדברים לביירות. יש לכוונם גם לבירות ערב האחרות האחריות: לא תוכלו להמשיך במצב זה, במעשים כאלה ובחסות כזאת. יש שתי אפשרויות: האחת - שתפזרו את האירגונים הללו, לא תתנו להם שום אפשרות של קיום תיכנון ופעולה; והשנייה - אם לא תעשו כן, אנחנו הישראלים נשתמש באמצעים העומדים לרשותנו כדי להגיע להגשמת המטרה האנושית הזאת.

צר לנו. לא פעלנו ולא הגענו להגשמת המטרה האנושית הזאת. ובאה מינכן. נוכח הנסיון הזה חייבים אנחנו לומר איש לרעהו: אם פעולת חיל

2 בתגובה לפיגוע במינכן תקפו מטוסי חיל האוויר הישראלי עשרה בסיסים של מחבלים בסוריה ובלבנון. בהמשך בוצעו פעולות נוספות, כמו מבצע "זעם האל", שמטרתו הייתה להרוג את חברי ארגון "ספטמבר השחור" שהיה אחראי לפיגוע במינכן.

3 הפיגוע בשדה התעופה לוד (כיום נתב"ג) שבו נרצחו 24 אנשים, שמונה ישראלים והיתר תיירים מפוארטו ריקו, בידי מחבלים יפנים, שליחים של החזית העממית לשחרור פלסטין, במאי 1972.

4 בגין מצטט מנאומו בכנסת ב-5 ביוני 1972, לאחר הפיגוע בלוד.

האוויר היא תגמול, ויעברו ימים, שבועות, ולא נוסיף להכות במרצחים הללו בכל מקום שבו הם נמצאים, קרוב ורחוק - יוסיפו, חלילה, להרוג יהודים, יוסיפו לשפוך את דמנו. אין עוד בכך שום ספק.

לכן לא עוד הסתפקות בתגמול. אנחנו תובעים מתקפה מתמדת, בלתי-פוסקת, נגד המרצחים ובסיסיהם; במדינות ערב הנושאות באחריות למעשי הדמים צריך להלום, באופן שהמהלומות שננחית בהן יכאבו, יכאיבו להן. והעם צריך לשמוע מפינו: לא נוכל עוד להניח להם ולנוח אחרי מעשה תגמול. קמו עלינו זדים. יהודי באשר יהודי - הם את דמו מבקשים. כמה פעמים יראה העולם את אשר אירע בלוד ובמינכן?

ודאי שצריך להכשיר את דעת כל העמים לקראת מתקפה מתמדת כזאת. זה תפקידו של הדיון. זאת חובתה היום של הכנסת. אבל המתקפה צריכה להיות מתמדת, לא עוד פילוסופיה של תגמול. עד שנשים קץ למזימותיהם, לתיכנונם ולביצועם, לעצם קיומם של האירגונים המרצחים הללו.

יש בישראל מוחות, יש בישראל כוחות. אלה לא שנות השלושים. יהודי יצא מארץ ישראל, מארץ אבותיו, אליה שב, בה יישר את גבו, היה לבן חורין - ומה? באירופה יחשוש לדבר עברית, הסמל בהא הידיעה של חידוש ימינו כקדם, משום שיש כמה מאות "כלומניקים" - אבקש את סליחת אדוני היושב-ראש על הביטוי העממי - שניתן להם נשק קטלני על-ידי מדינות והם נסבלים במדינות אחרות? האם נשלים עם מצב כזה, אחרי השמדת שישה מיליוני יהודים, אחרי התקומה הלאומית?

יש מוחות ויש כוחות, וצריך להפעיל אותם. ואם כדי לרדוף את הפושעים הללו ואת המרצחים הללו עד חרמה, באופן שהם יהיו החוששים, המפחדים, כדי שכל יזמה תינטל מהם - אם לשם כך דרושה במסגרת מערכת הבטחון יחידה מיוחדת, יש להקים אותה. לא עוד פילוסופיה של תגמול.

ודאי שמוטב שנעשה את הפעולות האנושיות הללו, שמטרתן להציל, בהסכמת המדינות. איך אמר אותו מפקד המשטרה במינכן? "לאחר

שממשלת ישראל סירבה לדון על שיחרור אסירים - נידונו הישראלים למוות".⁵ דברים איומים. אנחנו צריכים לעשות את הפעולות האנושיות הללו כדי שלא יהיו עוד יהודים שנידונו למוות. מוטב שנעשה אותן בהסכמת המדינות. אין הן יכולות לטעון, מבחינה מוסרית, לסוגיה הגדולה של ריבונות. התייתכן פגיעה חמורה יותר בריבונותה של מדינה, אם בשטח מתארגנים אנשים במטרה ברורה לרצוח אזרחים של מדינה אחרת, ובשטח של אותה מדינה לא רק התיכנון קם, אלא גם הביצוע? זה מותר מבחינת הריבונות הנפגעת? ולגונן על האנשים "הנידונים" - כלפי החובה האנושית העליונה הזאת יבוא מישהו בטענה של ריבונות נפגעת?

מישהו העלה רעיון של אמנה בין-לאומית. אבל עלינו להיות ריאליסטים. עד אשר האמנה תנוסח על-ידי משפטנים; עד אשר יימצא רוב מתאים באירגון האומות המאוחדות כדי לקבלה; עד אשר הממשלות תסמוכנה ידיהן עליה, ועד אשר הפרלמנטים יאשרוה - שנים תחלופנה. ובינתיים? בינתיים חובתנו לפעול. ואם אפשרית הסכמה - יש לבקשה. מדובר בהסכמים דו-צדדיים - הביטוי הלועזי המקובל הוא "בילטרליים" - בין ישראל לבין כל אחת מן המדינות שבהן פועלים אירגונים אלה בגלוי, אם בהכרה מלאה ואם מתוך עצימת עין. גם בכיוון זה צריך לפעול במהירות המקסימלית.

אבל זה איננו יכול להיות תנאי לפעולות ההגנה שלנו. משום שאזרחינו ובנינו, לא אחרים, מותקפים בגלל הלאום שלהם, בגלל אזרחותם הישראלית, בגלל השתייכותם לעם היהודי. רק לעמנו נעשים דברים כאלה במדינות שונות. זוהי איפוא לא רק זכותנו, אלא גם חובתנו.

5 מנחם בגין מתייחס כאן להודעה שפרסמו שר הפנים הגרמני הנס דיטריך גנשר, מפקד משטרת מינכן מנפרד שרייבר ושר הפנים של מדינת בוואריה בגרמניה ברוננו מארק, ולפיה "ההחלטה הסופית לשימוש בכוח בניסיון למנוע את חטיפת בני הערובה נתקבלה לאחר שנועד רשמית שממשלת ישראל מסרבת לשחרר 200 שבויים ערבים תמורת שחרור אנשי המשלחת הישראלית".

[...]

עוד פנייה אחת כלפי פנים. מורי ורבותי חברי הכנסת, זה בית-נבחרים של מדינה דמוקרטית. יש בו אסכולות שונות, דעות שונות, אנחנו מאמינים בזכותנו לארץ ישראל. נשאנו אמונה זו משחר נעורינו, נוסף לשאת אותה. זכינו לימים גדולים, אדירים, מבחינת ההגשמה של הציונות כפי שלמדנו אותה כולנו מהרצל וז'בוטינסקי, מנורדאו ווייצמן וכן גוריון בתקופות שונות, ומוועידת "השומר הצעיר" בשנת 1927. זו הציונות. ארצנו היא. לעתים אנחנו מהלכים תוהים ובוהים: מה בכל זאת קרה לנו שעם ההגשמה קמו בתוכנו אנשים האומרים: כן, זכות, אבל... מה אבל? למסור חלק של נחלת אבותינו? עכשיו אני מבקש מכם לשקול: נניח שהיינו עושים את הדבר הנורא הזה. האם שלום יהיה לנו מאנשים אלה, או תוספת כוח איומה תקום להם, באלפים וברבבות?

ה"טיימס" כתב ב-7 בספטמבר - אני מצטט בתרגום: "העתון הזה" - כך כתב ה"טיימס" - "ממליץ לפני ישראל לעשות ויתורים למען השלום. אין לנו סיכוי לשכנע את ישראל כי יש לה אינטרס בעשיית הוויתורים, כאשר התשובה הבלתי נמנעת היא: ויתורים לאנשים כאלה - מה טובה תצמח מהם?" האם נסיגה תביא לכך שהם יניחו לנו, כאשר היום ברור שכל המגמה היא להשמידנו, ומאחורי אירגוני המרצחים - מדינות ערב? בעוד כמה שעות, במדינה ערבית, תיערך הלווייה. אנחנו נשמע את הדיה. כבר שמענו את הדברים שהושמעו מרובן של מדינות ערב: זו הדרך. הרי זו המגמה, זו המזימה.

נלמד איפוא גם את הלקח הזה ונעמוד מול אויבינו ונהדוף את התקפותיהם, ונעשה את הכל כדי למנוע את מזימות הרצח שלהם, ונדאג לכך שזוועת הדמים במינכן לא תהיה עוד חוליה אחת במעשי הרצח הנתבעים המבוצעים נגד בני העם היהודי, אלא תהיה האחרונה.

"להשיג את המרצחים בכל מקום ובכל שעה"

הישיבה הארבעים ושבע של הכנסת השמינית - יום שני, כ"ח באייר תשל"ד,

20 במאי 1974

בעמדנו בפני התקפת דמים של נאציזם מחודש על תושבינו, על נשותינו וילדינו, עלינו לדעת איך להדביר אותה. הדרך היא במתקפה מתמדת. אילו פעמים אמרנו מעל הבמה הזאת, אדוני היושב-ראש, בשנים האחרונות, מול מעשי הרצח ותכניות ההשמדה הללו נשתחרר מן הפילוסופיה של התגמול. הם הורגים בנו ואנחנו מגיבים. אין עוד ללכת בדרך הזו, כי אם נלך בה, כאילו בין תגמול לבין תגמול אנו משלימים מראש עם שפיכת דמי נקיים. נניח שבשנות הארבעים היה לנו נשק, חיל אוויר, ארטילריה, כלי מלחמה אחרים, והיינו יודעים היכן למצוא את הימלר או את אייכמן, או את אנשי הגסטאפו, את אנשי ס.א. או ס.ס. - מה היינו עושים? הם היו מוליכים רכבת לאושביץ עם ילדים שלנו ואנחנו היינו פוגעים בהם באיזה שהוא מקום. ואחר כך מה היינו עושים? ממתנינים עד שתלך רכבת אחרת? אין ספק בלבנו כי אילו אז היה נשק בידינו היינו מכים במרצחים הנאצים בכל כוחנו יומם ולילה, בכל מקום, בכל שעה. כי הן רק בדרך זו יכולנו להציל את אחינו, אחיותינו, תינוקותינו. הוא הדין בימים אלה. בין תגמול לתגמול הם מתארגנים מחדש, מקבלים נשק נוסף, מקימים חוליות, מחפשים דרכים, מבקשים מודיעים ומשלחים את המרצחים לתוך בתינו כדי להרוג אישה הרה עם הילד ברחמה.

בין קריית-שמונה לבין מעלות - ארבעה שבועות בלבד, מן התגמול שביצענו בדרום לבנון, ועינינו הרואות.⁶ משום כך אנחנו דורשים מאלה הממונים על בטחוננו לא להשתמש עוד בשום פילוסופיה של תגמול חד פעמי או חוזר, אלא לנהל מתקפה מתמדת בלתי-פוסקת ולהשיג

6 שני פיגועים בוצעו על ידי ארגונים פלסטיניים בקריית שמונה ובמעלות בהפרש של כחודש. בפיגוע בקריית שמונה נרצחו 18 ישראלים ונפצעו 15, ובפיגוע במעלות נרצחו 28 ונפצעו 68. בעקבות הפיגוע בקריית שמונה, צה"ל פשט על מספר כפרים בדרום לבנון, פשיטה שלא מנעה את הפיגוע הבא במעלות. את הפעולה המצומצמת מבקר בגין בדבריו.

את המרצחים האלה בכל מקום ובכל שעה. הם בהישג ידינו. כוח אדיר לרשותנו, רק נפעיל אותו בדרך המתאימה כדי שלא יוכלו עוד לעולמים לבצע את אשר עשו הזדים הללו בקריית שמונה ובמעלות.

[...]

שלישית, דרוש ארגון מיוחד ללחום במרצחים הנאצים האלה, אירגון ממלכתי. שום אירגונים פרטיים. המיפנה ההיסטורי בתולדות העם היהודי חל עם הקמת מדינתנו, חידוש עצמאותנו, מאז המדינה היהודית חייבת להגן על כל יהודי - על חייו, על חירותו ועל כבודו. אבל המדינה חייבת להקים את האירגון המיוחד הזה ולקיימו כדי שכל נאצי יידע - הוא לא יוכל עוד לשפוך דמם של תינוקותינו. בראשו - דמם.

[...]

לפני שבע שנים נעשה המעשה האדיר בהיסטוריה של עמנו וזכינו לשחרר את ירושלים, שהיתה לעיר שחوبرה לה יחדיו. יהי רצון ועמנו יגבר בזכות אהבת ישראל וארץ-ישראל, שבשמה הלכו חיילינו ללחום על שיחרור ירושלים, על המשבר העמוק הפוקד אותו בימים אלה, ונדע כולנו לעמוד על זכותנו לירושלים ולארץ-ישראל.

המערכה שבין המלחמות יעילות המתקפה המתמדת

"מי הם החפים מפשע", עיתון מעריב, י"ט באב תשל"ג, 17 באוגוסט 1973
במאמר זה מתאר בגין את יעילותה של מדיניות ההתקפה המתמדת,
שלה הוא מייחל, כאשר היא מיושמת: היא גורמת לשיתוק של המחבלים,
מונעת מהם את האפשרות להתארגן מחדש, ומטילה עליהם פחד. בדבריו
מיטיב בגין לתאר את מה שמכונה היום "המערכה שבין המלחמות".

[...]

יש לנו גם ניסיון אחר. כל איש בארץ ישראל, ומחוצה לה, יודע כי בפינות
שונות של העולם, במזרח התיכון ומעבר לו, יושבים אנשים וזוממים
ומתכננים ומבצעים את הזוועות בלוד, במינכן, באתונה,⁷ באמסטרדם⁸,
בחרטום⁹ ועוד ועוד. אין עוד ספק כלל, כי, אם הם לא יופרעו בתיכונם,
יבצעו את זממם. השאלה היא, אם אין חובה, אנושית, עליונה, לנסות
לשתק את אירגוני המרצחים הללו, או אם יש זכות לא לנסות להביא
לשיתוקם. נראה לי, כי התשובה ברורה, משתי הבחינות גם יחד. אין

7 פיגוע באתונה בדצמבר 1968 שבו תקפו מחבלים פלסטינים מטוס אל על שהתכונן להמראה.
בפיגוע נרצח ישראלי אחד.

8 ייתכן שבגין מתייחס לניסיון הפיגוע במלון באמסטרדם בעת ביקורו של הירוהיטו קיסר יפן
בעיר, ב-11 באוקטובר 1971. הפיגוע תוכנן על ידי קבוצת "הנוער האדום", שהיתה קשורה
לארגון החזית העממית לשחרור פלסטין.

9 מתקפה על גשרירות ערב הסעודית בחרטום על ידי מחבלים פלסטינים במרץ 1973. המחבלים
חספו עשרה דיפלומטים ותבעו שחרור אסירים מארצות הברית ומישראל.

זכות להמתין עד שמזימת הרצח תבוצע; יש חובה למנוע את ביצועה.

משום כך תבענו מזמן להינתק מן הפילוסופיה והנוהג של התגמול. אנשי גח"ל¹⁰ השמיעו את התביעה הזאת, לפני ואחרי מאורעות מסוימים, אם בהתייעצויות, שאינן נועדות לפרסום, ואם מעל הבמות שערכן הוא דווקא בפומביותן. לא מיד נתקבלה הצעתנו לעריכת מתקפה מתמדת מול מזימת רצח קבועה. הוספנו להסביר, לשכנע, כל זוועת דמים חדשה הוכיחה את צדקת עמדתנו. אם נמשיך בתגמול לאחר מעשה, אם נוסיף להמתין עד אשר מעשה דמים חדש יבוצע, כאילו השלמנו עם ההנחה, כי מספר לא נודע של יהודים יהיה לקורבנם של מבקשי נפשם. המחשבה שבמקום סתר הוצא גזר דין מוות על בני העם היהודי, והשאלה של ביצועו אינה אלא של זמן - מחשבה כזו, התואמת את המציאות, כפי שנוצרה בשנים האחרונות, אין לסבול אותה, בייחוד בדור ההשמדה והתקומה. הוכח, אפוא, בעליל, כי אין דרך אחרת למלחמה באירגוני המרצחים אלא במתקפה מתמדת וכוללת עליהם.

משהוחלט ללכת בדרך זו, נתברר במהרה, כי היא יעילה מאוד, כי היא מבטיחה הצלת חיים. ניטול למופת מוכיח את המבצע, מלפני מספר

אין
זכות
להמתין
עד
שמזימת
הרצח
תבוצע;
יש חובה
למנוע את
ביצועה.

10 גוש חרות ליברלים, המפלגה שהנהיג מנחם בגין בשנים 1965-1973.

חודשים, בתוך ביירות.¹¹ אחר המעשה ההוא, שבו גם סבלנו אבידות בנפש, נותקו חוטים רבים בין אלה הקרויים מחבלים. אימה ופחד נפלו עליהם. הם הזכו בתדהמה. במקום לחשוב על תכניות נוספות, או חדשות, לשפוך את דמנו, היה עליהם לחשוב על מחסה לעצמם, על אמצעי זהירות נסתרים, על בסיסיהם הפרוצים, ושליחיהם החשופים.

[...]

אפשר לומר, כי כעבור זמן-מה, הם עורכים מה שמכונה רה-ארגון בשורותיהם, ושוב הם מוכנים לתכנן, לתקוף, להרוג. ייתכן, שכך הוא, אבל בינתיים, בין התקפה אחת שלנו לבין רעותה, הם משותקים, ואינם מסוגלים להוציא אל הפועל את תכניותיהם, אשר מספרן הוא ממש בלתי מוגבל, אם המטרה היא לפגוע, בכל רחבי תבל, באוכלוסייה אזרחית. למען ה"בינתיים" הזה עלינו ללחום. יש בו הצלת נפשות. ובמידה שהוא יתרחב, כתוצאה מהתמדתנו, יגדל מספר האנשים שניצלו ממוות. התייכן מצווה אנושית חשובה מזו?

[...]

יש להבין, כי זוהי, גם על פי המושגים המקובלים, מלחמת קיום. לרשותם של אויבינו אלה, המבקשים את דמו של כל יהודי, עומדים אמצעים כמעט בלתי מוגבלים. מדינות נפט ערביות מספקות להם מיליוני דולרים. תומכות בהם מעצמות מזרחיות ומדינות אירופאיות. כלי נשק וחומרי נפץ לא יחסרו להם. מדריכיהם יכולים להיות גם נאצים, גם אנשי השמאל החדש. שירותי הריגול שלהם מוסתרים בשגרירויות חסינות. כל העולם הוא להם חזית; כל היהודים הם להם מטרה. נשער בנפשותינו, כי אין אנו הולמים בהם, באופן מתמיד, אנה אנו באים?

[...]

מבצעים נגד הטרור גם במחיר של מלחמה

הישיבה הארבע מאות ואחת של הכנסת השנייה - יום רביעי, י"ט באדר
ב' תשי"ד, 24 במארס 1954

בנאום זה קורא בגין לממשלה ליזום פעולה, גם מלחמתית, נגד שפיכת הדם היהודי על ידי המחבלים. לשאלה אם מותר, או כדאי, ליזום מלחמה כדי לשים קץ להתקפות האויב שאינן נתפסות כהכרזת מלחמה, משיב בגין שהמלחמה מתנהלת גם כך. יש להכיר בה, ולנהל אותה כפי שמנהלים מלחמה. רק כך, רק באמצעות מלחמה, תיפסק שפיכות הדמים המתמדת.

[...]

בבואנו לשמש פה לזעקה החרישית הזאת הפורצת מכל לב יהודי, אין אנו כרגיל נענים, אלא, בהתאם למסורת הגלותית, אנו נשאלים: ומה אתם מציעים - מלחמה? אין אמת ואין כנות בשאלה הזאת, איש לא צריך ואיש לא יכול להציע מלחמה אם היא קיימת, מתנהלת, משתוללת, לא נפסקת, גוברת והולכת. עליכם להבחין, למען הכנות ובשם האמת, בין מלחמת דמים מתמדת הקרויה בלע"ז "גרילה" לבין מלחמת חזית גלויה כללית. כל איש צבא, עברי או זר, יאמר לכם, כי דווקא במאה העשרים, על אף שתי מלחמות עולמיות, הגרילה היא שיטת המלחמה המסוכנת ביותר והקשה ביותר להתגברות. על כן עליכם להשיב לשאלה, לא אם לעשות מלחמה, אלא איך להפסיק את המלחמה, כיצד לשים קץ לשפיכות הדמים.

אם תשאלונו, אם מותר לשים קץ לשפיכות הדם העברי והערבי כאחד על ידי מלחמה, על ידי מלחמת חזית גלויה וכללית, נאמר: הן, מותר. האנושות שהתנסתה במשך דורות, וביחוד בדור האחרון, בהונאת הבריות על-ידי התוקפנים, בדיכוי, בשעבוד, נטשה מזמן את הכזב של הפאציפיזם המזויף הממייט עליה אסון אחרי אסון; האנושות למדה להבחין בין מלחמת אספארטקוס לבין מלחמת קריסוס,¹² בין מלחמת צדק לבין מלחמת עוול. אילו אנו היינו יוזמים, בהתקפת נגד, מלחמת חזית גלויה, לא היינו עושים מלחמת עוול אלא מלחמת צדק, לא היתה זו מלחמה למען שפיכות דמים אלא כדי לשים לה קץ; לא היתה זו למען כיבוש אדמת זרים, אלא למען שחרור אדמתנו, מכורתנו, לא היתה זו מלחמה למען מלחמה, אלא למען השכנת השלום. אולם אנו מאמינים, כי, כדי לשים קץ למלחמת הדמים המשתוללת, אין הכרח במלחמה כללית לפי יזמת ישראל. יש מדיניות אחרת מזו המתנהלת על ידיכם.

אין לי זמן לפרטה; על כן אכנה בהגדרה כללית: מבצעי הגשמה בשעות כושר. אז אתם תגידו: ומי לידנו יתקע, שכתוצאה ממבצע הגשמה, שאנו נבצעו בשעה שבה אנו נבחר, במקום שאנו נקבע אותו - לא תפרוץ מלחמה כללית לפי חמת הערבים? על כך בכנות ולמען האמת נאמר: סיכון כזה קיים. אך האמת השלמה היא, כי אין הכרח בזה. כאשר ביצענו את מבצע "עין",¹³ פתחנו בהתקפת נגד בחזית אחת, וכל שאר החזיתות הערביות שקטו. זהו ענין של שעת כושר, של רכישת בעלי ברית, של הכשרת דעת הקהל, של עשייה מתוך שיקול ותבונה.

12 ספרטקוס, או אספארטקוס, היה ממובילי מרד העבדים השלישי נגד הרפובליקה הרומית בשנים 71-73 לפני הספירה. קריסוס (115 לפני הספירה-53 לפני הספירה) היה הגנרל הרומי שהוביל את דיכוי המרד.

13 מבצע חורב, או מבצע עין, היה מבצע של צה"ל נגד חיל המשלוח המצרי בנגב ובסיני בסוף מלחמת העצמאות. במסגרתו הצליח צה"ל להניס את הצבא המצרי מרוב השטח של דרום ארץ ישראל.

ודאי שישנו סיכון, בכל מעשה ישנו סיכון. האם אין סיכון בחוסר המעש שלכם? הברירה למדיניות שאנו מציעים לכם היא אחת: מלחמת דמים בלתי פוסקת, כפי שאחד מכם כבר אמר, אולי לשנות דור, ובסופה - מלחמת חזית כללית לפי יזמת הערבים, ובשעה שהם ימצאו לנבונה וכשרה מבחינתם. זוהי הפרספקטיבה שאתם נותנים לדורנו, לילדינו. אולי מישוהו שוב יטען את הטענה - ידאג העתיד לעתיד. האם לא נבגוד בשליחותנו? האם לא הוטל על הדור ששחרר חלק מהמולדת, והקים את עצמאותנו - למסור לילדיו מדינה ללא "סיכוי" של טבח והשמדה?

אולם אתם אינכם מקבלים את המדיניות הזאת, אתם דוחים אותה, יש לכם בשבילה מלות גנאי ולא ביטויי הבנה. אם כן הדבר - עליכם ורק עליכם להשיב על השאלה: עד מתי יישפך דמנו? אל תשאלונו - מותר לי לאמר, אל תעיזו לשאול אותנו: מה לעשות? בידכם הצבא, לא בידנו; בידכם ההכרעה הפוליטית, לא בידנו. עד מתי איפוא יישפך דמנו? מה הדרך, מה אמצעי בטחון? ליווי? שנת 1936, 1938¹⁴ הרי אז פניתם אל השלטון הנכרי, בפרוע ערב פרעות בישראל, ואמרתם לו בהאי לישנא: או שאתם תתנו לנו בטחון חיינו, או שתודו שאין אתם מסוגלים לשמור על השלום בארץ הזאת. כלום אין לאזרחי ישראל אותה הזכות לפנות אל הממשלה העברית ולאמר לה: או שתשכינו שלום, תשימו קץ לשפיכות הדמים, או - תודו בפני עם ועדה שאין אתם מסוגלים לעשות זאת. אמצעי בטחון, ליווי מכוניות? "הרוצחים ירצחו, העולים יעלו, הבונים יבנו?" בשביל כך הקימונו מדינה, שפכנו את דמנו, אלפי בנינו נפלו - כדי שיהודים ייהרגו במולדתם, במדינתם, ואתם תנחמונו, כי אלה שנטבחו במעלה העקרבים¹⁵ אינם האחרונים? "עוד ייהרגו; תמיד

14 בגין מתייחס למאורעות תרצ"ו-תרצ"ט ("המרד הערבי הגדול") שבהם פורעים ערבים תקפו יהודים ברחבי הארץ. 500 יהודים נהרגו. לעיתים קרובות נזקקו יהודים לליווי של כוחות הביטחון הבריטיים כדי לא להסתכן.

15 הפיגוע במעלה עקרבים התרחש במרץ 1954 ובו נרצחו 12 ישראלים.

נהרגו יהודים בארץ ישראל¹⁶!

התשובה בידיכם. מדיניותכם הביאה, אדוני ראש הממשלה, לשפיכות הדמים. אין זו חכמה לאחר המעשה. הזהרנוכם למן שנת 1949, מן היום בו חתמתם על שביתת הנשק, שמשטר זה הקרוי בפיכם "משטר שביתת נשק" יביא לשפיכות דמים; הדברים כתובים בפרוטוקולים; תוכלו לקרוא בהם. עליכם איפוא לתת את התשובה - היישף עוד דמנו או נחייה כאנשים חפשיים במדינתנו, ונוכל לנוע בדרכים לפי בחירתנו, ונשלח את ילדינו צפונה ונגבה ולא נחרד פן אחד מהם לא ישוב?

[...]

16 לא ברור מהיכן לקוחות שתי המובאות בתוך דבריו של מנחם בגין.

איום גרעיני והצורך המיוחד בהסרתו¹⁷

דוקטרינת בגין היא העיקרון שלפיו ישראל לא יכולה לתת למדינה עוינת לפתח נשק להשמדה המונית, משום שנשק זה עשוי להוות סכנה קיומית עבור מדינת ישראל. בגין טבע את העיקרון הזה כאשר הורה על חיל האוויר להשמיד את מתקני הגרעין בעיראק. כך נהגה מדינת ישראל גם ב-2007, כשהשמידה את המתקן הגרעיני בסוריה.

| כושר גרעיני ובליתנו

עיתון היום, "ט באדר תשכ"ו, 11 במרץ 1966

במאמר זה פורס מנחם בגין את תפיסתו הכללית באשר לנשק גרעיני ובאשר לזכות, ליכולת ולצורך של ישראל לפתחו. המאמר אינו עוסק ישירות בדוקטרינת בגין, אך הוא מעניין מצד העיסוק במשמעות הגיאופוליטית של נשק גרעיני, שהוא חדש בהיסטוריה האנושית, ובצורך הביטחוני ובהצדקה המוסרית של החזקתו בידי ישראל.

17 הנימוק למיקומו של נושא זה בפרק על היוזמה ההגנתית נמצא בדבריו של מנחם בגין עצמו, שקישר ישירות בין רעיון היוזמה המונעת לבין תקיפת הכור בעיראק, בנאום בחירות בכיכר מלכי ישראל ביוני 1981:

"אין עוד תגמול. יש יוזמה מונעת: אנחנו יוצאים לקראתם, חודרים אל תוך בסיסיהם ושם אנחנו עושים בהם שפטים. איננו עוד מחכים עד שיבואו אלינו וישפכו דמנו. אנחנו חודרים אל הבסיסים של המחבלים ואנחנו לא נותנים להם מנוח, לא ביום ולא בלילה. לעתים אנחנו מכים בהם שלוש פעמים בעשרים וארבע שעות, מן הימ, מן היבשה, מן האוויר. חיל ורעדה מנת חלקם. אימה ופחד נפלו עליהם. אין להם זמן להתארגן ולתכנן ולהתנפל עלינו. [...] עליפי שיטה זו, [...] יצאו טייסיו לעבר בגדד והשמידו את הכור האטומי. היום אין כבר ספק שסדאם חוסין, אותו עריץ דמים אשר רצח במו ידיו את טובי ידידיו כדי להשתלט על ארצו, הכין לנו פצצות אטומיות."

א.

עולמנו עומד על בלימה. תרתי משמע. הבורא תלה ארץ על בלימה, ואילו מי שנברא בצלמו מסוגל להחזירה לתוהו ובוהו. בבלימה ההדדית של כוח ההשמדה, אשר כמוהו לא היה בידי אנוש מימי בראשית, תלוי המשך החיים וצמיחתם.

במידה שעדיין ניתן לחלק את האנושות לשני מחנות, יכול כל אחד להשמיד את יריבו, ומשום כך לא ישמיד איש את רעהו. מבחינתן של שתי המעצמות הגרעיניות העיקריות, אמריקה ורוסיה, אין עוד תועלת, או תוחלת, במחשבה, של מהלומת חיסול קודמת. חיסול לא יהיה, חלק עצום של הכוח הגרעיני נמצא, משני עברי הפחת והפחד, לא רק מפוזר על פני הקרקע אלא גם חבוי בעמקי בטנה, לא רק על פני המים אלא גם מתחתם. מובטחת לה, איפוא, למדינה התוקפת, מהלומה חוזרת. אך למשחית לא ייאמר עדיין הרף. עודן מובטחות, ותרבינה, המהלומות החוזרות. מכל צד. כך הגענו, בלשון התקופה המוזרה, לחישוב מספר ההשמדות האפשרי. אמריקה, אומרים, מסוגלת להשמיד את רוסיה מספר פעמים כפול, מכפי שרוסיה יכולה להשמיד את אמריקה. והן "להשמיד" מספיק פעם אחת בלבד. נסתרות הן דרכי ההשגחה העליונה. גם בריבוי הזה צפונה הבלימה המצילה.

יש גם ריבוי גרעיני אחר. עוד לפני עשרים שנה היתה מעצמה אחת בלבד בעלת הסוד והיכולת של ייצור פצצות אטומיות.¹⁸ נוספו עליה, בתקופה כה קצרה, שתי מעצמות במערב¹⁹ ושתיים במזרח.²⁰ ודאי, הכמויות, העומדות לרשותן של כל אחת מחמש המדינות האטומיות, שונות הן. אבל בשטח זה, כמות מסויימת, המגיעה לכושר השמדה, ולו אחת "בלבד", הופכת לאיכות חדשה, ביחס לכל כלי נשק אחר, הקרוי

18 הכוונה לארצות הברית.

19 בריטניה וצרפת.

20 ברית המועצות וסין.

מקובל. האם גם בתפוצה זו של הנשק הגרעיני ישנה הבלימה הפודה ממוות?

עם שאלה זו יש לפנות למזרח. איש לא יעלה על דעתו כי הנשק הגרעיני, הנמצא בידי אנגליה או צרפת, יופנה אי-פעם מערבה, או יופעל "מעצמו" מזרחה. אבל מה על סין? נשער בנפשותינו, כי היא עודנה בעלת ברית, אידיאולוגית, מדינית וצבאית, של רוסיה. גם המאגר הגרעיני המשותף של שתי מעצמות אלו לא היה מבטל את כושר המהלומות החוזרות של ארצות הברית ובעלי בריתה. יתכן, כי בתנאים כאלה היתה קמה סכנה אחרת. "המטריה" האטומית המשותפת הרוסית-סינית היתה אולי מאפשרת לכוחותיהן המקובלים להתקדם בכיוונים שונים. אבל עובדה היא כי בין פקין² ובין מוסקבה חלה היפרדות מוחלטת בכל השטחים. איומיה בכוח של סין אינם מופנים עוד כלפי אמריקה בלבד. כך שבה וקמה הבלימה המיטיבה לא רק בין מזרח למערב, אלא גם בתוך המזרח עצמו.

ב.

יש, בתוך החמישייה האטומית, הטוענים, כי אין עוד להוסיף עליה. יתכן, הם אומרים, כי מוטב היה, לו אך שתי מעצמות בלבד היו מחזיקות בנשק זה, על מנת שלא להפעילו לעולמים. אך מאחר שלהשערה זו אין עוד סימוכין במציאות, יש, לפחות, להקיף בחומה, לאו דוקא סינית, את מועדון החמישה. אם צרה היא, בה דיינו.

אין להתעלם מן החרדה הכנה מפני תפוצתו של נשק השמדה. הסכסוכים בין העמים לא תמו בימינו; להיפך, הם רבים והולכים. המלחמות, הקרויות מקומיות, הן אכזריות גם אם הן מתנהלות בכלי נשק המכונים קונבנציונליים. אך מה היה קורה, באיזור זה או אחר,

לו על הכלים הישנים היו נוספות אי אלו פצצות אטומיות "קטנות", הקרויות טקטיות? (פצצות גדולות מתכבדות בשם איסטרטגיות). הסכנה בהפעלתן צפויה לא רק לתושבי האיזור. כרוכה בה אימת הקרינה, שאינה מתחשבת בעמודי גבול דוממים. אין גם לשכוח סכנה אחרת. האדם נוטה להתרגל, לטוב או לרע. המחשבה על הפעלה נוספת, אחרי הירושימה ונגסקי, של נשק אטומי מחרידה, כמובן כל לב, אבל אחר השימוש הנוסף, "הטקטי", המקומי, היו מתחילים להתרגל. המחשבה עלולה לחזור ועמה המעשה הנורא. החששות הם, איפוא, מוצדקים לחלוטין.

לא כן, הנימוקים. דוברים מסויימים של מעצמות אטומיות, טוענים לרגש האחריות המיוחד הפועם בלבם של שליטיהן. חזקה, הם אומרים לנו, על מדינאים, החולשים על מעצמות גדולות, כי לא יתנו את הצו המאמלל להטיל את האטום המשמיד. לא כן אלה הניצבים בראשן של מדינות קטנות. הללו עלולים לגלות פחות אחריות ותבונה; בפזיזותם האפשרית הסכנה.

להבדלה זו בין שטח לבין תבונה, בין כוח לבין שכל, בין ריבוי אוכלוסין לבין מיעוט באחריות - אין כל יסוד. עינינו ראו את נוויל צ'מברלין בבריטניה, את הארדינג²² וקולידג'י²³ בבית הלבן בווישינגטון, ולהבדיל, את סטלין²⁴ בקרמלין של מוסקבה. לעומת תועים וריקים ועריצים, אשר עמים גדולים הולידום, צמחו, מקרב אומות קטנות, מדינאים אדירי תבונה ורבי אחריות. מקרב עמנו המפוזר עלו הרצל, נורדוי, וז'בוטינסקי; העם הצ'כי הוליד את מסריק²⁵; בפיידמונטי הקטנטונת גדל קאבור, שתימרן, בהצלחה רבה, בין שני קיסרים אדירים, בני תקופתו. רשימת

22 וורן גמליאל הרדינג (1865-1923), הנשיא ה-29 של ארצות הברית, בין השנים 1921-1923.

23 ג'ון קלווין קולידג' הבן (1872-1933), הנשיא ה-30 של ארצות הברית, בין השנים 1923-1929.

24 יוסיף סטלין (1878-1953), שליט ברית המועצות בין השנים 1924-1953.

25 טומאש גאריג מסריק (1850-1937), מדינאי צ'כי, מנהיג תנועת העצמאות, ונשיאה הראשון של צ'כוסלובקיה.

העמים הקטנים, מהם יצאו מדינאים גדולים, ארוכה היא, אולי לא פחות, מרשימת העמים הגדולים שהולידו מדינאים קטנים.

מבחני האחריות, גם לנשק גרעיני, שונים הם. מדוע, למשל, כה קשה היא ההתנגדות, לא רק במזרח אלא גם במערב, למתן נשק זה בידי הגרמנים? לשאלה זו ניתן להשיב בנימוקים מדיניים רבים. הגרמנים לא השלימו עם המחיר, שהיה עליהם לשלם, החל ממאי 1945, בעד תריסר השנים, בהן הם הלכו, רובם ככולם, אחרי התגלמות הרשע בימינו. נציגיהם ודובריהם אומרים במפורש, כי שאיפתה הקבועה של גרמניה היא להחזיר לעצמה את אשר נלקח ממנה, על פי הצדק ההיסטורי, על ידי הרוסים, הפולנים והצ'כים. וסכסוך מזויין אפשרי בלבה של אירופה אינו כסכסוך בקצה, הצפוני או הדרומי, של אסיה. בקוריאה, על אף ההתערבות הסינית, אותרה האש וכובתה; בוויטנאם עדיין אין התערבות סינית ישירה, ואופיה המקומי של המלחמה נקבע, עד עתה, על ידי השנים הרבות, בהן היא נערכת. לא כן כל דחף גרמני חדש מזרחה. פירושו, ממש מן הרגע הראשון; מלחמה בין-מעצמתית כללית. כל העמים רוצים למנוע אפשרות של שואה כזו. מכאן ההתנגדות, העקשנית, לא רק בוורשה ובמוסקבה אלא גם בפריז ובלונדון, לכל צורה של זיונה האטומי של גרמניה.

אולם אם יש את נפשנו להביא לידי תמצית מסכמת את נימוקי ההתנגדות הזאת, אשר אנחנו, היהודים, חייבים להיות בין נושאה, נאמר, ונשנן, כי עם האחראי לפתרון הסופי, אסור שיינתן בידי הנשק הסופי.

ג.

על עמים אחרים, גדולים וקטנים, דברנו בפרקים הקודמים. הגיע תורה של ישראל. לאחרונה נתפרסמו בחוץ לארץ ידיעות, לפיהם יכול שיהיה לנו, באחד הימים, כושר, לא רק הילכתי, לייצר נשק אטומי.

נוכח ידיעות אלו, המלוות בקריאה המקובלת נגד תפוצה (Proliferation) של נשק זה מחוץ למחזיקים בו, יש להבהיר שתי שאלות.

הראשונה היא, האם ישראל, במצבה המיוחד, עלולה להיות זקוקה לכוח הרתעה כזה, הנוצר, בידוע, על-מנת שלא להשתמש בו. לשאלה זו אפשר לתת תשובה הילכתית או מעשית. להלכה, לא יתכן פקפוק ביחס לצורך. הוא נקבע על-ידי יחסי הכוחות, הקיימים והמתפתחים, בינינו ובין אויבינו. אם המערב נימק, מבחינה מוסרית, את הכורח להחזיק ולפתח נשק אטומי משום העליונות, בכוח האדם, של המזרח, על אחת כמה וכמה אנחנו לגבי אויבינו. רבים הם מאתנו: והם יהיו, באופן יחסי, עוד יותר רבים בעתיד. אם חשש המערב מפני החיל המשולב של המדינות הקומוניסטיות פן ישטפו; ואם הוא מוסיף לחשוש מפני חילותיה של סין, איך נעלים אנחנו עין מן הפער העצום, המוסיף להתרחב, בינינו ובין המון אויבינו? כוח ההרתעה, אומרים אנשי המערב, העומד לרשותנו הוא הבולם את התוקפנות האפשרית; משום כך, הם מוסיפים, לא נסכים בשום אופן לפירוק נשק אטומי בלבד. פירוק נשק כללי, מוחלט, ניחא. אבל על כך, כידוע, מדברים בג'נבה למעלה משלושים שנה; ומכל הצעת פירוק יוצאת תוספת זיון. אין צריך לומר, כי נימוקי המערב כלפי המזרח חלים, ביתר שאת, על ישראל לגבי אויביה.

עוד יותר משכנעת נראית התשובה המעשית. מצרים, כבר רכשה לעצמה, בעיקר, בעזרת מדענים גרמניים, טילים לטווח בינוני, אשר לנו ארוך הוא. מטרתו הישירה היא להרכיב על טילים אלה ראשי חץ כימיים והם, על פי דעת מומחים, מסוכנים מאד. במה ניתן להרתיע אויב מפני שמוש באמצעי קטילה המונית אלה? אדרבא, יבואו בעלי תודעת ההרתעה, מקצות תבל, ויגידו לנו נסיונם ופתרונם. איננו מבקשים מהם עצות טובות; אנו מצפים מהם שיבהירו לנו את דרכם שלהם. נתבונן, נלמד ונדע.

השאלה השניה היא, אם ישראל זכאית לכך שיהיה לה כושר בלימה גרעיני. כלום אין גם אנו מודאגים מפני האפשרות של תפוצת הנשק האטומי בחלקי תבל שונים? אומנם כן, מודאגים אנחנו, אבל אם מישוהו מביא בפנינו את הדוגמא של הודו ופקיסטן, הרינו מבקשים ממנו שלא יסנוור עינינו בברק השוואה מטעה. אומנם, יש בין שתי מדינות אלו סכסוך, שפתרונו אינו נראה לעין. בגלל קשמיר²⁶ היו התנגשויות דמים בין שני העמים. על סמך עובדות אלו, אומרים לנו, כי אם אויבים מושבעים אלה אינם מיצרים, או רוכשים, אלא נשק מקובל,²⁷ מה לכם הישראלים, כי תשימו, מבטחכם בכוח הרתעה נוסף?

ההשוואה אינה תופסת. הודו מעולם לא איימה בהשמדת שכנתה המוסלמית ופקיסטן מעולם לא תבעה את הכחדתה של הודו הגדולה ממנה. הן עוד בודאי יוסיפו לריב על פלך קשמיר, אבל רצונן המשותף הוא לחיות זו לצד שכנתה.

לא כן מדינות ערב לגבי ישראל. הן אומרות במפורש, כל אחת לחוד וכולן יחד, כי תכלית מדיניותן ומטרת הזדיינותן היא להלום בישראל כדי להביא להיעלמותה. אויב אחד קורא למלחמה מידית נגדנו; שני רואה צורך במלחמת מנע עלינו, כולם יחד טוענים, כי המלחמה בישראל בלתי נמנעת. מי שיעץ לנו לזלזל בהודעות אלו, אנו נעוץ לו שלא יזלזל בתבונתנו ובאחריותנו. דרוש לנו כל כוח הרתעה אפשרי נגד האיבה המוכרזת והתוקפנות האפשרית של אויבנו.

דאגה מפני תפוצת הנשק הגרעיני? גם אנו שותפים לה. אבל מצבה של ישראל, אין דומה לו בעולם כולו. מה שאסור כלפי כל מדינה אחרת, הותר כלפיה. מה שאינו מאיים על שום מדינה, צפוי לה, לו חס וחלילה היו אויביה מבצעים זממם. היכן הזכות המוסרית לטעון, כי לעם, העומד מול אויבים וסכנות כאלה, אין זכות לנשק מרתיע או מגן כלשהו.

26 חבל ארץ הנתון למחלוקת בין הודו לפקיסטן, ושעליו התנהלו שתי מלחמות בין המדינות.

27 יש לציין כי הודו ופקיסטן פיתחו מאוחר יותר נשק גרעיני, וכיום שתי המדינות מחזיקות בו.

לא לנו לומר, אם מדעני ישראל כבר מסוגלים להשתמש באנרגיה אטומית למטרות שונות. אבל אם יהיה לאל שכלם וידם להעמיד גרעין לרשותו של שומר ישראל, תבוא הברכה על השכל הטוב ועל היד החרוזה. אין ישראל צריכה להראות עצמה "חשודה", המבקשת טיהור מן החשד על ידי פיקוח מוזמן או מוטל. המדובר הוא בחיינו. ועליהם אל יחליט איש זולתנו, או במקומנו, כי יש לנו נסיון שלא נשכחהו לעולמים.

”בשום תנאי לא נרשה לאויב לפתח נגד עמנו נשק להשמדה המונית”

הודעתה הרשמית של ממשלת ישראל בדבר הפצת הכור הגרעיני העיראקי, ה' בסיון תשמ"א, 7 ביוני 1981

השורות הבאות הן ההודעה של ממשלת ישראל על הפצת הכור בעיראק, שבה מנוסחים בתמצית הרקע לפעולה וההצדקה המוסרית והביטחונית למעשה.

ביום א', 7 ביוני, יצא חיל האוויר הישראלי לתקוף את הכור האטומי אוסיראק, אשר ליד בגדד. טייסינו מילאו את משימתם בשלמותה. הכור נהרס כליל. כל מטוסינו שבו בשלום לבסיסם.

הממשלה מוצאת לחובתה להסביר לדעת הקהל הנאורה על שום-מה החליטה על המבצע המיוחד הזה:

זמן רב אנו עוקבים בדאגה עמוקה אחרי הקמת הכור האטומי אוסיראק. ממקורות אשר מהימנותם אינה מוטלת בספק, למדנו כי הכור נועד, על אף ההסוואה, לייצור פצצות אטומיות.

המטרה לפצצות אלה היתה ישראל. על כך הודיע במפורש שליטה האכזרי של עיראק לאחר שהאיראנים פגעו בשעתם, במידה קלה, בכור.²⁸ סאדאם חוסיין ציין כי לשווא ניסו האיראנים לתקוף את הכור, מאחר שהוא מקודם נגד ישראל בלבד.

28 איראן תקפה את הכור העיראקי ב-30 בספטמבר 1980, בתחילת המלחמה שניטשה בין המדינות.

הפצצות האטומיות אשר כור זה היה מסוגל לייצר, אם מאורניום מועשר ואם מפלוטוניום, היו מסוגה של הפצצה שהוטלה על הירושימה.

כך הלכה ונוצרה סכנה קיומית לעם ישראל.

שוב, ממקורות מהימנים ביותר, נמסרו לנו שני תאריכים להשלמת הכור ולהפעלתו. אחד: ראשית יולי 1981; השני: ראשית ספטמבר 1981. במילים אחרות, בעוד זמן קצר היה הכור העיראקי מופעל ו'חם'.

בתנאים אלה לא היתה יכולה שום ממשלה בישראל להחליט על הפצצת הכור. תקיפתו היתה גורמת לגל אדיר של רדיואקטיביות קטלנית לעבר העיר בגדד, ורבבות תושבים חפים מפשע היו נפגעים. היינו נאלצים אפוא להתבונן מתוך פאסיביות בתהליך ייצור הפצצות האטומיות בעיראק, אשר רודנה לא היה מהסס כלל להטילן על ערי ישראל ועל ריכוזי אוכלוסייתה. לפיכך החליטה ממשלת ישראל לפעול ללא דיחוי נוסף, כדי להבטיח את שלומו של עמנו.

התכנון היה מדויק. המבצע נקבע ליום א' מתוך הנחה כי 100 עד 150 המומחים הזרים שהיו פעילים בכור, לא יימצאו בו ביום המנוחה הנוצרי. הנחה זו הוכחה כנכונה, שום מומחה זר לא נפגע.

שתי ממשלות אירופיות סייעו בידי הרודן העיראקי, תמורת נפט, בייצור נשק אטומי. אנו שבים וקוראים להן לחדול ממעשה נורא, אנטי-אנושי זה.

אנחנו בשום תנאי לא נרשה לאויב לפתח נגד עמנו נשק להשמדה המונית.

נגן על אזרחי ישראל, ובעוד מועד, בכל האמצעים העומדים לרשותנו.

רוח צה"ל

_____ פרק זה יעסוק ברוח צה"ל, באמצעות כמה מובאות קצרות מדברי בגין על ערכי צה"ל, הן אלה הקרויים "ערכי היסוד" והן אלה הקרויים "הערכים". מתחת לכותרת של כל ערך מובאים תיאורו ופירוטו כמופיע במסמך "רוח צה"ל".

ערכי היסוד

| הגנת המדינה, אזרחיה ותושביה

"מטרת צה"ל היא להגן על קיומה של מדינת ישראל, על עצמאותה ועל ביטחון אזרחיה ותושביה."

- יש לישראל כח לוחם, מגן, אשר כמוהו לא היה לו מימי המכבים. ומי שהוציא את אבותינו ואותנו מעבדות לחרות, ישמור על הכח המופלא הזה, שיקיים את זכותנו לחיי חרות בארץ ישראל.

"דוח אגרנט ואחריות הממשלה", עיתון מעריב, י"ג בניסן תשל"ד,

5 באפריל 1974

- צבא ישראל, מהות תפקידו היא אחרת: הוא קיים והוא יהיה קיים כדי לשמור על עצם קיומה של האומה. מאז לקחנו נשק בידינו, קידשנוהו, אף על פי שכלי משחית הוא, משום שבלעדיו לא היינו חיים, לא היינו משתחררים, לא היינו מתגוננים ולא היינו קיימים. והסיבות האלה שקידשו את הנשק לפני קום המדינה - הן המקדשות את הנשק העברי לאחר הקמתה, ויקדשוהו בדורות הבאים. משום שאם לא יהיה בידינו נשק - לא יהיה לנו קיום. זאת נזכור ונשנן לבנינו ולבניהם אחריהם.

"המצב במדינה", עיתון חרות, י"ז בניסן תשכ"א, 3 באפריל 1961

| אהבת המולדת ונאמנות למדינה

"ביסוד השירות בצה"ל עומדות אהבת המולדת והמחויבות והמסירות למדינת ישראל - מדינה דמוקרטית המהווה בית לאומי לעם היהודי - לאזרחיה ולתושביה."

- ננחיל לצבאנו את אהבת ארץ ישראל. ניתן לו את האמת ההיסטורית והפשוטה, כפי שלמדו קודמיו ואבותיו, כפי שאמרה הציונות - תנועת שיחרור לאומית שצודקת ממנה או כמוה לא קמה. אהבת ארץ ישראל וקיום זכותו של עמנו עליה - זאת האמת, והיא תחדיר בלבו של החייל העברי את ההכרה על מה ועל מי הוא נקרא להגן.

הישיבה המאתיים ושבע של הכנסת השמינית, יום רביעי, כ"ב אב תשל"ה, 30 ביולי

- נחנך כולנו את הדור הצעיר על הערכים האנושיים והיהודיים שנפשו של ישראל דבקה בהם מדור לדור: אהבת האדם, אהבת החירות והצדק, אהבת המולדת. יש לנו דור צעיר נפלא, רציני, מסור ונאמן. ראינוהו במבחנים. הוא עמד בכולם בכבוד ובמסירות. כל דאגתנו, כל אהבתנו, נתונות לו, ואנו מקווים כי בבוא היום, בעזרת השם, נמסור לידי הדור הצעיר ארץ ומדינה שתהיה עליה גאותם של כל בני עמנו וגם של כל בני החורין.

הישיבה השלישית של הכנסת התשיעית, יום שני, ד' בתמוז תשל"ז,
20 ביוני 1977

| כבוד האדם

"צה"ל וחייילו מחויבים לשמור על כבוד האדם. כל אדם הוא בעל ערך שאינו מותנה במוצא, בדת, בלאום, במין, במעמד ובתפקיד".

- אנו קדמנו לכולם באלפי שנים בהנחת היסוד לכל זכות אנושית, לאמור: "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ"¹. כל אדם, ללא הבדל גזע, מוצא, לאום ודת. "בְּצַלְמֵ אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ"². "תּוֹרָה אַחַת יְהִיֶה לְאֻזְרַח וְלִגֵּר הֶגֶר בְּתוֹכְכֶם"³. "כְּאֻזְרַח מִכֶּם יְהִיֶה לְכֶם הֶגֶר הֶגֶר אֶתְכֶם"⁴.

ישיבה מיוחדת של הכנסת, יום רביעי, ט"ו באלול תשכ"ו, 31 באוגוסט 1966

- יחס אנושי והוגן לכל בני ערב, פליטים או בורחים, הנמצאים כיום תחת שלטונה של ישראל. אויב - יש להכניעו, להדבירו, אבל מי שנכנע אין לפגוע בו - יש לחמול עליו, יש להושיט לו יד, יש לעזור לו בהקמת ביתו.

הישיבה המאה ושמונים ושלוש של הכנסת השלישית, ג' בכסלו תשי"ז, 7 בנובמבר 1956

1 בראשית א, כז.

2 ש.ם.

3 שמות יב, מט.

4 ויקרא יט, לד.

| ממלכתיות

"צה"ל הוא צבא העם, צבא ממלכתי, הנתון למרות החוק והממשלה. חיילי צה"ל יפעלו כשרק המשימה, ערכי צה"ל וביטחון המדינה ראשונים לנגד עיניהם, ויעשו זאת ביושרה, בענייניות ובייצוגיות."

- על שנים יש, לפי הכרתנו, להשתית את היחס אל הצבא: א) צבא ישראל הוא צבא האומה כולה, אהוב על כל בניה הנאמנים; ב) העקרון של העליונות המוחלטת של הרשות האזרחית הנבחרת, על כוחותיה המזויינים של המדינה.

הישיבה הארבע מאות ושבעים ושבע של הכנסת השלישית, יום רביעי, ל' בסיון תשי"ח, 18 ביוני 1958

- אנו דוגלים בהשקפה לפיה צבא ישראל הוא ערך ממלכתי לאומי גדול. לא היחידי, אך אחד הערכים המכריעים בדורנו, בחיינו.

"המצב במדינה", עיתון חרות, כ' בניסן תשכ"א, 6 באפריל 1961

הערכים

| דבקות במשימה וחתירה לניצחון

"החייל יילחם ויפעל באומץ לב נוכח כל הסכנות והמכשולים שבפניו, וידבק במשימתו בנחישות ובתבונה, עד כדי חירוף הנפש".

- האמנו באמונה שלמה בצדקת ענייננו. ולמען הצלת עמנו וגאולתו היינו כולנו מוכנים למסור את נפשותינו. איש לא חשב כלל על הסכנה הנשקפת לו. עמדה לפנינו המטרה ולה הקדשנו את כל תשומת הלב ומחשבת המוח. [...] על הדור שלנו, ועוד יותר על דורך,⁵ מוטלת שליחות אשר כמותה אין לגדולה ולקדושה, במלוא משמעות המושגים האלה. על כולנו להבטיח את המשך קיומו של עם מותקף ומוקף.

"מתוך מכתבים ועל תכתיבים", עיתון מעריב, י"ז באדר תשל"ה, 28 בפברואר 1975

- עשה דברים, הנחשבים לבלתי רגילים, כאילו היו מובנים מאליהם. למען חיי עמך, היה מוכן לתת את חיך.

הכל חשוב. השדה והמחרשה, העבודה והמסחר, הבנין והמפעל, השיר והמדע, כולם חשובים בחיים ולחיים. אין אומה יכולה בלעדיהם. אך הנה הוכח, בעמים אחרים, וביחוד בעמנו, כי עם כל אלה אין אומה יכולה להתקיים בלי נכונות בניה למות בעדה, בעד חרותה ועתידה.

"הנכונות המכרעת", עיתון חרות, י"ב באדר תש"כ, 11 במרץ 1960

| אחריות

"החייל יראה עצמו שותף פעיל בהגנה על ביטחון המדינה, אזרחיה ותושביה. החייל יפעל תוך גילוי מתמיד של מעורבות, יוזמה ושקיפה, בשיקול דעת ובמסגרת סמכותו, כשהוא נכון לשאת באחריות לתוצאות פעולותיו."

- מאז בשלבים שונים נטלנו על עצמנו אחריות שאין לה שיעור לעתיד עמנו, בצאתו ללחום למען שחרור הצלתו וגאולתו, את העם הזה אנחנו משרתים באמונה. בנאמנות, בעיניים פקוחות, באהבה רבה. למען הבטח את שלומו ואת בטחונו, את עתידו ואת חרותו בארץ אבותיו. [...] נהיה ראויים לשליחות הזאת ונקיים אותה - בשם אמונתנו כפי שנשאנו אותה משחר נעורינו ועד היום הזה [...] נישא תפילה, כי נהיה ראויים, בלב אוהב ובשכל טוב, להוסיף ולשרת את עם ישראל למען לא תופר עוד לעולמים אלא תקויים ותחושל ותקודש, הברית הנצחית המשולשת - של אלהי ישראל, עם ישראל וארץ ישראל.

"המצב המדיני והבטחוני, עיתון חרות, כ"א בתשרי תשכ"ח, 25 באוקטובר 1967

- אין לך משמעת כלפי הממונה עליך בלי משמעת עצמית, בלי הכשרון והנכונות להטיל על עצמך, מרצונך החפשי, חובות ותפקידים.

"החייל הראשון ליהודה המתקוממת", במחתרת, הדר, תל אביב, תשי"ט, כרך ב', עמ' 131, ל' בניסן תש"ו, 1 במאי 1946

| אמינות

"החייל יציג דברים כהווייתם, בשלמות ובדייקנות, בתכנון, בביצוע ובדיווח, ויפעל כך שרעיו ומפקדיו יוכלו לסמוך עליו בביצוע המשימות."

- כדי להיות חייל, לא די ללבוש מדים, לעמוד בשורה, או להפיל חללים באויב. דרוש מאמץ נפשי מתמיד. נדרשות תכונות רבות, כדי שאוכל לחם, או אפילו נושא נשק, יהיה לחייל אמיתי. אומץ לב, אומץ צבאי בקרב ואומץ אזרחי בחיים; רגש כבוד עצמי, לא התפארות ריקנית ולא התבטלות משפילה: דייקנות; טוהר מוסרי וגופני, הקרבה; אבירות; אמונה בכוחות מוסריים ואי כניעה לעריצות מזויינת; אהבת העם; אהבת המולדת; מסירות; יושר; נאמנות - נאמנות לעם, לרעיון, לדגל, למורה.

"החייל הראשון ליהודה המתקוממת", במחתרת, הדר, תל אביב, תשי"ט, כרך ב', עמ' 131-132, ל' בניסן תש"ו, 1 במאי 1946

- יש לנו נוער מצויין, שלא שכח מאומה ולמד הרבה. יש לאומה על מי לסמוך לעת צרה, בשעת מבחן גורלי. יבורכו בנינו האמיצים גבורי החיל של ישראל.

"על מתינות וקיצוניות", עיתון חרות, י' באדר תשט"ו, 4 במרץ 1955

| דוגמה אישית

"החייל ינהג על פי הנדרש ממנו, ויקיים את שהוא דורש מזולתו, מתוך הכרה ביכולתו ובאחריותו, בצבא ומחוצה לו, להוות דוגמה ראויה."

- אבל כל איש יודע, כי אין משמעת אמת, בלי דוגמא אישית של מי שזכאי להטילה. משום כך, אין המושג "כבוד", בארגון צבאי ראוי לשמו, מושג ערטילאי. [...] הכבוד בצבא, או בארגון הפועל על פי תכניתו, הוא, אם מותר לומר כך, נשמתה של המשמעת, אוי לו לצבא, אם מפקדיו לדרגותיהם מטילים רצונם רק בתוקף הסמכות הפיקודית, רק בכוח המורא. צבא כזה יכול להבריק במצעדי ראווה, לנצנץ בכפתוריו, אולם בשעת המבחן, שהיא הקובעת, יכשל.

"משטר, משטרה ואמת", עיתון חרות, כ"ז בתמוז תשי"ז, 26 ביולי 1957

- זהו כוחו של המופת האישי. בני דורנו שהתנסו בו בכל מערכותיו, הם היודעים להעריך את עצמתו. אם נאמר כי אדם, שזכה לתת דוגמה אישית בסבל ובמסירות נפש, מנת חלקו בימי נתינתה הוא אושר - לא נפריז.

"האיש והתקופה", עיתון חרות, ד' בתמוז תשכ"ב, 6 ביולי 1962

| חיי אדם

"החייל ינהג באופן מושכל ובטיחותי בכל פעולותיו, מתוך הכרה בחשיבותם העליונה של חיי אדם. בעת לחימה יסכן את עצמו ואת רעיו במידה הנדרשת לביצוע המשימה."

- הרגישות לאבדות אלו היא, לפי הכרתנו, מידת תרבותו של עם. אבל לפי מיטב הכרתנו, אין על פני כדור הארץ עם הרגיש לאבדות בנפש כמונו.

הישיבה החמישים ושמונה של הכנסת העשירית, כ"ב בשבט תשמ"ב, 15 בפברואר 1982

- אם יש משמעות למאמר "ישראל ערבים זה בזה" - ואויבינו מוכיחים מתקופה לתקופה כמה עמוקה משמעותו של מאמר זה - הוא חל על המאורע המיוחד הקשור בשבוינו או בנעדרינו ועל הזעקה האנושית שכמוה לא נשמעה בדור הזה לצער ולכאב. ברוח זו ניתן לומר שזה עניינו של כל אחד מאתנו; כל אב ואם בישראל חייבים לראות את הבנים האלה כאילו היו בנים שלהם.

הישיבה האחת עשרה של הכנסת השמינית, יום רביעי, כ"א בשבט תשל"ד, 13 בפברואר 1974

| טוהר הנשק

"החייל ישתמש בנשקו ובכוחו לביצוע המשימה בלבד, אך ורק במידה הנדרשת לכך, וישמור על צלם אנוש אף בלחימה. החייל לא ישתמש בנשקו ובכוחו כדי לפגוע בבני אדם שאינם לוחמים ובשבויים, ויעשה כל שביכולתו למנוע פגיעה בחייהם, בגופם, בכבודם וברכושם."

- זה היה הכלל אשר לאורו הלכנו, ונלחמנו, ונרדפנו - ויכולנו. מוסר בלי נשק - מלה ריקה; נשק בלי מוסר - תהום פעורה.

"השמאלנות הברברית, שונאת ישראל", עיתון מעריב, ד' בתמוז תשל"ב, 16 ביוני 1972

- אנו יוצאים לכבוש את יפו. אנו יוצאים לאחד הקרבות המכריעים במערכה על עצמאות ישראל. דעו מי עומד לפניכם, זכרו את מי השאתם מאחוריכם. לפניכם אויב אכזרי שקם לכלותנו. מאחוריכם הורינו, אחינו, ילדינו, הכו באויב. לקלוע היטב. לחסוך תחמושת. בקרב אל תדעו רחמים לאויב, כשם שהוא אינו יודע רחמים כלפי בני עמנו. עם נשים וילדים לחמול. מי שמרים ידיו לאות כניעה, הציל את נפשו. שבוי הוא בידיכם, לא תפגעו בו. [...] כיוון אחד לפניכם - קדימה!

דברי מנחם בגין לחיילי האצ"ל לפני כיבוש יפו, ט"ז בניסן תש"ח, 25 באפריל 1948, מופיע ב"כיבוש יפו", חיים לזר (ליטאי), הוצאת שלח, תל אביב, 1981 תשי"א

| מקצועיות

"החייל ישאף לרכוש את הידע המקצועי ואת המיומנויות הנדרשים לביצוע תפקידו, וישמם תוך חתירה לשיפור מתמיד של ההישגים האישיים והיחידתיים."

- שמנו לב, כי הבנים, אשר עשו את המלאכה, כנגד אויב חזק מהם, רואים בה משהו מובן מאליו. זוהי ההכרה הרצויה. היא פעמה בלבו של חיל השחרור המחתרתי, כפי שזוכרים כל אלה, היודעים את פעלו. בהגיע כוח צבאי לרמה רוחנית כזו, הוא מסוגל לבצע דברים הנראים לא רק קשים, אלא בלתי אפשריים כביכול. זוהי התכונה של כוח לוחם אמיתי, בה מצטיין צבא ישראל לחילותיו. אשרי העם שקמו לו לוחמים, חיילים וטייסים כאלה.

"הקרב באוויר", עיתון חרות, י"א בטבת תשי"ט, 22 בדצמבר 1958

- מכונת הצבא, על סדריה הקבועים ועל ההווי המיוחד שהיא יוצרת, כובשת את הפרט כמעט לחלוטין והופכת אותו, בין אם הוא רוצה בכך ובין אם אינו רוצה; לאחד ה"ברגים". על ידי כך אינו בטל חלקו של היחיד בהגנת העם והמולדת. במכונה כידוע, יש ערך לכל בורג; חלק פעוט שיתקלקל והמכונה כולה עלולה לעמוד, אין זה חוק מיכני; חוק החיים הוא, וכל מי שיש לו גישה ממלכתית, חייב להבין אותו. בלי צבא - אין מדינה; בלי סדר - אין צבא.

"שליחותם של בני המשפחה הלוחמת", ארכיון מרכז מורשת מנחם

בגין, P20-275

משמעת |

"החייל יפעל כמיטב יכולתו לביצוע מלא ומוצלח של הנדרש ממנו על פי הפקודות ועל פי רוחן. החייל יקפיד על מתן פקודות חוקיות בלבד, ולא יציית לפקודות בלתי חוקיות בעליל."

- חיילי ישראל חייבים לדעת שכללי המשמעת אינם בבחינת קפריזה של מפקדיהם. לימוד משמעת בצבא הוא אחד הדברים החשובים ביותר לקראת יום המבחן, לקראת יום הפקודה הגדולה, בו עלול להיות תלוי גורלנו. אם חייל לומד את כללי המשמעת ונוהג על-פיהם, הוא עושה לא רק מעשה חשוב בשביל עצמו, אלא בשביל כל אחד מחבריו לנשק; אם בתקופה שאינה תקופת לחימה הוא לומד את המשמעת ומקיים אותה, הוא חוסך את היקר מכל יקר - דם, בעת המבחן העלול לבוא. לכן אין להקל ראש ביחס לכללי המשמעת. אינני סובר שאפילו בענינים, הנחשבים לקטנים, צריך להקל ראש; חיילי ישראל צריכים להקפיד גם על צורתם החיצונית.

הישיבה המאתיים ושלוש של הכנסת החמישית, יום שלישי, י"ב בטבת תשכ"ג, 8 בינואר 1963

- אין סתירה בין השלטת המשמעת לבין השרשת האחוזה. להיפך, האחת משלימה את השניה. ושתיהן מהוות את הבסיס החינוכי, שעליו מוקם ומתפתח הכוח החיילי-מהפכני, המשרת את הרעיון ומגשימו.

"על החינוך בצבא שחרור מחתרתי", תשרי תש"ז, אוקטובר 1946, במחתרת, כרך ב', הוצאת הדר, תל אביב, תשי"ט-1959, עמ' 260

| רעות

"החייל יפעל מתוך אחווה ומסירות לחבריו לשירות, ויחלץ תמיד לעזרתם כשהם זקוקים לו או תלויים בו, חרף כל סכנה וקושי, עד כדי חירוף הנפש."

- עברנו את התקופות הקשות בחיינו רק בכוח האחוה - בכוח אותה פקודה בלתי נשמעת. החייל היה בעצם מפקד על המפקד לתת את הפקודה. החייל היה מזמין ממש את הפקודה. הפקודה הייתה ביטוי לרצונו של החייל. [...] האחוה היא שיצרה את האחידות המוחלטת בשורותינו: אם לטוב ואם לרע, אם לסבל ואם לאושר, להצלחה או לכשלון - אך תמיד יחד: בכח האחוה!

"בכח האחוה - נאומו של מר מ. בגין בפתיחת ועידת של"ח", עיתון

חרות, ט"ו בכסלו תשי"א, 24 בנובמבר 1950

- אם שרות לרעיון צודק הוא טעם החיים, הרי הידידות בין משרתיו הוא היופי, הנחמה, העידוד שבהם; והן לא תמיד קלים המה. ידידי יודעים, כי, מאז כרתנו ברית אחים בשלבי השרות השונים, הרגשות הם עמוקים מאד.

"טוב לשרת עם זה על ידי תנועה זו", עיתון חרות, י"ט באב תשכ"ג,

9 באוגוסט 1963

| שליחות

"החייל יראה בשירותו הצבאי שליחות; יהיה נכון לתרום כל שביכולתו להגנת המדינה, אזרחיה ותושביה. זאת בהיותו נציג של צה"ל הפועל מתוקף ובמסגרת הסמכויות שניתנו לו על פי פקודות הצבא."

- זוהי שליחותכם: שומה עליכם, אחים, לא רק לשמור על רוח הקרב שחושלה בקרבכם על סדן המעמד, אלא להפיח אותה ולהחדירה ולהעמיקה בקרב כל חיילי ישראל. [...] את עמכם ואת ארצכם תשרתו. והן לכך נוצרנו.

"שליחותם של בני המשפחה הלוחמת", ארכיון מרכז מורשת מנחם בגין, P20-275

- ניתן כבוד לחיילי ישראל הגיבורים והקדושים, אשר מסרו נפשם בשליחות האומה, שאין צודקת ואין אצילה ממנה, להבטיח שלום וביטחון וחיים לתושבים שלווים - אנשים, נשים וילדים.

הישיבה התשעים וחמש של הכנסת העשירית, יום שלישי, י"ז בסיוון תשמ"ב, 8 ביוני 1982

מורשת

_____ בחלק זה נביא כמה נאומים ומאמרים של בגין שבהם הוא העלה על נס את המורשת המפוארת של עם ישראל לתולדותיו, מימי התנ"ך ועד ימי הציונות ושיבת ציון. קטעים אלה מעוררים השראה וגאווה באשר לסיפור הייחודי של עם ישראל.

מהי הציונות?

הישיבה המאתיים וארבע עשרה של הכנסת השמינית - יום שני, ט"ו
בחשוון תשל"ו, 20 באוקטובר 1975

טקסט זה לקוח מנאומו של מנחם בגין בתגובה להצבעה באו"ם שהגדירה את הציונות כסוג של גזענות. בדבריו חוזר בגין אל היסוד המוסרי של הציונות: שיבת העם לארצו לאחר שזו נגזלה ונעשקה ממנו בכוח הזרוע. לפי יסוד זה, הציונות, שהיא מימוש זכותו של עם ישראל על ארץ ישראל, אינה אלא תיקון עוול היסטורי ומוסרי, ופרויקט אנטי-קולוניאליסטי מובהק, בניגוד מוחלט לנטען נגדה.

אדוני היושב-ראש, הבורים יכולים לא לדעת והגזענים יכולים לא לרצות ללמוד. אך אנו נאמר להם היום מהי הציונות.

מבחינה היסטורית הלא היא שיבת-ציון, חזיון אדיר, אולי אין כמוהו בתולדות אנוש. העם הזה שב לארץ-ישראל, אם אחרי 400 שנה, אם אחרי שבעים שנה, ואם אחרי 1,800 שנה. אבל הוא תמיד שב אל הארץ הזו. הוא תמיד שב אל מאין בא. במשך דורות רבים היתה שיגרת לשון לאמור: עמנו הוא חסר מולדת. לא היה יסוד לביטוי הזה. תמיד היתה לעמנו מולדת והוא אוהב אותה יותר מכפי שכל עם אחר אוהב את ארצו. ואת זאת הוא הוכיח בייסורים, בקרבנות, מקרוב וממרחקים. בנדודים ובשפיכות דמים, על המוקד ובשחישות. בכל הזמנים, בכל התקופות ובכל הארצות התגעגע עליה, התפלל למענה, והאמין בשוכו אליה. האסון של העם היהודי היה במשך כל הדורות האלה שמולדתו לא היתה מדינתו - ומשום כך במשך כל התקופות האלה נרדף על צוואר ובתקופתנו הושמד

השמדה המונית. משום כך נוכח לדעת שמחוץ לארץ-ישראל אין לו קיום. ומשום כך בתקופת התקומה שב והחל לחזור אליה כדי להקים בה את מדינתו למען יהיו לו כל אמצעי ההגנה הלאומית לשמור על כבודו האנושי, למען חדש ימיו כקדם.

מבחינה מוסרית מה היא הציונות? הווי אומר, זה תיקון עוול שכמוהו לא נודע בתולדות אנוש. הבורים והגזענים יכולים לא לרצות לדעת, אבל אנו זוכרים מה מחיר שילמנו על שמולדת היתה לנו אך נעקרנו מעליה ומדינה לא היתה לנו. בעיני רוחנו אנו רואים את הדורות שעברו שבעה מדורי גיהנום ובעינינו ראינו את בני עמנו נסחבים אל מיתות משונות. שום עם לא שילם מחיר כזה בעד חירותו הלאומית כפי ששילמו העם היהודי. ולכן הציונות, שיבת ציון, חידוש העצמאות העברית - אחד פירושה: תיקון עוול היסטורי שכמוהו לא נודע בהיסטוריה. תיקון עוול, אדוני היושב-ראש, הוא עשיית צדק בפשטותו. אלה שקיבלו שלשום את ההחלטה שואפים לחדש את העוול. בעקבות החלטתם היו רוצים למחוק את מדינת היהודים מעל המפה, למחותה מתחת שמי ה'.¹ הם היו רוצים לחדש את העוול. חידוש העוול הוא שיא הרשע. עליהם גם לדעת כי כדי לחדש את עצמאותנו במולדת היה עלינו ללחום. חירותנו לא ניתנה לנו; כבשנוה. היה עלינו לנהל במלוא משמעות המושג מלחמת שיחרור לאומי. אילו כהלכה נהגנו, היו יודעים כל איש ואשה וכל תלמיד ברחבי תבל כי כך ולא אחרת קמה מדינת ישראל.

שונאינו עודם מנסים להפיץ את השמועה ולטעון כי אנו קמנו בעזרת הקולוניאליסם. והרי האמת ההיסטורית היא שלא הקולוניאליסם נתן לנו את מדינתנו ועצמאותנו, אלא שיחררנו את מולדתנו במלחמה נגד הקולוניאליסם. אבל משום שלא נהגו כהלכה מאז חידוש עצמאותנו, רבים אינם יודעים זאת ומטים אוזן קשבת לתעמולה העוינת והכוזבת הזאת. הגיעה השעה ללמוד לקח בעקבות ההחלטה הזאת.

1 על פי איכה ג, סו: "תַרְדֵּף בְּאֶף וְתִשְׁמִידִם, מִתַּחַת שְׁמֵי ה'".

הנה כי כן, בעוד חודשים מספר יחגגו ארצות הברית את יובל המאתיים להכרזת עצמאותה ושוב ילמדו כל ילד באמריקה וכל איש בעולם כי המדינה האדירה הזו קמה בעקבות מלחמת שיחרור. נעשה זאת גם אנו, לא רק בשנה אחת, כל שנה, כל יום, ונחדיר את ההכרה בקרב אומות העולם שפה, בארץ ישראל, התנהלה מלחמת שיחרור לאומי ובעקבותיה חודשה העצמאות העברית. וייתכן שלא נגיע להחלטות מעין אלה, אם ככה ננהג.

[...]

אדוני היושב-ראש, נאמר לעצמנו את האמת. נשים מבט פנימה. במשך שנים היתה המלה ציונות כמעט מלת זילזול וליגלוג. עלינו לחדש את האמונה בה, את הגאווה עליה, את גדולתה. עלינו לשאת את היסודות שלה בכל אמונת לבנו באזני הדור הצעיר ובאזני עמים אחרים. חלילה לנו להוסיף להשתמש בשמות מנכרים, להכיר בהם, שמא על ידי כך במו ידינו נערער את זכותנו על ארץ-ישראל. לכן צריך לשוב ולחדש את האמונה בציונות ואת הגאווה עליה ועל יסודותיה. לאמור: ארץ ישראל שייכת לעם היהודי בזכות. זכות זו היא נצחית ואיננה ניתנת לעירעור. רוב היהודים ישוב ויתרכזו בארץ ישראל. בארץ ישראל כל תושב ללא הבדל מוצא, גזע, לאום ודת יחיה בשיווי זכויות, בחירות, בכבוד, בקידמה ובשלום. מתוך אמונה זו נצא אל העמים ונעלה על נס את הציונות כתנועת שיחרור לאומי מופלאה, מצילה, גואלת - את גדולתה המוסרית ואת צידקתה ההיסטורית. כי את זאת אף זאת למדנו מפי הנביא: "וְנִשָּׂא נֶס לְגוֹיִם וְאֶסֶף נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל וְנִפְצוֹת יְהוּדָה יִקְבְּץ מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ"². זו הציונות.

נצח החרות

ארכיון מרכז מורש מנחם בגין, P20-275

טקסט שכתב מנחם בגין לכבוד חג הפסח, הלא הוא חג החרות, בשנה לא ידועה, ובו הוא סוקר את תולדותיו הייחודיות של עם ישראל ואת המעגל האין-סופי של גלות מן הארץ ושיבה אליה, שהקמתה של מדינת ישראל היא ההכרזה על סיומו.

הייחוד טבוע בתולדות ישראל. עמנו נולד תוך מלחמת חרות, אך מלחמתו הראשונה לא התנהלה למען הוציא מארצו משעבד נכרי; מלחמת החרות העברית, המלווה את עלות השחר של האומה, התנהלה למען "צאת ישראל מעם לוועז". היציאה מבית העבדים קדמה לכניסה - או לשיבה - לארץ המכורה. ועל סף הארץ המובטחת הגיעה מלחמת החרות העברית, שהיתה במהותה תנועת "שיבת-ציון", לשלב חדש: כבוש צבאי. להתפתחות כזו של מלחמה על שחרור הלאום אין דוגמא ומשל בהיסטוריה האנושית. על התקדים, שנוצר על שפת היאור ועל חוף הירדן, חזר במהות הדברים, עם ישראל בלבד. אחרי פרידה מאדמת המולדת, הפרידה הארוכה בתולדותינו, אך לא היחידה - יצאנו שוב מבית עבדים, שבנו לארץ המובטחת ועברנו, בדרך החידוש המפליא של ימי קדם, לשלב חדש של שיבת ציון: למרד וכבוש צבאי.

שרשרת המאורעות האלה, שחולייתה הראשונה קמה לפני אלפי שנים וחולייתה הנגדית - לא הסופית - צורפה בדורנו, מלמדת איזו מידה נצחית ובלתי מנוצחת היא רוח החרות. על דוגמת קיומו והתחדשותו החוזרת ונשנית של עם ישראל אנו למדים, כי בשום תנאים אין לומר

נואש משאיפת החופש. והיה הלילה ארך ואפל; תהיה העריצות אדירה, מזויינת, מבוצרת ורומסת - סופו של ליל העריצות לסגת מפני התקפת אור החרות. כמובן, שואה לאומית היא לאבד עצמאות מדינית. אולם עם איבודה אין לומר נואש. אפשר לחדשה. אפשר להקימה על תלה של העצמאות הקודמת. כמובן, שואת השואות היא להגלות מעל ארץ המולדת, להיאלץ לחיות בין זרים, לאכול פת-חסד, לשתות מי-נדבה. אולם עם "בהתרחקות מעל אדמתנו", שוב אין לומר "אבדנו". אפשר לשוב. אם לא ברחמים, הרי בלי רחמים. אפשר לשוב לארץ האבות, גם אחרי פרידה של עשרים דורות, כמו במקרה של גלות מצרים, גם אחרי פרידה של שלשה דורות כמו במקרה של גלות בבל - ואף אחרי פרידה של תשעים דורות כמו במקרה של גלות הגלויות, ובשוב ה' את שיבת ציון היינו... ללוחמים, לא חולמים. בפירוש: לוחמים. גם זה צו-הייחוד שניתן לעמנו מן הפסח של הימים ההם ועד הפסח של הזמן הזה. הא בהא תליא. ובהתרחקנו מעל אדמתנו נפלו "מחלפות ראשנו" והיינו כאחד העבדים; מששבנו ציונה, חזר לנו כוחנו וקמנו על העמלקים למיניהם ויכולנו.

חג החרות בישראל חג לאומי וחג כלל אנושי הוא. הגדת פסח מספרת לנו ולבנינו, כי נצח ישראל לא ישקר; היא גם מאשרת, כי נצח החרות לא ישקר. אשרינו שזכינו לקיים את דברה...

שורשי המרד

"שרשי המרד", עיתון חרות, כ"ג אייר תשכ"ג, 17 במאי 1963

במאמר זה מתאר בגין את השורשים, המניעים העמוקים, שהובילו את הארגון הצבאי הלאומי להכריז על מרד באימפריה הבריטית הגדולה: הדם היהודי שנשפך כמים באירופה; והתחושה שאין לעם היהודי מה להפסיד במלחמה על חרותו. מלחמה זו היא שהקנתה לעם את זכות הקיום: "אנו נלחמים, משמע אנו קיימים".

מרד צמח מן האדמה ומן הדם. האגדה היוונית על אנתיאוס³ ועל הכח המחודש, שהוא היה שואב מן הנגיעה באם-האדמה, היא אגדה; הכח המחודש שבא לנו, וביחוד לנוער שלנו, מן המגע עם אם-האדמה של ארצנו העתיקה הוא אמת ולא אגדה. ג'ון⁴ והממונה עליו לא הבינו זאת בשעה שתיכננו את תכניותיהם וחרשו מזימותיהם; סוף סוף מה להם ולכוחות טמירים, אך מכריעים, שהרצל היה נוהג לקרוא אותם "אימפונדרבילים"? על כן טעו בארץ ישראל את טעותם השניה. הטעות הזאת שוב לא היתה מתמטית: ביחס למספר היהודים שירצו לעלות לארץ ישראל, היא היתה טעות מוסרית: ביחס לאופיים של היהודים שבאו לארץ ישראל. הבריטים הניחו, שגם בארץ ישראל יוסיפו היהודים להיות נשחטים ומבקשי הגנה. התנהגות היהודים, או, ביתר דיוק, עמידת מנהיגיהם הרשמיים, עמידת "ההבלגה" הנודעת, כאילו הצדיקה ואישרה את ההנחה הזאת. אבל המניע הטמיר, הוא שר האומה,

3 דמות מן המיתולוגיה היוונית. היה בלתי מנוצח כל עוד רגליו נגעו באדמה.

4 בגין משתמש בשם זה לציון שם בריטי גנרי.

השומר על ישראל לבל ירד מן הבמה ההיסטורית, יצר בקרב האומה כוחות ששמו לאל את ההנחה הבריטית. קם זאב ז'בוטינסקי, שחינך דור שלם להתנגדות, להקרבה, למרד ולמלחמה; הופיע דוד רזיאל, גדול המפקדים הצבאיים העברים בדורנו, אשר עשה את המעשה המכריע: ערך את ההתקפה הראשונה בנשק עברי; קם הארגון הצבאי הלאומי, צבא המחתרת העברי; קם במחתרת ארגון לוחמי חרות ישראל; קם נוער עברי שחדל לפחד והחל להילחם. ומשהוסיף להלחם שכח את הפחד. כמעט אלפיים שנה לא החזיקו היהודים, בתורת יהודים, נשק ביד; הבריטים סמכו על התוצאות של פירוק נשקנו המוחלט, פירוק פיסי ונפשי כאחד. הם לא הבינו כי הא בהא תליא, הן לשלילה והן לחיוב. פורקנו מנשקנו משגלינו מארצנו; מששבנו לארץ אבותינו, חזר אלינו כוחנו. האדמה הזאת...

גם הדם, דם אחינו השפוך שצעק אלינו מן האדמה הנכרית, המריד לבבות ונתן כח למורדים. עם אישורן של הידיעות על הטבח באירופה, חשנו, שעלינו להלחם לא רק למען חרותו של עמנו, אלא גם למען עצם קיומנו. הנותר לנו מה להפסיד?

בצאתנו למרוד בעול השעבוד ובהפקרת הדם היהודי, היתה בנו התחושה, כי לעמנו אין מה להפסיד, זולת ה"סיכוי" לטבח. זו לא היתה פרזה, או הפרזה. זו היתה אמת והכרת-האמת, אשר הגבירה את כח ההקרבה של המורדים לאין שעור. ונכונות ההקרבה היא אמת-המרד ואם הנצחון. רק מי שמוכן להסתכסך עם זיאוס עצמו כדי להביא אש לאנשים,⁵ הוא שיעשה את מהפכת האש, או יביא את אש המהפכה. סוף פסוק הוא, כי בדברי ימי האנושות אין כח גדול מכח ההקרבה, כפי שאין אהבה עמוקה מאהבת החרות. האדמה הזאת והדם ההוא העניקו למורדים העברים את האהבה ואת הכח גם יחד.

5 שוב מתייחס בגין לסיפור מן המיתולוגיה היוונית: זאוס לקח את האש מבני האדם, ופרומתאוס סיכן עצמו וגנב ממנו ניצוץ של אש כדי להחזירה להם.

בטוי למפנה, שחל בגלל שני הגורמים הללו בנפש העברית, ניתן במעשים ובדברים, בשדות הקרב ובבתי הדין. המורדים שהובאו בפני בתי דין צבאיים בריטיים, מעולם לא ביקשו חסד או רחמים, מעולם לא; או ששתקו ולא גילו את תפקידם, או שהמשיכו במלחמתם ויתקיפו בתוככי בית הדין המאיים בתליה, ויתקיפו תחת להתגונן ויאשימו תחת להצדיק.

כן, אין דרך אחרת. אין. אם לא נילחם, נושמד; אם נלחם נינצל. הקץ לספקות. נילחם. נלחם על אדמת ארצנו. נלחם למען עמנו. אלהים, אל תעזבנו.

דיקארט⁶ אמר: אני חושב, משמע אני קיים. עמוקה היא המחשבה של הוגה הדעות הגדול. אבל ישנן תקופות בתולדותיו של עם, שבהן המחשבה עצמה אינה מוכיחה על קיומו האנושי. "העם חושב" ובניו, עם מחשבותיהם ועל אף מחשבותיהם, הופכים לעדר עבדים או - לסבון. יש זמנים, שבהם כל עצמותיך תאמרנה: כבודך כאדם, הוא בהתנגדות לרשע.

אנו נלחמים, משמע אנו קיימים.

יצאנו להלחם.

6 רנה דקארט (1596-1650), מתמטיקאי ופילוסוף צרפתי.

השאיפה לשלום

_____ נאה לסיים חוברת זו, העוסקת בביטחון, בשאיפה לשלום המאחדת את כל מנהיגי ישראל לדורותיהם. עוד כמפקד האצ"ל הושיט מנחם בגין יד לשלום עם שכנינו הערבים, מתוך תקווה שיכירו בזכותו של העם היהודי למדינה ריבונית בארץ ישראל. לאחר מכן, היה לראשון בראשי ממשלות ישראל שהגשים שאיפה זו, כשחתם על חוזה שלום עם נשיא מצרים אנואר סאדאת. להלן קטעים מנאומו של מנחם בגין בישיבה המיוחדת של הכנסת שהתקיימה בעת ביקורו הראשון של סאדאת בישראל.

הישיבה הארבעים ושלוש של הכנסת התשיעית - יום ראשון, י' בכסלו תשל"ח, 20 בנובמבר 1977:

[...]

אדוני היושב-ראש, האומה הקטנה הזאת, שארית הפליטה של העם היהודי ששבה למולדתנו ההיסטורית, תמיד רצתה בשלום. ומשעלה שחר עצמאותנו ב-14 במאי 1948, ד' באייר תש"ח, בהצהרת העצמאות, במגילת היסוד של חירותנו הלאומית, אמר דוד בן גוריון: "אנו מושיטים יד לשלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להם לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו".

שנה לפני כן, עוד מן המחתרת, בעמדנו במערכה הגורלית על שיחורור הארץ וגאולת העם, קראנו לשכנינו בזו הלשון: "בארץ הזאת נחיה יחד ונתקדם יחד לחיי חופש ואושר. שכנינו הערבים, אל תדחו את היד המושטת אליכם לשלום".⁷

אבל חובתי, חובתי, אדוני היושב-ראש, ולא רק זכותי, לקבוע היום על פי האמת כי ידנו המושטת לשלום לא נתקבלה, ויום לאחר חידוש עצמאותנו, על-פי זכותנו, שהיא נצח ואיננה ניתנת לעירעור, הותקפנו בשלוש חזיתות ועמדנו כמעט בלי נשק, מעטים נגד הרבים, חלשים נגד החזקים, כאשר נעשה נסיון, יום לאחר הכרזת העצמאות, להחניקה באיבה וגם לקרוא קץ לתקוותו האחרונה של העם היהודי בתור ההשמדה והתקומה.

לא, אנחנו איננו מאמינים בכוח, ואנחנו מעולם לא השתתנו את יחסינו עם העם הערבי על כוח. נהפוך הוא, הכוח הופעל נגדנו. בכל שנות הדור הזה לא פסקנו להיות מותקפים בכוח הזרוע כדי להשמיד את עמנו, כדי להרוס את עצמאותנו, כדי לבטל את זכותנו.

7 מתוך כרוז של האצ"ל בשם "אל שכנינו הערבים", פורסם בכ' בכסלו תש"ח, 3 בדצמבר 1947, מופיע ב"במחתרת", מנחם בגין, הוצאת הדר, תל אביב, תשכ"ב, כרך ד', עמ' 90-92.

אנחנו התגוננו. נכון: אנחנו הגנו על זכותנו, על קיומנו, על כבודנו, על נשותינו ועל ילדינו, נגד נסיון חוזר ונשנה להפעיל נגדנו את כוח הזרוע, ולא בחזית אחת בלבד. גם זה נכון: בעזרת השם גברנו על כוחות התוקפנות והבטחנו קיום לעמנו, לא רק בדור הזה אלא גם בדורות הבאים.

איננו מאמינים בכוח, אנו מאמינים בזכות, רק בזכות, ומשום כך שאיפתנו מעומק לבנו, מאז ומתמיד עד עצם היום הזה, הוא השלום.

אדוני הנשיא, אדוני נשיאה של מצרים, בבית הדמוקראטי הזה יושבים מפקדים של כל אירגוני המחתרת העברית הלוחמת. הם היו חייבים לנהל מערכת מעטים נגד הרבים, נגד כוח עולמי אדיר. כאן יושבים בכירי המפקדים והמצביאים שלנו שהוליכו מחנות שלמים, מחנות שלמים, לקרב שנכפה עליהם ואלי נצחון שהיה בלתי נמנע משום שהם הגנו על הזכות. הם שייכים למפלגות שונות, יש להם השקפות שונות, אבל בטוחני, אדוני הנשיא, שאבטא את דעת כולם ללא יוצא מן הכלל, שיש לנו שאיפה אחת בלבד, רצון אחד בנפש, וכולנו מאוחדים בשאיפה וברצון אלה – להביא שלום, שלום לעמנו, שלא ידע שלום אפילו יום אחד מאז החילונו שבים ציונה, ושלום לשכנינו, שאנו מאחלים להם כל טוב. ואנו מאמינים שאם נעשה שלום, שלום אמיתי, נוכל לעזור איש לרעהו בכל שטחי החיים ותיפתח תקופה חדשה במזרח התיכון, תקופת פריחה וצמיחה, פיתוח והתפתחות וגידול כפי שהיה בימי קדם.

לכן יורשה לי היום לקבוע מהו תכנו של השלום על פי הבנתנו. אנחנו מבקשים שלום מלא, אמיתי, תוך התפייסות מוחלטת בין העם היהודי והעם הערבי. לא לשקוע בזכרונות העבר. היו מלחמות. היתה שפיכות דמים. נפלו בני דור צעיר מופלאים משני הצדדים. אנו כל ימינו נישא את זכר גיבורינו אשר מסרו נפשם כדי שיום זה יגיע, גם יום זה יבוא. אנחנו מכבדים אומץ לב של יריב ואנחנו נותנים כבוד לכל בני הדור הצעיר בקרב העם הערבי שאף הם נפלו. לא לשקוע

בזכרונות העבר אפילו הם קשים לכולנו. לגבור עליהם. לדאוג לעתיד, לעמינו, לילדינו, לעתיד המשותף שלנו. לראות שבאזור הזה נחיה כולנו יחד, נחיה לדורי דורות, העם הערבי הגדול ומדינותיו וארצותיו והעם היהודי בארצו ארץ ישראל. לכן יש לקבוע מה תכנו של השלום.

הבה ננהל משא-ומתן, אדוני הנשיא, כאנשים בני-חורין על חוזה שלום, ובעזרת השם, כך אנו מאמינים באמונה שלמה, יבוא היום ונחתום עליו בכבוד הדדי ואז נדע שתמה תקופת המלחמות, הושטנו יד איש לרעהו, לחצנו יד איש של רעהו והעתיד יהיה מזהיר לכל עמי האזור.

[...]

אדוני היושב-ראש, חובתי היום לספר באזני אורחינו ובאזני העמים הצופים בנו והמקשיבים לדברינו על הקשר בין עמנו לבין הארץ הזאת. הנשיא הזכיר את הצהרת באלפור. לא, אדוני, לא נטלנו שום ארץ נכריה. שבנו למולדתנו. הקשר בין עמנו לבין הארץ הזאת הוא נצחי. הוא קם בימי דימדומים בהיסטוריה האנושית. הוא לא נותק מעולם. בארץ הזאת הקימונו את תרבותנו, פה חזו נביאינו שדבריהם המקודשים השמעת היום הזה, פה השתחוו מלכי יהודה וישראל, פה היינו לעם, פה הקימונו ממלכתנו ומשגלינו מארצנו משום הכוח שהופעל נגדנו ומשהתרחקנו מעל אדמתנו לא שכחנו את הארץ הזאת אפילו

לא נטלנו
שום ארץ
נכריה.
שבנו
למולדתנו.
הקשר
בין עמנו
לבין הארץ
הזאת הוא
נצחי.

ליום אחד. התפללנו אליה, התגעגענו אליה, האמנו בשיבתנו מן היום בו נאמרו המלים: "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחלמים, אז ימלא שחוק פינו וּלְשׁוֹנֵנוּ רֶגֶז". השיר הוא חל על כל גלויותינו, על כל ייסורינו, הנחמה של שיבת ציון אשר בוא תבוא. זכותנו זו הוכרה. הצהרת באלפור הוכללה במאנדאט שהוכר על-ידי אומות העולם, לרבות ארצות הברית של אמריקה.

[...]

מה קרה לנו כאשר נלקחה מאתנו מולדתנו? ליוויתך הבוקר, אדוני הנשיא, ל"יד ושם". במו עיניך ראית את אשר עלה בגורלו של עמנו כאשר המולדת הזאת שלו ניטלה ממנו.

אין לספר. שנינו הסכמנו, אדוני הנשיא, שמי שלא ראה בעיניו את כל הקיים ב"יד ושם" אינו יכול להבין את אשר אירע לעם הזה כאשר היה נטול מולדת, גזול מולדתו שלו. שנינו קראנו מסמך מה-30 בינואר 1939, שם מופיעה המלה "פערניכטונג" - אם תפרוץ מלחמה יושמד הגזע היהודי באירופה.⁸ גם אז אמרו לנו: אין לשים לב לדברים. כל העולם שמע. איש לא בא להצלתנו, לא בתשעת החודשים הגורליים, המכריעים, מאז הושמעה ההודעה אשר כמותה לא ניתנה מאז ברא אלוהים את האדם והאדם יצר את השטן, וגם בשש השנים ההן כאשר מיליונים בני עמנו, ובתוכם מיליון וחצי מיליון ילדי ישראל הקטנים, הושמדו בכל המיתות המשונות. איש לא בא להצלתנו, לא מן המזרח ולא מן המערב. ומשום כך אנחנו נשבענו שבועת אמונים, כל הדור הזה, דור ההשמדה והתקומה: לעולם לא נעמיד עוד בסכנה את עמנו, לעולם לא נעמיד את נשותינו ואת ילדינו אשר חובתנו להגן עליהם - אם יש הכרח

8 הכוונה לנאום שנשא אדולף היטלר בפרלמנט הגרמני ב-30 בינואר 1939, ובו אמר את המילים הבאות: "אם יהדות הממון באירופה ומחוצה לה תצליח פעם נוספת להשליך את האומות למלחמת עולם, התוצאה לא תהיה בולשביזציה של העולם ומכאן ניצחון היהדות, אלא השמדת הגזע היהודי באירופה."

בכך, גם במחיר חיינו - בטווח אש השמדה של אויב.

ועוד. מאז, חובתנו לדורי דורות לזכור שדברים מסויימים הנאמרים כלפי עמנו עלינו לקחת אותם במלוא הרצינות ואסור לנו, חלילה לנו, למען עתיד עמנו, לקבל עצה כלשהי שלפיה אין להתייחס לדברים אלה ברצינות.

הנשיא סאדאת יודע, וידע מפינו לפני בואו לירושלים, כי לנו יש עמדה שונה מזו שלו לגבי גבולות הקבע בינינו ובין שכנינו. אולם אני קורא לנשיא מצרים ולכל שכנינו: אל נא תגידו - אין, לא יהיה, משא-ומתן על דבר כלשהו. אני מציע, על דעת הרוב המכריע של הפארלאמנט הזה, שהכול יהיה נתון למשא ומתן. אחריות חמורה נוטל על עצמו מי שאומר: ביחסים בין העם הערבי או העמים הערביים בסביבה לבין מדינת ישראל יש דברים שצריך להוציא אותם ממשא ומתן. הכול ניתן למשא ומתן. שום צד לא יגיד את ההיפך. שום צד לא יגיש תנאים מוקדמים. בכבוד ננהל את המשא ומתן. אם יש בינינו חילוקי דעות, אין זה דבר יוצא דופן. מי שלמד תולדותיהן של מלחמות ואת קורותיהם של חוזי שלום יודע שכל משא ומתן על חוזה שלום החל מחילוקי דעות בין הצדדים ותוך המשא ומתן הם הגיעו להסכם שאיפשר את האקט של חתימת הסכם או חוזה שלום, בדרך הזאת אנחנו מציעים ללכת. ננהל את המשא ומתן כשווים עם שווים. אין מנוצחים ואין מנצחים. כל עמי האזור שווים וכולם יתייחסו איש אל רעהו בכבוד. וברוח זו של פתיחות, של נכונות להקשיב איש אל רעהו, לעובדות, נימוקים והסברים, עם כל נסיון השכנוע האנושי, המקובל - הבה ננהל את המשא ומתן כפי שאני ביקשתי ומציע לפתוח בו, להמשיך בו, להמשיך בו בהתמדה עד אשר נגיע לשעת הרצון של חתימת חוזה השלום בינינו.

[...]

הרשה לי לומר מלה על ירושלים. אדוני הנשיא, התפללת היום בבית התפילה המקודש לדת האיסלאם ומשמם הלכת אל כנסיית הקבר הקדוש.

נוכחת לדעת, כפי שכל באי עולם יודעים: מאז היתה זו העיר שחבורה לה יחדיו קיימת גישה חפשית לחלוטין, ללא כל הפרעה וללא כל מכשול, לבני כל דת אל המקומות המקודשים לה. תופעה חיובית זו לא היתה קיימת 19 שנה.⁹ היא קיימת כ-11 שנה ואנחנו יכולים להבטיח לעולם המוסלמי ולעולם הנוצרי, לכל העמים, שלעולם תהיה גישה חפשית למקומות המקודשים לכל דת. אנו נגן על זכות גישה חפשית זו, כי בכך אנו מאמינים - בשוויון זכויות של האדם והאזרח ובכבוד לכל אמונה, לכל אמונה.

אדוני היושב ראש, זה יום מיוחד לבית הנבחרים שלנו ובוודאי לשנים רבות ייזכר היום הזה בתולדות עמנו, גם בתולדותיו של העם המצרי, אולי גם בתולדות האומות. והיום הזה, מורי ורבותי חברי הכנסת, אשא תפילה, שאלוהי אבותינו המשותפים יתן בנו חכמת הלב הדרושה כדי להתגבר על קשיים ומכשולים, על דברי הסתה ופגיעה; ובעזרת השם נגיע ליום המיוחל, שאליו כל עמנו מתפלל - השלום. כי אמנם כן נעים זמירות ישראל אמר: "צִדְקַתְּ וְשָׁלוֹם נִשְׁקוּ"¹⁰. והנביא זכריה: "וְהָאֲמַת וְהַשָּׁלוֹם אָהְבוּ"¹¹.

9 בין 1948 ל-1967, שבהן ירדן שלטה בירושלים.

10 תהלים פה, יא.

11 זכריה ח, יט.

מרבית הטקסטים שקראתם בחוברת זו ועוד טקסטים רבים של מנחם בגין זמינים באינטרנט. חפשו בגוגל: "מאגר כתבי מנחם בגין", או סרקו:

תפיסת הביטחון של מנחם בגין, ראש הממשלה השישי של מדינת ישראל, נוסחה על ידו בהזדמנויות שונות בשנותיו הרבות בשירות הציבור, החל מכהונתו כנציב בית"ר בפולין ועד לכהונתו כראש ממשלת ישראל בין השנים 1977-1983. אסופה זו, היוצאת לאור על ידי מרכז מורשת מנחם בגין, מביאה בפני הקורא את עיקרי שיטתו, כפי שניסח אותה במהלך השנים, וכפי שהתאמץ להביאה לידי ביטוי מעשי בהיותו ראש הממשלה.

"בכוח הזכות" יתן לקורא סקירה מקיפה של העקרונות שהנחו את מנחם בגין, שאותם הוא שאב הן מן המקורות והמסורת היהודיים, והן מן הדין הבין-לאומי.